

Lietuvos edukologijos universitetas

Socialinių mokslų fakultetas

Sociologijos ir politologijos katedra

IGNAS PASKAČIUS

**GINKLAS KAIP BŪTINOSIOS GINTIES PRIEMONĖ
(TRIJŲ KARTŲ VERTINIMAS)**

Magistro baigiamasis darbas

Ugdymo sociologijos studijų programa

**Vadovas akad., prof. habil. dr.
Algirdas Gaižutis**

(parašas)

**Recenzentas
prof. habil. dr. Valdas Pruskus**

(parašas)

Vilnius, 2012

MBD lydraštis

<p>Pildo magistro baigiamojo darbo autorius(ė)</p> <p>Ignas Paskačius (magistro baigiamojo darbo autoriaus(ės) vardas, pavardė)</p> <p>Ginklas kaip būtinosios ginties priemonė (trijų kartų vertinimas) (magistro baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba) A Gun as the Means of Mandatory Defence (Evaluation of Three Generations) (magistro baigiamojo darbo pavadinimas anglų kalba)</p>
<p>Patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudoti kitose aukštosiose mokyklose _____ (magistro baigiamojo darbo autoriaus(ės) parašas)</p>
<p>Sutinku, kad magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 metus Lietuvos edukologijos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Sociologijos ir politologijos katedros studijų proceso metu _____ (magistro baigiamojo darbo autoriaus(ės) parašas)</p>
<p>Pildo magistro baigiamojo darbo vadovas(ė)</p> <p>Magistro baigiamąjį darbą ginti _____ (įrašyti – siūlau – nesiūlau ginti)</p> <p>_____ (data) _____ (magistro baigiamojo darbo vadovo(ės) parašas)</p>
<p>Pildo katedros, kuruojančios studijų programą, reikalų tvarkytoja</p> <p>Magistro baigiamasis darbas įregistruotas _____ (katedros, pavadinimas) _____ (katedros reikalų tvarkytojos parašas)(data)</p>
<p>Pildo katedros vedėjas</p> <p>Recenzentu(ais) skiriu _____ (recenzento(ės)(ų) vardas, pavardė)</p> <p>_____ (data) _____ (katedros vedėjo parašas)</p>
<p>Pildo recenzentas(ė)(ai)</p> <p>Darbą recenzuoti gavau _____ (recenzento(ės)(ų) parašas(ai))</p> <p>(data)</p>

TURINYS

ĮVADAS	4
1. ŽMOGAUS AGRESYVUMAS IR BŪTINOJI GINTIS	10
1.1. Agresyvumo sąvokos aiškinimas	10
1.2. Būtiniosios ginties samprata ir teisėtos gynybos sąlygos	13
1.3. Veika, kuri laikoma ir nelaikoma būtiniosios ginties ribų peržengimu	18
2. GINKLO NAUDOJIMAS ASMENS SAUGUMO UŽTIKRINIMUI	21
2.1. Ginklo kaip būtiniosios ginties priemonės ypatumai ir raida	21
2.2. Ginklų įsigijimo teisinis reguliavimas Lietuvoje	26
2.3. Saugumo jausmo ES ir Lietuvoje apžvalga	29
3. GINKLO KAIP BŪTINOSIOS GINTIES PRIEMONĖS TRIJŲ KARTŲ VERTINIMO KOKYBINIS TYRIMAS	33
3.1. Tyrimo organizavimas ir eiga	33
3.2. Kokybinio tyrimo analizė	35
3.2.1. Pirmos kartos atstovų kokybinio tyrimo analizė	35
3.2.2. Antros kartos atstovų kokybinio tyrimo analizė	44
3.2.3. Trečios kartos atstovų kokybinio tyrimo analizė	55
3.3. Kokybinio tyrimo ir teorinės dalies apibendrinimas	68
IŠVADOS	71
LITERATŪRA	73
SANTRAUKA	76
SUMMARY	78
PRIEDAI	80

IVADAS

Temos aktualumas. Didžiausią pavojų žmogui kelia jo paties veikla ir kiti žmonės. Nedaugelis žmonių daro nusikaltimus, tačiau jų padariniai – tiesioginiai arba susiję su netikrumu dėl asmens ir jo artimųjų saugumo – nuodija daugelio žmonių gyvenimą.

Valstybė, vykdydama nusikaltimų kontrolės ir prevencijos funkcijas, nepajėgi numatyti ir užkardyti kiekvieną konkretų nusikaltimą, taip pat negali padaryti to, kas neįmanoma – apsaugoti kiekvieną individą kiekvienu jo gyvenimo momentu.

Tačiau valstybė, nelaikydama žmogaus tik objektu, kurį nuo pavojingų kėsinių gina jos jėga, privalo įtvirtinti tokią kiekvieno asmens teisę į būtinąją gintį, kurią jis gali įgyvendinti kiekvienu konkrečiu kėsinosi momentu. Tai neapriboja, priešingai – išplečia ir papildo valstybės vykdomas teisės saugos funkcijas, suteikia kiekvienam visuomenės nariui teisę į tokią gynybą, kurios pati valstybė yra nepajėgi užtikrinti. Asmuo, įgyvendindamas teisę į būtinąją gintį, ne tik atremia užpuolimą, jis, nebent išskyrus išrišimą duodantį kunigą, atlieka taip pat ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro, teismo ir nuosprendį vykdančios institucijos funkcijas.

Asmens teisė į būtinąją gintį yra išvestinė iš Konstitucijoje įtvirtintų žmogaus teisių į gyvybę (21 str.), į laisvės ir asmens neliečiamybę (20, 21 str.), nuosavybės ir būsto neliečiamybę (23, 24 str.), kitų prigimtinių teisių ir yra šių teisių gynimo priemonė.

Taip pat teigiama ir Europos Konstitucijoje įtvirtintų žmogaus teisių į gyvybę (2 str.), kiekvienas turi teisę į pagarbą jo fizinei ir protinei neliečiamybei (3 str.), kiekvienas turi teisę į laisvę ir asmens saugumą (6 str.).¹

Tai pabrėžia, jog žmogus – svarbiausia visuomenės dalis, žmogaus saugumas visuomenėje – viena iš svarbiausių temų. Neabejotinai teisę į būtinąją gintį galima pripažinti, kaip tai daro daugelis autorių, kaip prigimtine teise. Nes teigiama, kad laikantis nuoseklumo, prigimtine žmogaus teise reikėtų pripažinti taip pat ir teisę valgyti, kvėpuoti, atlikti kitas fiziologines funkcijas, įgyvendinti socialines teises. Nes saugumas lemia visavertį gyvenimą, tai – ne tik socialinių ar fizinių interesų apsauga, bet ir savęs realizavimas, visuomenės socialinis stabilumas.

Nūdienos visuomenėje visuomenės saugumo poreikis – ypatingai svarbus. Tačiau kaip apibrėžti saugumo sampratą? Kinta saugumo turinys, jo palaikymo formos, kinta ir pats saugumo suvokimas. Nors kaip minėta saugumas – vienas iš svarbiausių, žmogaus gyvenimo kokybę lemiančių veiksnių, būtent visuomenės saugumas didele dalimi sąlygoja visą žmogaus veiklą.

Kiekvienas mūsų, nepaisant socialinės padėties, esame suinteresuoti gyventi saugioje visuomenėje. Nusipirkti ginklą šiandien nėra labai sudėtinga. Tiesa, pirmiau reikia pabaigti specialius kursus, išlaikyti teorinius ir praktinius ginklo naudojimo egzaminus, pristatyti specialią

¹ ES Konstitucija. Prieiga prie interneto: <<http://www.ic.lt/labaseuropa/default.asp?DL=L&TopicID=39>>.

medikų pažymą apie fizinę ir psichinę sveikatą. Tuomet asmenį dar tikrins policija. Jeigu reputacija nepriekaištinga, išduos leidimą įsigyti ginklą. Tik vienus ginklus įsigyti reikia specialių policijos leidimų, o perkant kitus - dujinius, mažo galingumo šaudmenimis, guminėmis kulkomis šaudančius ar nedidelės galios pneumatinius - ginklų parduotuvėje užtenka parodyti asmens dokumentą ir sumokėti pinigus. Žmonės ginkluojasi, tačiau ar jaučiamės saugesni? Vertinant ginklų gausą, nesunku nuspėti, kad ne visi jų savininkai supranta atsakomybę. Ginklavimasis visų asmens ir turto saugumo problemų neišsprendžia, nors turi neabejotiną prevencinę naudą. Asmuo, įsigydamas ginklą, įgyja ne vien daiktą, jis kartu prisiima ir didelę atsakomybę: įgijęs ginklą, jis privalo užtikrinti, kad su juo bus saugiai elgiamasi, kad ginklas nepateks į svetimas rankas ir, naudojantis įgytu ginklu, bus išvengta nelaimingų atsitikimų. Todėl ginklų ir šaudmenų įgijimas, bet koks disponavimas jais yra griežtai reglamentuoti teisės aktais.

Tyrinėjimų ir literatūros apžvalga. Lietuvoje, kaip ir visose kitose valstybėse, nuosekliai buvo atliekami tyrimai, siekiant išsiaiškinti žmonių saugumo sampratą, vertinimą. Lietuvos mokslininkai: Dobryninas V., Gaidys V. (2004) tyrinėjo ar saugi Lietuvos visuomenė; saugumo jausmas ir nusikaltimo baimės tyrinėjo Babachinaitė G. (2006); būtinosios ginties reglamentavimą nagrinėjo Jovaišas K.; saugumo miestuose užtikrinimo problemas tyrinėjo: A. Pocienė, R. Kalesnykas, ir kt. (2008).

Užsienyje ir Lietuvoje atliktų tyrimų duomenys rodo, kad žiniasklaida turi įtakos respondentų kriminogeninės situacijos ir saugumo jausmo vertinimui. Požiūrį į kriminogeninę situaciją Lietuvoje apskritai labiau formuoja žiniasklaida. Tyrimo duomenys rodo, kad kriminogeninę situaciją Lietuvoje dauguma respondentų (88 proc.) vertina blogai, kriminogeninę situaciją savo gyvenamojoje vietovėje (mieste, rajone) 63 proc.²

Kaip jau minėta, dauguma grėsmių individui kyla dėl to, kad žmonės gyvena socialinėje aplinkoje, kuri kuria neišvengiamą socialinį, ekonominį ir politinį spaudimą. Socialinės grėsmės turi daugybę apraiškų, tačiau galima išskirti keturias pagrindines individui svarbias grupes: „fizinės grėsmės (skausmas, sužeidimas, mirtis), ekonominės grėsmės (nuosavybės atėmimas ar sunaikinimas, įsidarbinimo arba naudojimosi resursais galimybių atėmimas), grėsmės teisėms (įkalinimas, normalių pilietinių teisių paneigimas) ir grėsmės statusui arba pozicijai (viešas pažeminimas)“.³

Visuomenės saugumas gyvenant tam tikroje valstybėje ypatingai aktualus tapo pasikeitus politinei situacijai Lietuvoje. A.Šakočiaus teigimu valstybės patikimumą ir patrauklumą lemia du

² Lietuvos gyventojų požiūris į viešojo saugumo institucijas, visuomenės saugumą ir prekybos žmonėmis problemą, VRM: „Spinter tyrimai“, 2005, p. 5.

³ Buzan B. Žmonės, valstybės ir baimė (tarptautinio saugumo studijos po šaltojo karo). - Vilnius: Eugrimas, 1997, p. 71.

reiškiniai, kurie glaudžiai siejasi tarpusavyje: jos vidaus ir užsienio politikos stabilumas ir gyvenamosios vietos saugumas. Saugios aplinkos užtikrinimas yra gyvybiškai svarbus ne tik kiekvienam piliečiui asmeniškai, bet ir tautos sutelktumui bei valstybingumui išlaikyti.⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės programose numatoma užtikrinti patikimą piliečių gyvybės, sveikatos ir nuosavybės apsaugą, sukurti šalyje vieną gelbėjimo tarnybą, galinčią atlikti visus būtinus gelbėjimo darbus ir kt. Valstybė, atsižvelgdama į visuomenėje susiklosčiusius politinius, socialinius-ekonominius, teisinius ir kitus veiksnius, stengiasi keisti visuomenės saugumo užtikrinimo ir viešosios tvarkos apsaugos strategiją pagal individo ir visuomenės poreikius. Kita vertus, valstybė yra sukurta tam, kad tarnautų žmonėms, todėl būtų visiškai logiška reikalauti, kad ji, t. y. valstybė, prisiimtų atsakomybę už tai, kad dėl tam tikrų priežasčių ji nesugeba atlikti savo pagrindinių funkcijų. Jeigu nusikaltimas liko neišaiškintas, reiškia nepakankamai efektyviai dirbo valstybės pareigūnai ar tam tikros institucijos. Todėl kalbėti apie saugumą, saugumą užtikrinti padedančias priemones bei saugų jų naudojimą galime pradėti pirmiausia nuo savęs.

Taigi tarsi savaime nuo saugumo pereinama prie konkretesnių dalykų – to, kas gali užtikrinti saugumą. Visų pirma tai – žmogus ir ginklas. Ginklu paprastai vadinamas žmogaus naudojamas įrankis kovai arba medžioklei, tačiau vis dažniau ginklas įvardijamas ir kaip priemonė saugumui garantuoti. Nors teoriškai, bet koks daiktas gali būti naudojamas kaip ginklas, tačiau ginklais vadinami tik specialiai šiam tikslui sukurti įrankiai.

Anksčiau ginklas buvo neatsiejamas vyro atributas, asmenybės sureikšminimo dalykas, tam tikras simbolis. Tokia „mada“ buvo išgalėjusi posovietiniu laikotarpiu, tačiau tai buvo natūralu - sovietiniais laikais net įsivaizduoti, kad civilis gali turėti šaunamąjį ginklą, pistoletą arba revolverį, jį nešiotis, buvo neįmanoma. Išimtis buvo tik medžiotojai, tačiau apie ginklą savigynai niekas net negalvojo. Po nepriklausomybės atkūrimo buvo priimti atitinkami norminiai aktai, įteisinantys ginklų savigynai įsigijimą.⁵

Svarbu nepamiršti, kad žmogus, įsigydamas ginklą, įgyja ne tik daiktą, kartu jis prisiima ir nemažą atsakomybę, kad tas ginklas nepateks į kitas rankas, su juo bus saugiai elgiamasi, kad nesusižalos kiti asmenys, bus išvengta nelaimingų atsitikimų, tai – saugumo (tam tikra socialinio saugumo, jaučiant atsakomybę prieš save ir kitus) sampratos dalis.

Tyrimo problema: dabartinėje Lietuvoje nemažėja agresyvumo, smurto atvejų jaunimo tarpe ir netgi paauglių tarpe. Būsimieji mokytojai turėtų žinoti kokios teisinės prielaidos ir įstatymai susiję su žmogaus teise į savyginą ir jos ribas.

⁴ Šakočius A., 2002, Gyvenamosios aplinkos saugumas ir šiuolaikinės policijos sampratos problema, - Jurisprudencija, t. 35 (27), p. 15-25.

⁵ Ginklas savigynai – ne žaisliukas.

Prieiga per internetą: < <http://www.verslobanga.lt/lt/patark.printer/3e9d4766b9b60>>.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti trijų kartų požiūrį į ginklą, kaip būtinosios ginties priemonę, bei jo naudojimo galimybių bei efektyvumo vertinimą.

Darbo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti agresyvumo sąvoką;
2. Išnagrinėti būtinosios ginties reglamentavimą bei teorines prielaidas;
3. Išanalizuoti ginklo naudojimo asmens saugumo užtikrinimui socialinį aspektą;
4. Pateikti ginklo kaip būtinosios ginties priemonės raidą;
5. Apibendrinti kai kuriuos saugumo jausmo tyrimus ES ir Lietuvoje.
6. Atlikti tyrimą, leidžiantį išsiaiškinti ginklo kaip būtinosios ginties priemonės asmens saugumo užtikrinimui vertinimą trijų kartų tarpe.

Tyrimo objektas: ginklo, kaip būtinosios ginties priemonės trijų kartų vertinimas.

Tyrimo dalyviai – trijų kartų atstovai: anot Pasaulinės sveikatos organizacijos žmogaus amžiaus tarpsnius pasiūlė skirstyti taip: jaunas žmogus (iki 44 metų) – pirma karta, vidurinioji amžius žmogus (44 – 60 m.) – antra karta ir pagyvenę žmonės (nuo 60 iki 74 m.) trečia karta.

Tyrimo dalykas: trijų kartų požiūris į ginklą, kaip būtinosios ginties priemonę užtikrinančią asmens saugumo efektyvumą ir jo naudojimo galimybes.

Darbe ginamos tezės:

1. Trys kartos ginklą vertina kaip efektyvią saugumą šiuolaikinėje visuomenėje užtikrinančią priemonę;
2. Būtinąji gintis yra efektyvi žmogaus prigimtinių teisių ir laisvių apsaugos ir gynimo priemonė;
3. Trijų kartų nuomone ginklu, kaip būtinosios ginties priemone, galima pasinaudoti tik kraštutiniu atveju, nes labai lengva peržengti būtinosios ginties ribas ir galiojantys įstatymai negali užtikrinti teisę į būtinąją gintį.

Darbo metodai:

- Mokslinės, socialinės, teisinės ir kt. literatūros analizė;
- Statistinių duomenų analizė;
- Kokybinis tyrimas.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas; du teoriniai skyriai. Pirmajame skyriuje analizuojama agresyvumo samprata, būtinios ginties reglamentavimas, ištakos bei būtinios ginties ribos. Antrame skyriuje – ginklo kaip būtinios ginties priemonės ypatumai bei vaidmuo visuomenėje, ginklo raida. Tiriamojame dalyje, remiantis empirinio tyrimo rezultatų analize, nagrinėjamas trijų kartų vertinimas apie ginklą kaip būtinios ginties priemonę bei efektyvumą saugumo jausmo užtikinimui. Magistrinis darbas baigiamas išvadomis, literatūros sąrašu, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, priedais.

Pagrindinės sąvokos:

Agresyvumas - žodis „agresija“ kilęs iš lotyniško žodžio *aggredior*, jis reiškia „užpulti“, „atakuoti“, „sunaikinti“. Bendro agresijos apibrėžimo nėra, tačiau yra daug ją aiškinančių teorijų. Kasdienėje kalboje agresija dar vadinama smurtu ir žiaurumu. Agresija vadinami tokie veiksmai; užsispyrimas, įniršio priepuolis, plūdimalis, įžeidinėjimas, baudimas, obuolių vogimas, baldų laužymas, antausiai, badymas peiliu, šaudymas, plėšimas, žudymas, šantažas, maištas, streikai, karas, nusikalstamumas ir t. t. Daugelyje apibrėžimų agresija vadinami žalojantys veiksmai, žala gali būti ir fizinė, ir psichinė. Svarbu ir ketinimai, t. y. ar žala daroma tyčia.⁶

Būtinoji gintis - laikoma aplinkybe, šalinančia veikos pavojingumą, jos neteisėtumą ir kartu besiginančiojo baudžiamąją atsakomybę. Ši veika, nors formaliai, išoriškai ir atitinka įstatyme numatyto nusikaltimo požymius (pvz., liudytojas, matęs tik kruvinos dramos atomazgą, gali besiginantįjį klaidingai palaikyti užpuoliku), yra būtina ir visuomeniškai naudinga. Ją asmuo padaro gindamasis ar gindamas kitą asmenį, būsto neliečiamybę, nuosavybę, kitas teises, visuomenės ir valstybės interesus.⁷

Ginklas – įrenginys ar daiktas, sukonstruotas ar pritaikytas gyviesiems ar kitiems objektams, taikiniams naikinti, žaloti ar kitaip jiems paveikti.⁸

Šaunamasis ginklas – įrenginys ar daiktas, sukonstruotas ar pritaikytas kaip ginklas, iš kurio sprogo, dujų ar oro slėgio ar kokia nors kita varomąja jėga gali būti paleistas sviedinys (kulka, šratas, strėlė ar kt.), arba kenksmingos, dirginančios medžiagos, skirti mechaniškai, termiškai,

⁶ Leliūgienė I. Socialinio pedagogo žinynas. Kaunas: Technologija, 2003.

⁷ Jovaišas K. Būtinios ginties indentifikavimas. Teisės institutas. Prieiga per internetą: <<http://www.teise.org/admin/docs/upload/2003%203%20Karolis.DOC>>.

⁸ Lietuvos Respublikos ginklų fondas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Bendrosios sąvokos. Prieiga per internetą: <<http://www.lgf.lt/index.php?-87903733>>.

chemiškai ar kitaip taikiniui per nuotolį paveikti. Šaunamuoju ginklu laikomos ir pagrindinės šaunamųjų ginklų dalys.⁹

⁹ Lietuvos Respublikos ginklų fondas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. Bendrosios sąvokos. Prieiga per internetą: < <http://www.lgf.lt/index.php?-87903733>>.

1. ŽMOGAUS AGRESYVUMAS IR BŪTINOJI GINTIS

Agresija – įgimta emocija, kuri pirmiausia pasireiškia ginant ar realizuojant individo interesus. Vienu individų agresija yra planuojamojo pobūdžio (atimti ką nors, įrodyti savo jėgą ir pranašumą, pažeminti ir nuskriausti, priversti paklusti ir tarnauti), o kitų dažniausiai pasireiškia kaip gynybinė. Teisminėje praktikoje minimi atvejai kai užpultas žmogus tam tikroje situacijoje pasielgė nebūtinai (pergriežtai) – užpuolimą sužalojo ar net nužudė.¹⁰ Asmuo, įgyvendindamas teisę į būtinąją gintį, ne tik atremia užpuolimą, jis, kitaip tariant, atlieka taip pat ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro, teismo ir nuosprendį vykdančios institucijos funkcijas.

1.1. Agresyvumo sąvokos aiškinimas

Nūdienos visuomenėje agresyvumas dažnai tampa vos ne visuomenės gyvenimo norma. Agresyviu žmogumi paprastai vadinamas toks žmogaus elgesys, kai vykdomas fizinis arba žodinis smurtas kito žmogaus ar žmonių grupės atžvilgiu.

Pasak A. Gaižučio (2008), agresijos sąvoka paprastai apibūdinami skirtingi veiksniai – tiek žmogaus, kovojančio už savo gyvybę su užpuoliku, tiek ir užpuoliko, žudančio auką. Autoriaus teigimu, E. Frommas padarė išvadą: jeigu veiksmai, reiškiantys naikinimą, ir veiksmai, reiškiantys savigyną, įvardijami ta pačia sąvoka, tai nėra vilties gerai suprasti agresyvumo priežastis ir esmę.¹¹

Kaip teigia A. Palujanskienė, J. V. Uzdila (2004), agresija – įgimta emocija, kuri pirmiausia pasireiškia ginant ar realizuojant individo interesus.¹²

Anot A. Bortkevič (2005), Baron ir Richardson manymu, agresiją nagrinėti reikia kaip elgesio modelį, o ne kaip emociją, motyvą ar nuostatą, nes šių veiksmių buvimas nėra būtina sąlyga agresijos veiksams.¹³

Pasak J. Rumpf (2004) agresijos apraiškas visų pirma vadina jausmais, nes kiekvieną mūsų jausmų (emocijų) pasireiškimą lydi didesnis adrenalino išsiskyrimas, kurį mes išgyvename kaip agresyvumą. Tačiau pažymi, kad apie šias apraiškas reikia galvoti ir kaip apie elgsenas.¹⁴

Taigi agresijai galima priskirti įvairiausių veiksmus, kurie vienaip ar kitaip gali pažeisti fizinę ar psichinę žmogaus būklę, padaryti žmogui materialinę žalą, trukdyti vykdyti protingus

¹⁰Palujanskienė A. ir kt. Agresija ir konfliktai mokykloje, p. 124. Prieiga per internetą: <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2004/73/Palujanskiene_Uzdila.pdf>.

¹¹Gaižutis A. Daugiaveidis elitas, Vilnius: VPU, 2008, p. 54.

¹²Palujanskienė A., Uzdila, J. V. Agresija ir konfliktai mokykloje. Pedagogika: mokslo darbai, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla. 2004, p. 124-127.

¹³Bortkevič, A. Mokyklos kaip institucijos įtaka smurtui, Magistro darbas, Vilnius: VPU, 2005, p. 15. Prieiga per internetą: <<http://submit.library.lt/ETD-afiles/VPU/etd-LABT20050614-143310-99393/unrestricted/aurelijabortkevic.pdf>>.

¹⁴Rumpf, J. (2004). Rėkia, pešasi, viską gadina: kaip elgtis su agresyviais vaikais. Kaunas: Šviesa.

sumanymus ir galiausiai agresyvų veiksmai gali naikinti arba sunaikinti kitus žmonės. Galima daryti prielaidą, jog agresyvumo veiksmų skalė yra plati. Todėl agresyvumas domina įvairių sričių mokslininkus, vieni iš jų sociologai.

Sociologijos srities mokslininkai agresiją laiko individo socialinio elgesio forma, sveika tarp dviejų ar daugiau žmonių.

Kaip teigia A. Gaižutis (2008), sociologai mano, jog reikia tyrinėti žmogaus gyvenimo sąlygas, „agresogenines“ situacijas, kurios dažnai daro įtaką agresyvumo proveržiams, ir veiksnius, slopinančius jo proveržius. Autoriaus teigimu, sociologai remiasi ir psichologų pastebėjimais, t.y. jie neatmeta įvairių poveikių svarbos: fiziologinių substratų, hormonų pusiausvyros pakitimų, didelių emocinių sukrėtimų.

Remiantis A. Suslavičiaus, G. Valicko (1999) teigimu, vyraujančiais elgesio motyvais, galima išskirti tokias pagrindines agresijos formas:

- Impulsyvi-gynybinė agresija. Ši agresijos forma paprastai kyla tada, kai žmogus patiria frustraciją, kai jam kažkas grasina, nori pažeisti teisėtus jo interesus. Šiuo atveju svarbų vaidmenį atlieka situacijos bei jos supratimo ypatumai. Impulsyvi-gynybinė agresija dažnai pasireiškia netikėtose, neįprastose situacijose, kai žmogus neturi laiko ramiai apsvarstyti visų galimų alternatyvų, numatyti savo veiksmų pasekmių, kai jis yra stipriai susijaudinęs ir išgyvena negatyvias emocijas. Be to, patekęs į neapibrėžtą arba dviprasmišką situaciją, individas gali tendencingai suvokti kitų žmonių ketinimus kaip priešiškus, jų veiksmuose įžvelgti puolimo požymius ir į tai atsakyti gynybine agresija.
- Instrumentinė agresija. Nors visomis agresijos formomis siekiama pakenkti arba padaryti kokią nors žalą kitam žmogui, tačiau instrumentinės agresijos atveju dar yra siekiama ir kitų tikslų. Pavyzdžiui, narkotikų prekeivis gali nužudyti savo konkurentą. Šiuo atveju agresija yra instrumentinis veiksmas, nes ji leidžia pasiekti tam tikrų tikslų neskaitant tiesioginės žalos aukai. Reikia pridurti, jog instrumentinės agresijos veiksmai gali būti planuojami bei apgalvojami iš anksto, todėl jie, palyginti su impulsyvia-gynybine agresija, daug mažiau priklauso nuo situacijos ypatumų. Vienas iš instrumentinės agresijos variantų gali būti agresija kaip grupinio solidarumo pasekmė. Ji yra ypač paplitusi tarp paauglių. Būdami grupėje paaugliai dažnai paklūsta jos spaudimui ir elgiasi agresyviai norėdami įsitvirtinti, pakelti savo statusą bendraamžių akyse arba išvengti galimo atstūmimo.
- Priešiška-piktybinė agresija. Kai kurie individai išmoksta patirti malonumą sąmoningai sukeldami aukai skausmą arba ją sužalodami. Priešiškos-piktybinės agresijos atveju

naudojama prievarta ir smurtas yra savitiksliai, t.y. agresorius neturi kito kokio nors aiškaus tikslo, išskyrus tai, kad jis siekia kitam žmogui sukelti diskomfortą ir skausmą.¹⁵

Tačiau, A. Bortkevič (2005) pagal A. Buss (1961) išskiria sekančias agresijos kategorijas (1 lentelė):

1 lentelė. Agresijos kategorijos pagal A. Buss (1961)

Agresijos tipas	Pavyzdys
Fizinė-aktyvi-tiesioginė	Šalto ginklo naudojimas, mušimas arba sužeidimas įvairiais ginklais
Fizinė-aktyvi-netiesioginė	Sandėrio sudarymas su kitu asmeniu kurio tikslas sužeisti trečiąjį asmenį
Fizinė-pasyvi-tiesioginė	Troškimas fiziškai neleisti kitam žmogui pasiekti norimo tikslo
Fizinė-pasyvi-netiesioginė	Atsisakymas atlikti reikiamas užduotis
Verbalinė-aktyvi-tiesioginė	Žodinis kito žmogaus įžeidinėjimas
Verbalinė-aktyvi-netiesioginė	Paskalų, apkalbų skleidimas apie kitą žmogų
Verbalinė-pasyvi-tiesioginė	Nekalbėjimas su kitu žmogumi, neatsakymas į jo klausimus
Verbalinė-pasyvi-netiesioginė	Atsisakymas teikti žodinius pasiaiškinius

Šaltinis: Bortkevič, A. Mokyklos kaip institucijos įtaka smurtui, Magistro darbas, Vilnius: VPU, 2005, p. 15. Prieiga per internetą: <<http://submit.library.lt/ETD-afiles/VPU/etd-LABT20050614-143310-99393/unrestricted/aurelijabortkevic.pdf>>.

Kadangi šio darbo tikslas išsiaiškinti išsiaiškinti akademinio jaunimo požiūrį į ginklą, kaip būtinosios ginties priemonę, bei jo naudojimo galimybių bei efektyvumo vertinimą, vadinasi yra siekiamas išsiaiškinti agresijos tipas - fizinis-aktyvus-tiesioginis.

Apibendrinant galima teigti, kad agresija yra stimuliuojanti emocija galinti paskatinti žmogų padaryti agresyvią veiką prieš kitą asmenį. Tai leidžia daryti prielaidą aiškintis būtinosios ginties aspektą.

¹⁵ Suslavičius, A., Valickas, G. Socialinė psichologija teisėtvarkos darbuotojams. Vilnius: LTA leidybos centras, 1999.

1.2. Būtiniosios ginties samprata ir teisėtos gynybos sąlygos

Pasak A. Gaižučio (2008) požiūriai į agresiją, pagrįsti priimtinomis visuomenės normomis ir vertybinėmis orientacijomis, labai skiriasi. Be to, tas pats žalingas veiksmas būna skirtingai vertinamas atsižvelgiant į lytį, amžių, pasaulėžiūrą.¹⁶

Tačiau kaip bebūtų traktuojamas agresyvumas, visgi kiekvieno žmogaus teisė gintis yra labai natūrali, ji galėtų net būti tapatinama, prilyginama prigimtinei teisei, atsiradusiai dar anksčiau nei valstybė. Valstybė nesukūrė teisės į būtinąją gintį, tik ją pripažino ir įtvirtino. Romėnų teisėje būtinoji gintis buvo ne tik žinota, bet ir gana plačiai apibrėžta. Romėnai pripažino, kad teisė į būtinąją gintį yra ne sąmoningas įstatymų leidėjų kūrybos vaisius, bet ji esanti aukščiau įstatymų ir sudaranti vieną iš prigimtinių teisės dėsnių. Būtinoji gintis buvo leista norint apsaugoti savo ir kitų asmenų gyvybę, sveikatą, turtą.

Tai patvirtina konstitucijoje įtvirtinta žmogaus teisė į gyvybę (21 str.), į laisvės ir asmens neliečiamybę (20, 21 str.), nuosavybės ir būsto neliečiamybę (23, 24 str.). Būtinoji gintis bendriausia prasme – tai pavojingo kėsینimosi atremimas padarant žalos tam, kuris kėsینasi.

Būtiniosios ginties kaip prigimtinių žmogaus teisės svarba buvo suvokta jau XVI amžiuje. Galima teigti, kad kur žmogui yra suteikta teisė, laisvė, ten atsiranda ir prielaida pažeidimams. Žmogui ne visuomet gaunasi nepažeisti kito asmens teisių bei tinkamai pasinaudoti jam suteiktomis teisėmis. Todėl dažnai atsitinka taip, kad asmuo naudodamasis savo teise į būtinąją gintį, peržengia jos ribas.

Teisinėje literatūroje būtinoji gintis yra apibrėžiama taip: „būtinoji gintis – tai baudžiamajame ar kitų teisės šakų įstatymuose numatyta ir formaliai atitinkanti baudžiamajame įstatyme numatytos veikos požymius, visuomenei naudinga (socialiai vertinga) ir teisėta veika, kuria asmuo, gindamas save, kitą asmenį, nuosavybę, būsto neliečiamybę, kitas teises, visuomenės ar valstybės interesus nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo kėsینimosi, padaro užpuolinkui žalos ir kuri tokiu būdu šalina tokios veikos pavojingumą ir priešingumą teisei bei suponuoja teisinės atsakomybės už tokią veiką nykimą“.¹⁷

Civilinis kodeksas asmens teisę ginti savo civilines teises vadina savigyna ir nustato, kad savigynos būdai ir priemonės turi atitikti teisės pažeidimo pobūdį ir konkrečiu atveju neperžengti savigynos ribų [2. 1.139 str. 2 d.]. Kita vertus, tarp Civilinio kodekso 1.139 straipsnio 3 dalyje nustatyto reikalavimo įgyvendinant teisę į savigyną gerbti žmogaus teises ir laisves ir 6.269 straipsnio 1 dalies, pagal kurią asmuo neatsako už žalą, padarytą užpuolinkui neperžengiant savigynos ribų, yra kolizija. Jos esmė ta, kad įpareigojimas atremiant pasikėsinimą gerbti užpuoliko

¹⁶ Gaižutis A. Daugiaveidis elitas, Vilnius: VPU, 2008, p. 54.

¹⁷ Jovaišas K. Būtiniosios ginties indentifikavimas. Teisės institutas. Prieiga per internetą: <<http://www.teise.org/admin/docs/upload/2003%203%20Karolis.DOC>>.

teisės į asmens neliečiamybę ir kūno vientisumą, tolygu reikalavimui iškepti omletą nesudaužius kiaušinių.¹⁸

Svarbu pabrėžti, kad būtinoji gintis – tai asmens teisė, bet ne pareiga. Tik tam tikros kategorijos asmenims (pvz. policininkai) teisė gintis ir ginti kitus asmenis yra ne tik teisė, bet ir įstatymo įsakmiai nustatyta tarnybinė pareiga. Tačiau galimi atvejai, kai pareigūnai veikia neteisėtai, kėsindamiesi padaryti žalą tam tikriems asmenų interesams.

Svarbus sociologinio požiūrio į teisę privalumas yra tas, kad jis paliečia teisės praktiką, jos realizavimą, veiksmingumą. Teorinės jurisprudencijos pagrindą sudaro takoskyra tarp teisėtumo ir neteisėtumo. Teisės sociologija nepripažįsta apribojimų, ji gali stebėti ir analizuoti teisinę realybę, neprivalėdama vertinti ją pagal teisėtumo ir neteisėtumo kriterijus. Jai nebūtina gilintis į atskirus įstatymų projektus, valdymo aktus ar teisinius ginčus. Pozityvioji teisė nėra jai privalomas vertinimo matas, o tik faktas, kuris gali būti paaiškintas kaip tam tikrų visuomeninių procesų produktas. Jos tikslas yra mokslinis suvokimas. Dažniausiai ji tiria teisę „iš išorės“, kai tuo tarpu teisės mokslas – „iš vidaus“.

Taigi analizuojant ginklo, kaip priemonės asmens saugumui užtikrinti, efektyvumą, neišvengiamai turime paliesti jo naudojimo teisėtumą. Čia susiduriame su teisės sociologijos kontekstu, kadangi ji remiasi tam tikru sąvokų ir teorijų masyvu, perimtu iš bendrosios sociologijos taip pat naudoja juridines sąvokas, teisės teoriją ir teisės doktriną. Teisės sociologija turi ir kritišką dimensiją, kuri yra reikalinga nagrinėjant istorines bei ideologines veikiančios teisės prielaidas, kaip ir kiek ji priklausoma nuo subjektyvių nuostatų, laiko įtakojamų vertinimų, galios interesų, grupinių poreikių ir t.t., ir tuo pačiu kiek jie yra palaikomi galiojančios teisės.¹⁹

Baudžiamasis kodeksas šiuo požiūriu yra nuoseklus. Jis suteikia „indulgenciją“ asmeniui, jeigu šis, neperžengdamas būtinosios ginties ribų, padarė besikėsinančiajam bet kokią žalą, įskaitant tyčinį gyvybės atėmimą.

Būtinoji gintis, laikoma aplinkybe, šalinančia veikos pavojingumą, jos neteisėtumą ir kartu besiginančiojo baudžiamąją atsakomybę.

Kaip teigia, K. Jovaiša, ši veika, nors formaliai, išoriškai ir atitinka įstatyme numatyto nusikaltimo požymius (pvz., liudytojas, matęs tik kruvinos dramos atomazgą, gali besiginantįjį klaidingai palaikyti užpuoliku), yra būtina ir visuomeniškai naudinga. Ją asmuo padaro gindamasis ar gindamas kitą asmenį, būsto neliečiamybę, nuosavybę, kitas teises, visuomenės ir valstybės interesus.²⁰

¹⁸ Jovaišas K. Būtinosios ginties indentifikavimas. Teisės institutas. Prieiga per internetą: <<http://www.teise.org/admin/docs/upload/2003%203%20Karolis.DOC>>.

¹⁹ Zippelius R. Grundbegriffe der Rechts-und Staatssoziologie. München., 1991, p. 65.

²⁰ Jovaišas K. Būtinosios ginties indentifikavimas. Teisės institutas. Prieiga per internetą: <<http://www.teise.org/admin/docs/upload/2003%203%20Karolis.DOC>>.

Pasak K. Jovaišos, tai, ką gina asmuo, įgyvendindamas teisę į būtinąją gintį, atrodo akivaizdu ir neginčijama. Tačiau pirmas išpūdis apgaulingas – visuotinai pripažintos nuomonės šiuo klausimu teisės doktrina nėra suformulavusi.

Baudžiamojo kodekso 28 straipsnio 2 dalies normos išplėstas aiškinimas leidžia daryti išvadą, kad pagal baudžiamąjį įstatymą būtiniosios ginties objektai yra:

- 1) žmogaus gyvybė, sveikata, laisvė, būsto neliečiamybė, seksualinio apsisprendimo laisvė ir neliečiamybė, kitos neturtinės teisės;
- 2) nuosavybė, turtinės teisės ir turtiniai interesai;
- 3) visuomenės ir valstybės interesai.

Tokiame kontekste kalbėdami apie asmens saugumą užtikrinančias priemones, jų panaudojimo aplinkybes bei teisėtumą, turėtume konkrečiau bei nuosekliau pereiti prie darbiu aktualių priemonių, konkrečiai – prie šaunamojo ginklo, tačiau neužmirštant įvertinti kokios yra teisėtos gynybos sąlygos.

Išskirtinė būtiniosios ginties savybė – jos aktyvus pobūdis. Aktyvi gynyba iš esmės yra priešpuolis. Tokia gynyba neutralizuoja puolimą, yra priešnuodis jam ir patikimas žmogaus teisių apsaugos garantas. Teisę į būtinąją gintį asmuo gali įgyvendinti, neatsižvelgdamas į tai, ar galėjo išvengti kėsimosi arba kreiptis pagalbos į kitus asmenis ir valdžios institucijas (BK 28 str. 1 d.). Klausimas, ar gynyba laikoma teisėta, sprendžiamas atsižvelgiant į gynybos santykinės atitikties pavojingam kėsimumui kriterijų.

Būtinoji gintis laikoma teisėta, kai kėsinimasis yra:

- 1) pavojingas;
- 2) akivaizdus;
- 3) realus.

Pasak K. Jovaišo, teisė į būtinąją gintį paprastai įgyvendinama ginantis nuo tokios pavojingos veikos, kuri pagal objektyvius požymius suvokiama kaip nusikalstama. Tai nereiškia, kad pavojingas kėsinimasis ir pagal baudžiamąjį įstatymą visais atvejais turi būti laikomas nusikaltimu, o asmuo, kuris kėsinosi, turi atsakyti pagal konkretų Baudžiamojo kodekso straipsnį. Asmuo gali gintis ir atremdamas mažamečio (mažamečių grupės), psichiškai nesveiko (nepakaltinamo) arba suklaidinto žmogaus pasikėsinimą. Asmuo turi teisę į būtinąją gintį gindamasis ar gindamas kitus nuo pavojingo kėsimosi. Kartu pavojų sau ar tiesioginę jo grėsmę asmuo gali sukelti savo paties kaltais veiksmais. Tokiais atvejais klausimas, ar jis turi teisę į gynybą, sprendžiamas nevienprasmiskai.²¹

²¹ Jovaišas K. Būtiniosios ginties indentifikavimas. Teisės institutas. Prieiga per internetą: <<http://www.teise.org/admin/docs/upload/2003%203%20Karolis.DOC>>.

Nepaisant to, kas buvo konflikto iniciatorius, teisę į savignyą gali įgyvendinti ir muštynių dalyviai, jeigu:

1) vienas jų staigiai keičia taktiką ir siekia sunkiai sužaloti kitą (pvz., griebdamasis peilio ar šaunamojo ginklo);

2) vienas iš muštynių dalyvių atsisako jas tęsti ir nutraukia aktyvius veiksmus, tačiau kitas nepaliauja jį spardyti, daužyti pavojų gyvybei keliančiais daiktais (pvz., beisbolo lazda) ir pan.

Kaip teigia K. Jovaiša, teisės į gynybą neturi ir būtinosios ginties nuostatomis negali remtis asmuo, kuris, siekdamas išvengti teisėto sulaikymo arba įveikti besiginančiojo pasipriešinimą, gina neteisėtus, įstatymui priešingus interesus. Pavyzdžiui, jeigu užpuolikas atsakomuoju šūviu mirtinai sužeidžia asmenį, kuris, gindamasis nuo plėšimo, panaudojo teisėtai laikomą ginklą, užpuoliko argumentai, atseit pirmas šovė ne jis, jis tik panaudojo ginklą gindamasis, yra visiškai nepagrįsti. Jo veiksmai, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, kvalifikuotini kaip reali nusikaltimų sutaptis – plėšimas ir nužudymas arba kaip nužudymas dėl savanaudiškų paskatų.²²

Kita svarbi sąlyga, su kuria saistomas teisės į būtinąją gintį įgyvendinimas, – tai pavojingo kėsinimosi akivaizdumas. Gynyba laikoma teisėta, jeigu kėsinimasis jau yra prasidėjęs arba, nors ir neprasidėjęs, bet kelia realią užpuolimo grėsmę, taip pat kai kėsinimasis dar nėra pasibaigęs.

Todėl galima teigti, kad įgyvendinti teisę į gynybą galima, tuomet kai pavojingas kėsinimasis yra akivaizdus arba dar pripažįstamas tokiu. Svarbu sugebėti nustatyti būtent tą momentą, kuris laikomas pavojingo kėsinimosi pradžios ir pabaigos atskaitos tašku. Kėsinimosi pradžia yra laikoma tiesioginė žala, arba reali, tiesioginė ir neišvengiama tokios žalos grėsmė. K. Jovaišos teigimu, jeigu kiekvienas pagalvojęs apie tai pajuto stingstantį kraują, vadinasi, jis pagalvojo teisingai ir turi teisę į būtinąją gintį. Tačiau nemažiau svarbu yra išaiškinti, kada galima panaudoti prevencines priemones, nes teigiama, jog vienodai blogas tiek atliktas ne laiku, tiek pavėluotas kėsinimosi atėmimas. Pirmu atveju potenciali auka gali virsti agresoriumi, antru – tiesiog auka, nes efektyviai įgyvendintas užpuolimas gali eliminuoti bet kokią pasipriešinimo galimybę.

Kėsinimosi akivaizdumas būtinosios ginties požiūriu yra tarsi žmogui gyvenimas biologine prasme – be pradžios, svarbiausias įvykis yra kėsinimosi pabaiga. Kita vertus, baigtas ir daugiau pavojaus nebekeliantis užpuolimas nelaikomas akivaizdžiu. Pavojingo kėsinimosi pabaiga yra laikoma tuomet, kai nėra nuo ko gintis, taigi ir nėra pagrindo įgyvendinti teisę į būtinąją gintį.

²² Jovaišas K. Būtinosios ginties indentifikavimas. Teisės institutas. Prieiga per internetą: <<http://www.teise.org/admin/docs/upload/2003%203%20Karolis.DOC>>.

Tokia yra visuotinai pripažinta nuomonė dėl būtiniosios ginties akivaizdumo. Kartu ji neatmeta galimybės būtinąją gintį pripažinti teisėta ir tais atvejais, kai pavojingas kėsinimasis jau yra pasibaigęs, tačiau besiginančiajam pavojingo kėsinimosi pabaigos momentas dar nėra aiškus²³.

Pavojingas kėsinimasis – tai ne šaškių ar preferanso partija, čia ant kortos pastatyta paties žmogaus gyvybė ar sveikata. Besiginantysis nėra ir negali būti nei nesuinteresuotas, nei nešališkas. Jis neturi laiko apmąstyti kelis savo ėjimų variantus. Normalus žmogus, priverstas veikti nenormaliomis sąlygomis, negali išlikti šaltas ir abejingas, tarsi kalba eitų apie žarstymąsi pažadais rinkimų į Seimą kampanijos metu. Dėl didelio susijaudinimo ir kaleidoskopiškai besikeičiančios situacijos besiginantysis negali, o ir įstatymas iš jo to nereikalauja, atseikėti gynybos priemonių vaistinio tikslumu.

Apskritai klausimas dėl pavojingo kėsinimosi pripažinimo akivaizdžiu, t. y. dar nepasibaigusiu, sprendžiamas atsižvelgiant į tai, ar besiginantysis adekvačiai vertino faktines konkrečios situacijos aplinkybes, adekvačiai normalaus intelekto žmogaus požiūriu.²⁴

Visuotinai pripažįstama, kad akivaizdus kėsinimasis dar nėra pasibaigęs, kai:

- 1) besiginančiojo įsitikinimu jis dar nėra visiškai atremtas;
- 2) gynybos aktas įvyksta vos tik pasibaigus kėsinimuisi, kurio pabaigos momentas besiginančiajam nebuvo aiškus;
- 3) kėsinimasis nenutrauktas, o tik laikinai sustabdytas siekiant pagerinti jo sąlygas (apsiginkluoti, pergrupuoti jėgas ir pan.);
- 4) ginklai ar kiti žmogui sužaloti skirti daiktai atiteko besiginančiajam, tačiau užpuolimas nesibaigė ir ginklai ar tokie daiktai gali būti nukreipti prieš besiginantįjį;
- 5) užpuolikas iki galo neužvaldė kėsinimosi objekto.

Kaip teigia K. Jovaiša, tariamoji gintis – tai gynimasis ar gynimas nuo įsivaizduojamo, klaidingai suvokiamo, tikrovėje neegzistuojančio užpuolimo. Neadekvatus tokio užpuolimo vertinimas, dėl ko asmuo pradeda gintis nuo nesančio pavojaus, vadinamas faktine klaida. Ji lemia tai, ar asmuo, kuris gynėsi, yra pripažįstamas kaltu, ir, jeigu taip, jo kaltės formą ir kartu tariamosios ginties teisinį įvertinimą arba jos kvalifikavimą pagal konkrečius Baudžiamojo kodekso straipsnius. Čia galimi trys variantai.²⁵

Pirma, kai asmuo, vertindamas konkrečias aplinkybes, ne tik nesuprato, bet negalėjo ir neturėjo suprasti, kad realaus pavojaus iš tiesų nėra (pvz., banko apsaugos darbuotojas nušauna

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1997 m. birželio 13 d. nutarimas Nr. 4 „Dėl teismų praktikos taikant įstatymus dėl būtiniosios ginties ir jos ribų peržengimo“ // Teismų praktika: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis Nr. 7, Vilnius, 1997.

²⁴ Jovaišas K. Būtiniosios ginties indentifikavimas. Teisės institutas. Prieiga per internetą: <<http://www.teise.org/admin/docs/upload/2003%203%20Karolis.DOC>>.

²⁵ Ten pat.

asmenį, kuris grasindamas šaunamojo ginklo imitacija reikalauja pinigų iš kasininko). Tokiu atveju laikoma, kad žala padaryta nesant asmens kaltės.

Antra, kai žalos tariamajam užpuolikai asmuo padaro klaidingai įvertinęs susidariusią situaciją ir nesuprasdamas, kad kėsಿನimosi grėsmės iš tikrųjų nėra, nors, atsižvelgdamas į konkrečias aplinkybes, jis turėjo ir galėjo tai suprasti. Tokiais atvejais jo veika kvalifikuotina kaip neatsargus nusikaltimas.

Trečia, jeigu asmuo įvykius visiškai nepagrįstai vertino kaip užpuolimą, nors nei nukentėjusiojo elgesys, nei konkreti situacija tokiam vertinimui nedavė jokio realaus pagrindo, jo veika laikoma ne tariamąja gintimi, bet tyčiniu nusikaltimu. Tokie nusikaltimai paprastai padaromi dėl patologiškai nepagrįsto įtarumo ar baimės (pvz., asmuo panaudoja ginklą prieš praeivį, vėlyvu laiku visiškai atsitiktinai įsukusį paskui jį į tamsų skersgatvį).

1.3. Veika, kuri laikoma ir nelaikoma būtiniosios ginties ribų peržengimu

Pavojingas kėsಿನimasis, kurį atremia besiginantis asmuo, apibrėžia gynybos ribas. Baudžiamosios teisės doktrina, remdamasi būtiniosios ginties, kaip išvestinės iš prigimtinių žmogaus teisių ir humaniškumo, principais, formuluoja gynybos ir puolimo santykinės atitikties, proto proporcingumo modelį²⁶. Smurtas prieš asmenį netoleruotinas, kai pakanka jį įspėti, sudrausminti arba pagal įsišaknijusias tradicijas aprėkti.

Kiekvienas žmogus skirtingas, t.y. skiriasi jėga, įgūdžiais kovojant su ginklais ar be jo ir, kas ne mažiau svarbu, mentalitetu, socialine orientacija, vidinėmis nuostatomis, kurių spektras varijuoja nuo pagarbos žmogui, atjautos iki polinkio į žiaurų ir beprasmi smurtą. Jeigu besiginantysis asmuo būtų priverstas naudoti tokias pat gynybos priemones kaip ir agresorius - užpuolikas, tuomet užpuolikas, kurio svarbus kožiris yra netikėtumo faktorius, turėtų neginčijamą pranašumą. Todėl galima teigti, kad gynybos būdai ir priemonės gali būti efektyvesnės nei puolimo. Kita vertus, gynybos efektyvumą pavojingą pervertinti tais atvejais, kai pavojingą kėsಿನimąsi įvykdo degradavęs, viskam pasirengęs asmuo arba grupė visiškai neprognozuojamų asocialių, agresyvių paauglių, kurie tik ir ieško kur išlieti savo agresiją. Tokiais atvejais dar pilnai nesusiformavęs žmogus, yra vedamas žiaurių pirmykščių instinktų, kuriuos galima sutramdyti tik juos įveikiančia jėga.

Todėl galima teigti, kad analizuojant būtiniosios ginties peržengimo aspektą, reikia išanalizuoti daugelį konkrečios situacijos veiksnių, kad būtų galima įvertinti, ar besiginantysis

²⁶ V. Pavilonis, R. Merkevičius. Būtinoji gintis. Vilnius, 1999, p. 82.

panaudojo šiai situacijai adekvačias gynybos priemones. Gynybos priemonės laikomos adekvačiomis ir tokiu atveju, kai yra nors ir efektyvesnės negu puolimo, tačiau aiškiai – akivaizdžiai, neginčijamai nepažeidžia gynybos santykinės atitikties užpuolimui.

Kaip teigia V. Povilonis (1999), kadangi pavojingas kėsinimasis apibrėžia gynybos ribas, o tokio kėsinimosi pobūdis ir pavojingumas yra fakto ir jo vertinimo klausimas, sprendžiant klausimą, ar nebuvo peržengtos būtiniosios ginties ribos, būtina nustatyti ir įvertinti:

1) gynybos priemonių, būdų ir intensyvumo santykinę atitiktį puolimo pobūdžiui ir pavojingumui;

2) besikėsinančiajam padarytos ir atremtos žalos santykinę atitiktį.

Būtiniosios ginties ribų peržengimu paprastai laikoma tokia gynyba padaryta žala, kuri yra neproporcingai didelė, palyginti su ta, kurios grėsmę kėlė užpuolimas, taip pat gynybos priemonių, būdų ir intensyvumo aiški neatitiktis užpuolimo pobūdžiui ir pavojingumui. Antai, jeigu subjektas pavagia iš mašinos radijo imtuvą, jo užsiundymas specialiai dresuotu koviniu šunimi (pvz., rotveileriu), kuris padaro šį subjektą invalidu visam gyvenimui, traktuotinas kaip būtiniosios ginties ribų peržengimas. Kita vertus, jeigu vagis po šuns užsiundymo atsipirks nesunki sveikatos sutrikdymu, šios ribos nebus peržengtos.

Sprendžiant klausimą, ar buvo peržengtos būtiniosios ginties ribos, svarbu įvertinti ne tik objektyvias, išoriškai pasireiškiančias gynybos atitikties puolimo pobūdžiui ir pavojingumui aplinkybes, bet ir besiginančiojo subjektyvų požiūrį į tokią atitiktį. Pavyzdžiui, jeigu kilus konfliktui, kuris perauga į muštynes, gerai treniruotas, tačiau nestabilios psichikos ir savąjį „aš“ liguistai siekiantis įtvirtinti karatistas sunkiai sužaloja žmogų, jo veiksmai, atsižvelgiant į konkrečią situaciją, gali būti kvalifikuojami kaip tyčinis nusikaltimas arba būtiniosios ginties ribų peržengimas. Ir priešingai, jeigu tokios reputacijos karatistas elgiasi išūliai, smurtauja ieškodamas preteksto muštynėms, tai neatmestina galimybė, kad asmuo, prieš kurį nukreipta neišprovokuota agresija, gindamasis gali teisėtai panaudoti šaunamąjį ginklą.

Jeigu nėra pagrindo įgyvendinti teisę į būtinąją gintį, negali būti peržengtos ir jos ribos. Tokiais atvejais klausimas dėl asmens, kuris padarė žalos kitam asmeniui gindamasis nuo įsivaizduojamo, tikrovėje neegzistuojančio užpuolimo, sprendžiamas bendrais baudžiamosios atsakomybės pagrindais arba vadovaujantis tariamosios ginties nuostatomis.²⁷

Lietuvos įstatymai yra liberalūs besiginančiajam. Būtiniosios ginties ribų peržengimas, laikomas atsakomybę lengvinančia aplinkybe arba esant tam tikroms aplinkybėms, pagrindu skirti švelnesnę bausmę, negu įstatymo numatyta.

²⁷ Jovaišas K. Būtiniosios ginties indentifikavimas. Teisės institutas. Prieiga per internetą: < <http://www.teise.org/admin/docs/upload/2003%203%20Karolis.DOC>>.

K. Jovaišos teigimu, įsibrovimas į būstą – tai atviras ar slaptas neteisėtas įėjimas į jį, jeigu tai daro asmenys, kurie negali būti tame būste prieš jame gyvenančių asmenų valią. Įsibrovimas, nors ir asocijuojasi su prievarta, smurtu, nėra sutapatinamas išimtinai su tokiais veiksmais, jis apima ir patekimą į būstą apgaulės būdu arba panaudojant technines priemones (raktų kopijas, visrakčius ir pan.). Įsibrovimo į būstą sąvoka neapima tokių atvejų, kai įėjimas į būstą be gyventojų sutikimo laikomas teisėtu. Tai:

1) įėjimas į būstą remiantis teismo nutartimi dėl leidimo įeiti į jį arba vykdant teismo sprendimą dėl iškeldinimo iš gyvenamųjų patalpų ar įkeldinimo į jas;

2) privalomas įėjimas į būstą taikant procesinės prievartos priemones – suėmimą, atvedinimą, kratą, poėmį;

3) įstatymo nustatyta tvarka sankcionuoti operatyvinės veiklos subjektų veiksmai, susiję su būsto neliečiamybės apribojimu (slaptas patekimas į gyvenamąsias ir negyvenamąsias patalpas, jų apžiūra ir t. t.);

4) įėjimas į būstą ekstremalių situacijų atvejais, kai dėl gaisro, potvynio, dujų nutekėjimo, avarijos kanalizacijos ar vandentiekio komunikacijose ir pan. reikia gelbėti ne tik konkretaus būsto gyventojus, bet ir jų kaimynus ar kitus žmones.

Įsibrovimas į būstą – tai šiurkštus asmens privataus gyvenimo erdvės pažeidimas, susijęs su visiškai neprognozuojamais padariniais. Tokiu įsibrovimu kėsinamasi į du objektus – žmogaus gyvybę, sveikatą ir nuosavybę. Apvogti namai, žmogui paprastai yra nelaimė. Tačiau dar didesni nelaimė, jeigu namai yra suniokojami, apdergiami, baldai, daiktai sulaužomi. K. Jovaišos teigimu, jeigu užpuolikai, nebūdami suvaržyti jokiais nusikaltėlių garbės kodekso principais, įsibrauna į būstą, žmogaus paskutinį prieglobstį, jo tvirtovę, o liudytojai jiems nėra pirmo būtinumo dalykas, situacija tampa grėsminga ir nenuspėjama. Nusikaltėliui reikia pinigų, brangenybių, buities technikos, o namų šeimininkai yra kliūtis, kurią reikia pašalinti, arba būtinos informacijos šaltinis, kurią reikia išgauti nesiskaitant su priemonėmis.

Taip pat natūralu, jog dėl sumišimo ar išgąščio, atsiranda prielaida, nevysiškai adekvačiai reakcijai į susiklosčiusią situaciją ir į ekstremalias sąlygas. Todėl baudžiamasis įstatymas, nors ir nesuteikia leidimo žudyti, tačiau bet kokią asmens veiką, padarytą ginantis nuo įsibrovimo į savo būstą, įskaitant ir tyčinį nužudymą, nelaiko būtinosios ginties ribų peržengimu.

Galima daryti išvadą, jog asmuo, tokiomis aplinkybėmis atėmęs gyvybę užpuolikai arba jį sunkiai sužalojęs, pagal baudžiamąjį įstatymą neatsako. Apibendrinus galima daryti dalinę išvadą, jog būtinoji gintis yra efektyvi žmogaus prigimtinių teisių ir laisvių apsaugos ir gynimo priemonė.

2. GINKLO NAUDOJIMAS ASMENS SAUGUMO UŽTIKRINIMUI

Išnagrinėjus kas yra agresyvumas, kokiais atvejais ir kokiomis būtinomis sąlygomis galima panaudoti ginklą toliau siekiama išsiaiškinti kodėl atsirado poreikis išrasti ginklą, kokia jo išradimo istorija ir raidos etapai. Tai padės geriau suvokti ginklo vaidmenį visuomenėje. Kodėl ginklo istorija sociologiniame, politiniame kontekste yra reikšminga? Ginklas – ne tik įrankis. Tai net ne tik priemonė. Socialinis kontekstas – tai lokali ir kartu globali erdvė, kurioje ir reiškiasi socialiniai santykiai. Socialinių santykių kokybė, intensyvumas, artimumas ir priklauso nuo to, kaip suvokiama erdvė, ar ji apibrėžta teritoriškai, fiziškai, ar yra neapribota ir atvira. Socialinio konteksto sąvokoje išskirti vieną iš pagrindinių jos elementų – kontekstinę situaciją svarbu kalbant ir apie ginklo istoriją, jo raidą. Šis terminas leidžia surišti socialinio konteksto ir ginklo vaidmenį ir išryškinti jų abipusę priklausomybę.

2.1. Ginklo kaip būtiniosios ginties priemonės ypatumai ir raida

Ginklo istorija sociologiniame kontekste įgauna gilesnę prasmę, o juk paprastai ginklą suvokiame tik kaip įrankį. Išgirdus ginklo sąvoką, daugiausia kyla dvi asociacijos – ginklas kaip priemonė savigynai ir ginklas kaip priemonė puolimui. Būtent dėl šios priežasties ilgainiui atsirado taisyklės, reglamentuojančios ginklo naudojimą visuomenėje. Tačiau jei kalbame apie ginklus, turime pirmiausia apžvelgti jo raidos etapus, kadangi ginklo raida iš esmės atspindi ir pačios visuomenės raidą, nes žmogaus poreikis saugumui egzistavo visais laikais.

Šaunamųjų ginklų vystymosi etapai:

- Ginklai su dagtine spyna (14 a.). Spyną sudaro svirtis, kurios viršutinis galas su uždegta dagtimi, paspaudus apatinį galą (nuleistuką), uždega parake užtaisą;
- Ginklai su titnagine ratine spyna (15 a. – 16 a.). Parako užtaisas uždegamas sukant ratą;
- Ginklai su titnagine spyna (16 a. vidurys). Parako užtaisas uždegamas smūgiuojant gaiduku, turinčiu titnago gabaliuką, į plieninį žiebtuvėlį;
- 17 a. ant ginklo vamzdžio pradėdama tvirtinti durklą – duriantį ir pjaunantį šaltąjį ginklą. Pradžioje durklo rankena buvo įstatoma į vamzdį, todėl nebuvo įmanoma šaudyti su prijungtu durklu. Nuo 17 a. pabaigos buvo pradėta naudotis durklu su vamzdeliu, uždedant jį ant vamzdžio laibgalio;

- Ginklai su kapsulės spyna (19 a. pradžia). Parakas uždegamas smūgiuojant gaiduku į kapsulę. Šis ginklas turėjo privalumą prieš ankščiau išvardintus, buvo patikimesnis, mažiau priklausė nuo oro sąlygų;
- Ginklai su vamzdžiu turinčiu graižtvą (16 a. – 19 a.). Nuo 19 a. vidurio, pradėjus naudoti pailgą kulka ir spyną su kapsule, jie pakeitė lygiavamzdžius, nes gerokai padidino greitošaudą ir šaudymo nuotolį;
- 19 a. antroje pusėje buvo išrastas unitarinis šoviny, 1888 m. bedūmis parako užtaisas (Nobelis).²⁸

Pirmąjį šovinį pasiūlė vokiečių Johanas Dreizė (Johann Nikolaus Dreyse). Šoviniai popierine tūta pradėti naudoti 1840 m., su metaline tūta – 1860 m. Unitarinis šoviny suteikė galimybę kurti naujos konstrukcijos ginklus. Prasidėjo naujas šaunamųjų ginklų, užtaisomų iš drūtgalio, vystymosi etapas - neautomatinių, pusiau automatinių ir automatinių ginklų.

Kalbant apie skirtingas ginklų rūšis, dažniausia pabrėžiama, kad šaunamuosius ginklus vieni iš pirmųjų panaudojo husitai XV a. viduryje, tarp jų ir vadinamąjį „pištalą“. Pištalos vamzdis buvo tvirtinamas prie medinio koto, kurį šaudydami laikydavo po pažastimi. Šis nedidelis husitų ginklas šaudant nedideliais atstumais buvo efektyvus. Teigiama, kad iškreiptas „pištalos“ pavadinimas „pistole“ ir davė pavadinimą trumpavamzdžiui, valdomam viena ranka - ginklui pistoletui. Kiti šaltiniai tvirtina, kad pistoletą išrado italų ginklų meistras Kamullo Vetelli, kuris gyveno ir dirbo Pistojos mieste, ir todėl jo išrastas ginklas buvo pavadintas pistoletu.²⁹

Jeigu pirmieji šaunamieji ginklai, kuriuose kulkos išmetamos iš vamzdžio panaudojant sudegančio parako energiją atsirado XIV a. pradžioje, tai trumpavamzdžiai ginklai, šaudant valdomi viena ranka, atsirado kur kas vėliau.

Pistoletų išradimui turėjo įtakos sukurta šaunamųjų ginklų kibirkšties ratinė spyna, kuri buvo gerokai pranašesnė už iki tol buvusią dagtinę spyną. Apie du su puse šimtmečius pistoletų konstrukcija beveik nesikeitė nors ir buvo stengiamasi. Per tą laikotarpį galima paminėti tokius konstrukcijos pasikeitimus:

- vamzdžio pailginimas ir jo kalibro sumažinimas (XVI a. pabaiga);
- nuoseklus kibirkšties ratinės spynos pakeitimas titnagine skiltuvine spyna (XVII a.);
- išorės pistoleto formos tapo daug racialesnės ir praktiškesnės.³⁰

Kibirkštinio įliepsnojimo periodu buvo imtasi ir daugiau priemonių tobulinti pistoletą, bet jos nebuvo rezultatyvios, nes šiek tiek patobulinus pistoletą atsirasdavo daugiau trūkumų - ypač

²⁸ Pistoletų raidos istorija. Prieiga per internetą:

<http://www.ginklai.net/index.php?module=publications&view=publication&publication_id=56&PHPSESSID=f89c47878759b455e643341d2d6c0dde>.

²⁹ Bebrauskas R. Pistoletų ir revolverių raidos istorija, 2008. Prieiga per internetą:

<<http://www.suvioakademija.lt/ru/ginklu-apzvalga/pistoletu-ir-revolveriu-raidos-istorija.html>>.

³⁰ Ten pat.

griozdiškumas ir sandaros sudėtingumas, o primityvi to meto pramonė buvo nepajėgi gaminti sudėtingų mechanizmų.

Tuo laikotarpiu buvo mėginama padidinti pistoletų greitošaudą. Taigi XVI a. pabaigoje - XVII a. pradžioje, buvo pasirodę dvivamzdžiai pistoletai. Jų vamzdžiai sudėti vienas ant kito ir turėjo dvi kibirkštines ratines spynas. Buvo pasirodę kai kurie daugiavamzdžių pistoletų pavyzdžiai. Todėl kibirkštinio įliepsnojimo laikotarpis nelaikomas pistoletų vystymosi periodu - tai jų raidos priešistorija, ir tik XIX a. pradžioje, kai buvo išrasta ir pripažinta kapsulė ir kapsulinė spyna, atsivėrė galimybės tobulinti ne tik pistoletus, bet ir visus šaunamuosius ginklus.

Taigi, galima sakyti, kad reikšmingomis prielaidomis sėkmingai pistoletų raidai buvo kapsulių, graižtvinių vamzdžių, besisukančių būgnų išradimas. Šie išradimai buvo atlikti anksčiau nei sukurta kapsulė, bet tuomet jie nedavė reikiamo efekto, kuris pasirodė galimas tik derinant juos su nauja kapsulės įsiliepsnojimo idėja.

XIX a. pradžioje šūvio iš pistoletų nuotolis, taiklumas, kulku naikinamasis pajėgumas ir konstrukcija, nors ir ne iki galo, bet tenkino artimojo mūšio ginklo reikalavimus. O tuometinių pistoletų greitašaudos praktiškai nebuvo. Pistoletų užtaisymo iš laibagalio trukmė tiesioginio sąlyčio su priešų sąlygomis, kuriomis ir buvo numatoma juos naudoti, visiškai neatitiko kovos reikalavimų, ir pistoletai iš esmės tapo vienkartinio naudojimo ginklu. Kai tik pramonė pakilo iki tam tikro lygio, kad galėjo gaminti sudėtingesnius mechanizmus, intensyviai imta ieškoti būdų greitašaudai didinti. Šiuo laikotarpiu pasirodė užtaisomi iš drūtgalio pistoletai su kapsuline spyna ir graižtviniu vamzdžiu su vienu parako užtaisu, kurie nepadidino greitašaudos. Netenkinančio tuometinio artimojo mūšio ir daugiavamzdžiai pistoletai su kapsuline spyna. Nesėkmingos buvo pastangos gaminti daugiavamzdžius ir su keletu parako užtaisų neautomatinius pistoletus. Dažniausiai jie būdavo tokie sudėtingi, kad negalėjo konkuruoti su revolveriais.³¹

Revolveriai: 1836 m. pasirodė pirmas ir labai vykęs amerikiečio Samuelio Kolto revolveris (angl. revolve - sukti), pavadintas "Paterson" pagal miesto, kur jis buvo pagamintas, pavadinimą. Šio revolverio konstrukcijos principai išliko nepakitę iki šių dienų. Revolverio konstruktorius yra Džonas Pirsonas, o S.Koltas - pramonininkas, organizavęs konstruktoriaus darbą ir revolverio gamybą bei reklamą. Kolto revolveriai - tai nauji šaunamieji ginklai, kurių pranašumas prieš vieno užtaiso pistoletus buvo neginčijamas. Pagrindinis šio ginklo požymis - besisukantis būgnas, kurio kameroje yra penki ar šeši parako užtaisai. Norint iššauti iš revolverio kelis šūvius, šauliui reikia tik atlaužti gaiduką ir spūstelėti nuleistuką.³²

³¹ Bebrauskas R. Pistoletų ir revolverių raidos istorija, 2008. Prieiga per internetą: <<http://www.suvioakademija.lt/ru/ginklu-apzvalga/pistoletu-ir-revolveriu-raidos-istorija.html>>.

³² Pistoletų raidos istorija. Prieiga per internetą: <http://www.ginklai.net/index.php?module=publications&view=publication&publication_id=56&PHPSESS_ID=f89c47878759b455e643341d2d6c0dde>.

Pasirodžius revolveriams konkurencijos neišlaikė nei vieno užtaiso, nei keleto vamzdžių pistoletai su kapsuline spyna. Revolveriai, lyginant su jais, buvo kompaktiškesni, taiklesni, turėjo didesnę šaudymo nuotolį ir pramušamąją galią, nes jų vamzdžiai buvo su graižtvomis, šaudė pailgomis kulkomis ir užtaisomi buvo iš drūtgalio nestumiant kulka pro įvamzdžio kanalą. Šaunant kulka tampriai įsirežia į vamzdžio graižtvą, o nuo to priklauso šaudymo nuotolis ir taiklumas.

Kolto revolverio konstruktorius D. Pirsonas turėjo daug pasekėjų - Amerikos ir Europos šalių konstruktorių. Labai greitai pasirodė daug naujų, tobulesnių revolverių, bet panašių konstrukcijų, mechanizmų ir dalių. Paleidžiamasis - smogiamasis mechanizmas gaminamas savaimė užsitaissantis, korpusas - monolitinis, tvirtesnis, rankenos patogesnės. Tolesnė kapsulinių revolverių raida vyko šio portatyvaus ginklo galios didinimo kryptimi, mažinant jų masę ir matmenis. Revolverių ugnies galia, didelė greitašauda, geras taiklumas padarė šį naują ginklą grėsmingu.

Tarp labiausiai paplitusių revolverių galima išskirti:

- Smito ir Vestono (1870 m.) 10,67 mm kalibro, užtaisomą 6 šoviniais;
- belgų konstruktorius Naganto, 7,62 mm, užtaisomą 7 šoviniais, 1895 m;
- Kolto, 7,65 - 11,43 mm, užtaisomą 6 šoviniais, 1872 m. Jų kovinės savybės panašios. Kalibras - 7,62 -11,56 mm, svoris - 0,75 -1,3 kg, būgno talpa 6-7 šoviniai, greitašauda - 6-7 šoviniai per 15-20 sek., taikymo nuotolis - iki 100 m.

Revolveriai, palyginti su tuometiniais pistoletais, turi daug privalumų. Jų konstrukcija paprasta, dėl to patikimesni šaudant. Praktiškai gerai paruošto, tvarkingo revolverio gedimų šaudant nebūna (1000 šūvių tenka ne daugiau kaip vienas gedimas - daugiausiai užsikirtimas, kurį labai lengvai galima pašalinti). Kaip mechaninis ginklas, revolveris nėra pavojingas nepakankamai išmokyto šaulio rankose (gerai matyti, ar yra šovinys būgne, ar atlaužtas gaidukas, negalimas savaiminis šūvis, nes nuleistukui nuspausti reikia jėgos).

Vienas iš reikšmingiausių XIX a. antros pusės išradimų, pagreitinusių revolverio raidą, buvo unitarinis šovinys (lot. unitas - vieningas) t.y. šovinys, kurio parako užtaisas, kulka ir kapsulė sujungiami į vieną vienetą - tūtą. Unitarinį šovinį pirmasis pasiūlė vokiečių ginklų konstruktorius Dreizė 1827 m. Unitariniai šoviniai su popierine tūtele pradėti naudoti 1836 m. su metaline tūtele - 1853 m. prancūzų ginklų konstruktoriui Lefošė pasiūlius šovinius su smeige, į kurią šaunant buvo smogiama gaiduku. Smūgis per smeigę buvo perduodamas kapsulei.³³

Revolveriai su unitariniais šoviniais buvo pranašesni už kapsulinius ir turėjo didesnes tobulinimo galimybes. Bet šoviniai su smeige turėjo ir daug trūkumų, iš kurių būdingiausieji yra: sudėtingas ginklo užtaisyimas, nes šoviniai užtaisant turėjo būti vienoje tam tikroje padėtyje (smeigė

³³ Pistoletų raidos istorija. Prieiga per internetą:

<http://www.ginklai.net/index.php?module=publications&view=publication&publication_id=56&PHPSESS_ID=f89c47878759b455e643341d2d6c0dde>.

turėjo įeiti į būgno išpjovas); kyšančios į šalis smeigės buvo pavojingos naudojant ginklą; ginklai buvo didelių gabaritų. Todėl greitai po šovinių su smeige pasirodymo buvo išrasti šoviniai su metaline tūta, kurios įvairiose vietose buvo talpinami stimuliuojantieji mišiniai-kapsulės, iš kurių geriausias buvo šovinys su skrituliniu įliepsnojimu.

Nuo 1861 m. greitai pradėjo plisti šoviniai su centriniu įliepsnojimu. Šis prancūzo Pottė išradimas pagreitino visų ginklų raidą, tarp jų ir revolverių bei pistoletų. Anglo Boksero patobulinti centrinio įliepsnojimo šoviniai buvo labai greitai pripažinti.

Taigi revolveriai, išrasti Amerikoje, paplito ir Europoje. Antroje XIV a. pusėje jų raidoje galima išskirti dvi kryptis - amerikietišką ir europietišką. Amerikoje revolveriams būdinga naudoti skritulinio įliepsnojimo šovinį ir vieno veiksmo paleidžiamą-smogiamąjį mechanizmą, europietiškiems - centrinio įliepsnojimo šovinį ir dviejų veiksmų (savaime užsitaistantį) paleidžiamąjį - smogiamąjį mechanizmą. Vėliau, tobulinant ginklus, skirtumas tarp jų išnyko. Panaudojus centrinio įliepsnojimo šovinius atsirado galimybė tobulinti revolverius, todėl pistoletai neturėjo jokių galimybių su jais konkuruoti.

Tačiau 1884-1888 m., pasirodžius bedūmiui parakui, naujiems metalurgijos laimėjimams, bendra technikos raida visiškai pakeitė padėtį. Vėl pirmenybę įgijo pistoletai, nes beveik visos revolverių konstrukcijos vystymosi galimybės buvo išsemtos, o pistoletams tobulinti atsivėrė naujos galimybės. Pastangos toliau tobulinti revolverius, naudojant parako energiją jiems automatizuoti, teigiamų rezultatų nedavė - automatiniai revolveriai visuomet būdavo blogesni už neautomatinius. Nors greitašauda šiek tiek ir padidėdavo, bet jie būdavo labai sudėtingi ir nepatikimi.

Pistoletų, kurių mechanizmų darbas automatizuotas naudojant parako dujų energiją, raida prasidėjo dar iki pasirodant bedūminiam parakui. Pirmus patentus tokiems pistoletams išsiėmė Europoje 1872 m. Plesneras, o Amerikoje - 1874 m. Liusas. Iš pradžių automatiniai pistoletai buvo tik kaip bandomieji pavyzdžiai ir turėjo praeiti nemažai laiko, kol jie plačiau paplito, ypač kariuomenėje. Jų raidai kliudė kai kurios dūminio parako savybės, taip pat tradicinis revolverių ir kitų ginklų komponavimas. Pavyzdžiui, iš pradžių pistoletų šovinių dėtuvės buvo ten, kur revolverių būgnas, o rankena buvo paliekama tuščiavidurė.

1897 m. pagamintas Džono Mozės Browningo konstrukcijos 7,65 mm kalibro pistoletas turėjo naują mechanizmą išdėstymą (dėtuvė buvo rankenoje), o tai pašalino paskutinę kliūtį pistoletams tobulinti. Jis turi masyvią laisvą spyną, kurioje buvo daužiklis ir gražiklis (gražiklis tokio tipo ginkluose atlieka ir kovinės spyruoklės funkcijas). Browningo pistoletas tapo pavyzdžiu kuriant naujus šios paskirties ginklus. Tuo metu su Browningo pistoletais negalėjo konkuruoti nė vienas iš pistoletų ir juolab revolverių. Galima pažymėti, kad 1906 m. tos sistemos modelio buvo pagaminta apie 4 mln. vienetų, o 1903 metų modelio pistoletas buvo gaminamas net 37 metus. 1900

m. Browningo sistemos pistoletai buvo dviejų matmenų, bet daugiausiai paplito ne ilgesnio, o normalaus dydžio modeliai.

XX a. pirmaisiais dešimtmečiais pistoletų buvo pagaminta labai daug, jie pasidarė kompaktiškesni, pagerėjo kovinės savybės. Jei anksčiau gražiklis buvo vamzdžio viršuje, tai dabar - apie vamzdį arba po juo, talpesnė dėtuve. Pastaruoju metu pistoletai tobulinami, bet jų raidoje pastebimas sąstingis, nes dauguma konstrukcinių galimybių jau išnaudota ir nauji pistoletai iš principo nesiskiria nuo senųjų, išleistų prieš kelis dešimtmečius, tik jų mechanizmai ir detalės kitaip komponuojami.

Šaunamųjų ginklų klasifikacija padeda mums geriau suvokti jų panaudojimo kontekstą visuomenėje. Ginklai klasifikuojami labai įvairiai, atsižvelgiant į jų klasifikaciją sprendžiamas ir jų panaudojimo pobūdis. Gyvenimas – tai laisvė imtis visų veiksmų, kurių reikalauja protingos būtybės prigimtis palaikant, turtinant ir naudojant savo gyvenimą. Kitaip sakant, tai yra prigimtinės teisės į gyvybę, laisvę ir laimės siekį prasmė.

Išnagrinėjus ginklo istoriją ir raidą, galima teigti, kad ginklo išradimas reiškia laisvę nuo kitų žmonių fizinės prievartos ir neteisėto kišimosi į privatų gyvenimą. Todėl kiekvieno individo teisė yra laisvai veikti savo paties sprendimu, pagal savo tikslus, savo laisvu, neprievartiniu pasirinkimu. Tačiau kaip bebūtų išvystyta ginklų pramonė, ji ne vien teigiamai veikia žmoniją, bet sudaro galimybę pasinaudoti ginklu ne tik savigynos tikslais.

2.2. Ginklų įsigijimo teisinis reguliavimas Lietuvoje

LR Ginklų ir šaudmenų įstatymo tikslas - reglamentuoti ginklų, ginklų priedėlių ir šaudmenų apyvartą siekiant užtikrinti žmogaus, visuomenės ir valstybės saugumą. Nustatyti ginklų, ginklų priedėlių ir šaudmenų klasifikavimo į kategorijas nuostatas, ginklų, ginklų priedėlių ir šaudmenų apyvartos ir apyvartos kontrolės teisinius pagrindus ir subjektų, kurių veikla susijusi su ginklais ir šaudmenimis, teises ir pareigas.³⁴

Pagrindinis teisės aktas, reglamentuojantis ginklų apyvartą Lietuvoje, yra Ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas (Žin., 2002, Nr. 13-467; 2007, Nr. 135-5452). Šiame įstatyme ginklai ir šaudmenys yra klasifikuojami į atskiras kategorijas, nustatomi ginklų ir šaudmenų apyvartos bei jos kontrolės teisiniai pagrindai, apibrėžiamos subjektų, kurių veikla yra susijusi su ginklais ir

³⁴ LR Ginklų ir šaudmenų kontrolės Įstatymas, Žin., 2002, Nr. 13-467; 2007, Nr. 135-5452. Prieiga per internetą: < http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=388004>.

šaudmenimis, teisės ir pareigos. Įstatymu reglamentuojant ginklų ir šaudmenų apyvartą siekiama užtikrinti žmogaus, visuomenės ir valstybės saugumą.³⁵

Minėto įstatymo 11 straipsnis apibrėžia, kokiais tikslais Lietuvoje leidžiama įsigyti ir turėti ginklus ir šaudmenis: tai būtų medžioklė, sportas, savigyna, profesinė veikla, kolekcijų sudarymas, mokymas, moksliniai tyrimai, taip pat ir kt. tikslai, jeigu jie neprieštarauja įstatymams, tarptautinėms sutartims ir susitarimams. Tikslinę Lietuvos nuolatinių gyventojų ir užsieniečių B, C kategorijų šaunamųjų ginklų ir D kategorijos vienašūvių ilgųjų lygiavamzdžių šaunamųjų ginklų, skirtų medžioklei, savigynei, sportui, jų dalių, šaudmenų apyvartos ir jos kontrolės tvarką, leidimų išdavimo ir kontrolės tvarką, ginklų civilinės apyvartos ir jos kontrolės tvarką reglamentuoja Fizinių asmenų ginklų ir šaudmenų civilinės apyvartos ir jos kontrolės taisyklės, patvirtintos Lietuvos policijos generalinio komisaro 2003 m. birželio 23 d. įsakymu Nr. V-362.

Savigynai skirtus B, C kategorijų trumpuosius šaunamuosius ginklus, jų šovinius gali įsigyti ir turėti ne jaunesni kaip 23 metų asmenys, o B ir C kategorijų ilguosius lygiavamzdžius šaunamuosius ginklus bei D kategorijos vienašūvių ilguosius lygiavamzdžius šaunamuosius ginklus (jų šovinius) gali įsigyti ir turėti ne jaunesni kaip 18 metų asmenys. Prieš įsigydami ginklą, minėti asmenys privalo gauti leidimą ir išlaikyti egzaminą.

Leidimus įsigyti, laikyti (nešiotis) B ir C kategorijų šaunamuosius ginklus bei D kategorijos vienašūvių ilguosius lygiavamzdžius šaunamuosius ginklus (taip pat leidimus parduoti ar perdirbti ginklus) išduoda, perregistruoja, panaikina teritorinės policijos įstaigos. Užsieniečiams leidimus įsigyti ginklus ir šaudmenis išduoda Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos.

Asmuo, pageidaujantis gauti leidimą įsigyti ginklą, pagal deklaruotą gyvenamąją vietą teritorinei policijos įstaigai privalo pateikti: asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą; užpildytą nustatytos formos anketą; nustatytos formos prašymą leisti įsigyti ginklą; medicininio patikrinimo išvadą (Forma 049/a) apie tai, kad jis neserga liga (-omis), neturi fizinio (-ių) trūkumo (-ų), įrašyto (-ų) į Sveikatos apsaugos ministerijos ligų ir fizinių trūkumų, dėl kurių asmuo negali įsigyti ar turėti ginklo, sąrašą, ir nėra įrašytas į sveikatos priežiūros įstaigos įskaitą dėl alkoholizmo, narkomanijos, nėra sveikatos priežiūros įstaigos priežiūroje dėl psichikos ligos ar sutrikimo. Minėtoje išvadoje turi būti atžyma apie sveikatos priežiūros įstaigą, kuri ją išdavė, ji turi būti patvirtinta gydytojų konsultacinės komisijos antspaudu ir šios komisijos pirmininko spaudu bei parašu.

Asmuo, siekiantis gauti leidimą įsigyti ginklą, privalo pats pateikti visus reikiamus tinkamai įformintus dokumentus.

³⁵ LR Prokuratūra. Ginklo įsigijimas, 2009. Prieiga prie interneto: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:E8Dwbet7SHYJ:www.prokuraturos.lt/Naujienos/P_rukurorokomentaras/tabid/69/ItemID/2786/Default.aspx+&cd=5&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>.

Pareigūnas, gavęs dokumentus, organizuoja patikrinimą, kurio metu siekiama išsiaiškinti, ar nėra priežasčių, dėl kurių leidimas įsigyti ginklą pareiškėjui galėtų būti neišduodamas. Ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo 17 straipsnyje yra pateikiamas išsamus sąrašas aplinkybių, kurioms esant asmuo negali įsigyti ir turėti ginklo (pvz., asmuo nėra sulaukęs aukščiau minėto amžiaus, serga kai kuriomis ligomis ar turi fizinių trūkumų, trukdančių tinkamai elgtis su ginklu, yra įrašytas į sveikatos priežiūros įstaigos įskaitą dėl alkoholizmo, narkomanijos ir t. t.).

Asmuo, norintis įsigyti pirmą šaunamąjį ginklą savigynai (taip pat gavęs jį kaip dovaną), privalo išlaikyti egzaminą pagal Šaunamojo ginklo laikymo, nešiojimosi ir panaudojimo savigynai mokymo programą ar egzaminą pagal Apsaugos darbuotojo mokymo programą. Baigusiems kursus asmenims yra išduodami kursų baigimo pažymėjimai.

Gavus leidimą įsigyti ginklą asmuo ne vėliau kaip per 5 mėnesius nuo pranešimo gavimo teritorinei policijos įstaigai turi pateikti: egzamino išlaikymo pažymėjimą ir jo kopiją, pažymą, patvirtinančią, kad yra tinkamos sąlygos ginklui laikyti.

Ginklus, šaudmenis asmenys gali įsigyti Ginklų fonde prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės arba įmonėse, kurios Lietuvos Vyriausybės nustatyta tvarka turi išduotą licenciją gaminti, importuoti ar prekiauti ginklais. Įsigyti ginklą užsienio valstybėse galima tik gavus leidimą įvežti ginklą. Įsigytą (taip pat ir padovanotą) ginklą asmuo ne vėliau kaip per 10 dienų nuo ginklo įgijimo dienos privalo įregistruoti teritorinėje policijos įstaigoje, išdavusioje leidimą įsigyti ginklą. Įregistravus ginklą, asmeniui išduodamas leidimas laikyti (nešiotis) ginklus.

Jeigu policijos įstaigoje priimamas sprendimas atsisakyti išduoti leidimą įsigyti ginklą, panaikinamas leidimas laikyti (nešiotis) ginklus arba leidimas laikyti (nešiotis) ginklus neperregistruojamas, asmuo ne vėliau kaip per 30 dienų sprendimą gali apskųsti policijos generaliniam komisarui, o šis sprendimas yra skundžiamas teismui.

Primintina, kad už neteisėtą disponavimą šaunamuoju ginklu, šaudmenimis, sprogmenimis ar sprogstamosiomis medžiagomis Baudžiamajame kodekse yra numatyta baudžiamoji atsakomybė. Nustačius, kad šaunamasis ginklas (šaudmenys, sprogmenys ar sprogstamosios medžiagos) buvo gaminamas, įgytas, laikomas, nešiojamas, gabenamas ar realizuotas neturint reikiamo leidimo, asmuo gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn.

Tas, kas pažeidė teisėtai turimo šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų laikymo taisykles ir dėl to sudarė sąlygas kitam asmeniui neteisėtai jais pasinaudoti, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir baudžiamas bauda arba areštu, arba teisės dirbti tam tikrą darbą ar užsiimti tam tikra veikla atėmimu.

Apibendrinus galima teigti, kad asmuo, įsigydamas ginklą, įgyja ne vien daiktą, jis kartu prisiima ir didelę atsakomybę: įgijęs ginklą, jis privalo užtikrinti, kad su juo bus saugiai elgiamasi, kad ginklas nepateks į svetimas rankas ir, naudojantis įgytu ginklu, bus išvengta nelaimingų

atsitikimų. Todėl ginklų ir šaudmenų įgijimas, bet koks disponavimas jais yra griežtai reglamentuoti teisės aktais.

2.3. Saugumo jausmo ES ir Lietuvoje apžvalga

Kiekvienas iš mūsų, kaip pilietis, kaip visuomenės narys, praradęs saugumo jausmą tampa tam tikru nepilnaverčiu, negalinčiu nuosekliai bei tolygiai funkcionuoti visuomenės nariu. Lietuvai, kaip ir kitoms Rytų bei Vidurio Europos valstybėms, pereinant iš totalitarinio režimo į demokratinį, teko įveikti ne tik ekonominę krizę, bet ir susidurti su socialine dezorganizacija – žmonių vertybinio elgesio orientacijos praradimu ir atitinkamu socialinės reguliacijos susilpnėjimu. Socialinė dezorganizacija laikoma viena pagrindinių nusikalstamo elgesio priežasčių. Tokioje situacijoje svarbią reikšmę turi naujų vertybinių orientacijų ir nuostatų formavimas, ypatingą dėmesį skiriant jaunimo auklėjimui.³⁶

Asmeniui, kuris dėl tam tikrų priežasčių praranda saugumo jausmą visuomenėje, neišvengiamai tenka susidurti su:

- baime patirti bet kokio pobūdžio (materialinio, dvasinio, fizinio) žalą dėl nusikaltimo;
- visuomenės solidarumo erozija, visuomenės narių nepasitikėjimu vienas kitu, įtarumu;
- didžiule materialine kaina, kurią moka visuomenė ir valstybė, norėdama apsaugoti nuo nusikaltimų (techninės apsaugos priemonėmis, draudimo išlaidomis, fizinių asmenų ir objektų apsauga, teisėsaugos institucijų išlaikymu ir pan.), nevyriausybinių organizacijų, teikiančių pagalbą aukoms, gausa ir pan.³⁷

Kita vertus, labai sudėtinga apibūdinti žmogų, kuris nesijaučia saugus. Juk saugumo jausmas – vienas iš svarbiausių. Nesaugus žmogus – nesaugus pilietis – nesaugi visuomenė – šių sąvokų sąveika leidžia teigti, kad tik būdamas saugus kiekvienas iš mūsų galime būti pilnaverčiu visuomenės piliečiu.

Tačiau kaip teigia A. Gaižutis (2008), pastaruoju metu vis dažniau pasigirsta nuomonių, kad žmogaus elgesį valdo genai ir kultūra. Tam tikroje visuomenėje yra tam tikrų leistinų agresyvumo apraiškų, nevienodai vertinamas moters ir vyro agresyvumas. Atitinkamos tradicijos ir papročiai reguliuoja agresyvumo formas bei pasireiškimo būdus. Aklėjant žmogų tiesioginę ir

³⁶ LR VRM Įsakymas dėl viešojo saugumo plėtros iki 2010 metų strategijos patvirtinimo 2003 m. liepos 2 d. Nr. 1V-250, Vilnius. Prieiga per internetą: <
<http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=E44043EA-FE78-44B1-B593-3921F1909CB2>>.

³⁷ Babachinaitė G. Saugumo jausmo ir nusikaltimų baimės raida Lietuvoje // Jurisprudencija. Vilnius: MRU, 2006, Nr. 79, p. 27.

netiesioginę įtaką jam daro jo tėvai, broliai ir seserys ir artimieji. Jų elgesio modeliai, kuriuos perpranta jaunuomenėje, skatina arba slopina agresyvumą. Tai paprasta tiesa, bet ji tikra.³⁸

Taip pat svarbu tai, kad visuomenė, tai visų pirma tam tikra bendruomenė, besiremianti kaimyniškumo principu: „Kaimynystė – tai teritorija, kurioje gyventojai užima tam tikras gyvenimo erdves, naudojasi tomis pačiomis tarnybomis ir bendrojo naudojimo įrenginiais, gali dalyvauti toje pačioje veikloje – rūpintis, stengtis išlaikyti ir gerinti materialinius dalykus, sudvasinti bendruomenės gyvenimą, turtinti aplinką“.³⁹

Valstybės pareiga – šių priemonių naudojimosi teisėtumo, galimybių bei maksimalaus efektyvumo sąlygų sudarymas.

Tyrimais nustatyta, kad baimė tapti nusikaltimo aukomis Lietuvoje yra panaši kaip ir visoje Europos Sąjungoje, dar 1997 m. Lietuvoje atlikto tarptautinio palyginamojo viktimologinio tyrimo rezultatai rodo, kad kriminalinės viktimizacijos pagal respondentų lytį rodikliai bei baimės tapti nusikaltimų aukomis santykis Lietuvoje yra panašūs į daugelio Europos Sąjungos šalių ir kitų šalių atitinkamus rodiklius. Todėl galima teigti, kad tipiškiausia nusikaltimo auka yra jauno amžiaus (maždaug 40 m.) vyras. Kaip parodė tyrimas, būtent jauno amžiaus vyrai jaučiasi saugūs, nebijo tapti nusikaltimo aukomis. Taigi akivaizdu, kad jų saugumo jausmas neatitinka realaus jų tikimybės tapti nusikaltimo aukomis lygio. Mažiausią tikimybę tapti nusikaltimų aukomis turi vyresnio amžiaus (apie 60 m. ir daugiau) moterys, tačiau jos labiausiai bijo tapti nusikaltimo aukomis. Taigi ir jų saugumo jausmas neatitinka jų tikimybės tapti nusikaltimo aukomis lygio.⁴⁰

Kai matome, ir kalbėti apie ginklo, kaip apie asmens savisaugos priemonę aktualiausia tuomet būtų būtent šiame kontekste, kai ginklą, kaip savigynos priemonę, vertina tiek vyrai, tiek moterys, taip pat atsižvelgiant į jų amžių.

Analizuodami tyrimų duomenimis, galime pastebėti, kad Lietuvos gyventojai prieš 12 metų beveik du kartus dažniau bijojo tapti nusikaltimų aukomis negu vidutiniškai Europos ir net tris, tris su puse karto dažniau negu Švedijos arba Suomijos gyventojai.⁴¹

Tuo tarpu tikimybė tapti nusikaltimo auka Lietuvoje maždaug atitinka kitų pramoninių šalių gyventojų tikimybę tapti nusikaltimų aukomis savo šalyse. Juk tai, kad nusikalstamumas auga pastebime kiekvienas. Didėja nusikaltimų skaičius, tame tarpe – ir ginkluotų apiplėšimų.

Statistikos departamentas išleido leidinį „Nusikalstamumas ir teisės saugos institucijų veikla 2010 m.“ Leidinyje pateikiama statistinė informacija apie nusikalstamumą, užregistruotus asmenis,

³⁸ Gaižutis A. Daugiaveidis elitas, Vilnius: VPU, 2008, p. 59-61.

³⁹ Baršauskienė V., Leliūgienė I. Sociokultūrinis darbas bendruomenėje. K., 2001, p. 22.

⁴⁰ Mayhew P., van Dijk J.M. Criminal Victimization in Eleven Industrialised Countries, Key Findings from 1996 International Crime Victims Survey. Netherlands, WODC Onderzoek en beleid (Research and Policy) // Justitie, 1997, No. 162.

⁴¹ Meškauskas V., 2000, Visuomenės poreikiai bendruomenės teisėtvaroje: Sociologinio tyrimo rezultatų apžvalga, Bendruomenės teisėtvarokos mokymo Lietuvoje poreikiai. V., 2000, 37-38.

nukentėjusius nuo nusikalstamų veikų, nuteistuosius, asmenis, įkalintus laisvės atėmimo įstaigose, ir teisėsaugos institucijų veiklą. Pateikiami kai kurie nusikalstamumo ir baudžiamosios teisenos statistiniai rodikliai Europos Sąjungos šalyse.

Lietuvoje užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius, 2008–2009 m. kasmet didėjęs 6–7 procentais, 2010 m. sumažėjo 7 procentais ir siekė 77,7 tūkst. Nusikaltimai sudarė apie 90 procentų visų užregistruotų nusikalstamų veikų. Kaip ir ankstesniais metais, 6 procentai nusikaltimų buvo labai sunkūs ir sunkūs.

Du trečdaliai visų užregistruotų nusikalstamų veikų – turtinio pobūdžio. Iš turtinio pobūdžio nusikalstamų veikų trys ketvirtadaliai – vagystės, kurių skaičius, 2008–2009 m. didėjęs, 2010 m. sumažėjo 6 procentais ir jų buvo užregistruota 37 tūkst. Kas septinta vagystė buvo padaryta įsibrovus į gyvenamąsias patalpas. Tokių vagysčių užregistruota 15 procentų mažiau nei 2009 m. Nuo 2005 m. kasmet mažėjęs automobilių vagysčių skaičius 2010 m. padidėjo dešimtadaliu.

Pastaruosius dvejus metus mažėjo nužudymų skaičius – 2010 m. jų užregistruota 217, arba 35 nužudymais mažiau. Tačiau sunkių sveikatos sutrikdymų skaičius 2010 m. padidėjo daugiau nei dešimtadaliu, o išžaginimų ir pasikėsinimų – daugiau nei trečdaliu. Tokių nusikaltimų užregistruota atitinkamai 245 ir 208.

Nusikalstamų kelių transporto eismo taisyklių pažeidimų skaičius per pastaruosius dvejus metus kasmet mažėjo beveik trečdaliu, o 2010 m. sumažėjo dešimtadaliu – tokių nusikaltimų buvo užregistruota 1,5 tūkst. 2010 m. iširta 36,1 tūkst., arba 47 procentai užregistruotų nusikalstamų veikų. Kas dešimtą nusikalstamą veiką padarė 14–17 metų amžiaus nepilnamečiai. Kas vienuoliktas nepilnamečių padarytas nusikaltimas buvo sunkus arba labai sunkus.

Teismai nuteisė 15,7 tūkst. asmenų, arba tūkstančiu (7 proc.) daugiau nei 2009 m. Kas tryliktas nuteistasis buvo nepilnametis.

2011 m. pradžioje įkalinimo įstaigose kalėjo 9,1 tūkst. (2010 m. – 8,7 tūkst.) asmenų, iš kurių dauguma – 7,9 tūkst. (87 %) – buvo nuteisti ir atlikinėjo bausmę, kiti – 1,2 tūkst. (13 %) – buvo suimti ir laukė teismo nuosprendžio tardymo izoliatoriuose. Nepilnamečiai sudarė 2 procentus visų įkalintųjų.

Iš Europos Sąjungos valstybių daugiausia įkalintų asmenų 100 000 gyventojų 2006–2008 m. teko Latvijoje (per metus vidutiniškai 293), Estijoje (284), Lietuvoje (231), Lenkijoje (229), mažiausiai – Slovėnijoje (63), Suomijoje (65), Airijoje (67), Danijoje (68). Europos Sąjungos šalių vidurkis – 123.

Nusikalstamumo paplitimo visuomenėje ir valstybėje rodiklis yra vienas iš saugios aplinkos vertinimo kriterijų. Nusikaltimų ir teisės pažeidimų skaičiaus dinamika lemia tiek saugumo jausmo silpnėjimą vietos bendruomenėje ir valstybėje apskritai, tiek tvarką palaikančių ir saugumą užtikrinančių priemonių efektyvumo rezultatus. Visuomenės saugumą užtikrinančių subjektų

veiklos strategija, kuri skiriama nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevencijai bei apsaugai, t.y. tam tikrai socialinei kontrolei užtikrinti, reikalauja nuoseklesnio ir atidesnio pasiruošimo „<...> didėjanti tinkle gyvenamojoje aplinkoje, teisės pažeidimų skaičiaus didėjimas, gyventojų saugumo pojūčio silpnėjimas ir kitų panašaus pobūdžio rizikos veiksnių dominavimas leidžia kitaip vertinti visuomenės saugumo padėtį valstybėje“.⁴²

Saugumo jausmas gyvenant tam tikroje teritorijoje iš dalies ypatingai aktualus tapo pasikeitus politinei situacijai Lietuvoje. A. Šakočiaus teigimu, valstybės patikimumą ir patrauklumą lemia du reiškiniai, kurie glaudžiai siejasi tarpusavyje: jos vidaus ir užsienio politikos stabilumas ir gyvenamosios vietos saugumas. Saugios aplinkos ir saugumo jausmo užtikrinimas yra gyvybiškai svarbus ne tik kiekvienam piliečiui asmeniškai, bet ir tautos sutelktumui bei valstybingumui išlaikyti.⁴³

Apibendrinus prieita išvados, kad pagrindinis piliečio gyvenamosios aplinkose vertinimas, vertinimo kriterijus šiuolaikinėje valstybėje yra piliečių saugumo pojūtis. Įvairių tyrimų duomenimis, Lietuvoje ir ES asmens saugumo pojūčio rodiklis yra neigiamas, o visuomenės saugumo užtikrinimas rinkos ekonomikos ir konkurencijos sąlygomis tampa vienu svarbiausių valstybės uždavinių, kuriam gali būti naudojamos gana įvairios priemonės, viena kurių – asmens savigynai skirti šaunamieji ginklai. Taip pat, kad būtinoji gintis yra ne tik efektyvi žmogaus prigimtinių teisių ir laisvių apsaugos ir gynimo priemonė. Kita vertus, būtinosios ginties nuostatos negali būti ignoruojamos ir tais atvejais, kai žmogaus, visuomenės ir valstybės teisės ir teisėti interesai ginami vykdant profesines pareigas, įsakymą, kitomis teisėtomis priemonėmis, kurios laikomos savarankiškoms aplinkybėms, šalinančiomis veikos pavojingumą ir jos priešingumą teisei. Pažymėtina ir tai, kad būtinoji gintis leidžia save apginti tik ypatingais atvejais, kai pavojus yra pavojingas, akivaizdus ir realus. Tačiau streso atveju, šiuos aspektus turbūt ypatingai sunku atskirti, kai baimė užgožia sveiką protą. Todėl tyrimo metu bus siekiama išsiaiškinti kaip trys kartos vertina ginklą kaip būtinosios ginties priemonę, ir ar jų manymu tai optimali sąlyga apsiginti.

⁴² Kalesnykas R., Meškauskas V. Vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) panaudojimas užtikrinant visuomenės saugumą: teisiniai ir organizaciniai aspektai // *Jurisprudencija*, 2002, t. 36 (28), p. 59.

⁴³ Šakočius A., 2002, Gyvenamosios aplinkos saugumas ir šiuolaikinės policijos sampratos problema, - *Jurisprudencija*, t. 35 (27), p. 17.

3. GINKLO KAIP BŪTINOSIOS GINTIES PRIEMONĖS TRIJŲ KARTŲ VERTINIMO KOKYBINIS TYRIMAS

3.1. Tyrimo organizavimas ir eiga

Pasirinktas tyrimo tipas – kokybinis. Kokybinis tyrimas leidžia įsigilinti į tyrimo dalyvių asmeninę patirtį, individualumą, socialinę situaciją, atskleisti išsamesnį jų požiūrį ir nuomonę.

Tyrimo dalyviai – trijų kartų atstovai: anot Pasauline sveikatos organizacijos žmogaus amžiaus tarpsnius pasiūlė skirstyti taip: jaunas žmogus (iki 44 metų) (1 kartos atstovai – užkoduoti **J (jaunas žmogus)** raide ir nuo **1** iki **5** skaičiais, nurodančiais kelintas informantas atsako), vidurinioji amžius žmogus (44 – 60 m.) (2 kartos atstovai – užkoduoti **V (vidurinioji karta)** raide ir nuo **1** iki **5** skaičiais, nurodančiais kelintas informantas atsako) ir pagyvenę žmonės (nuo 60 iki 74 m.) (3 kartos atstovai – užkoduoti **P (pagyvenę žmonės)** raide ir nuo **1** iki **5** skaičiais, nurodančiais kelintas informantas atsako).

Imtis. Tyrime dalyvavo informantai apsilankę ginklų parduotuvėje ir atrinkti atsitiktiniu būdu. Toks imties dydis pasirinktas todėl, kad siekiant kuo išsamiau išanalizuoti tyrimo objektą – ginklo, kaip būtinosios ginties priemonės vertinimas – duomenys buvo renkami tol, pasiektas teorinis „prisotinimas“ ir pradėjo kartotis tos pačios nuomonės.

Tyrimo instrumentas (duomenų rinkimo metodas). Duomenys tyrimui buvo renkami naudojantis pusiau struktūruoto interviu metodu, nes tyrimu norėta išsiaiškinti tyrimo dalyvių patirtį, požiūrį į konkretų objektą – ginklo, kaip būtinosios ginties priemonės vertinimą. Šį metodą taip pat tikslinga pasirinkti dėl didelio jo lankstumo, nes tyrėjas palaikydamas dialogą su tyrimo dalyviu, turi galimybę kontroliuoti interviu eigą, pakreipdamas pokalbį aktualia tyrimui kryptimi.

Tyrimas buvo atliekamas nuo 2012 metų kovo 15 iki balandžio 15 dienos. Visi pokalbiai vyko tyrimo dalyvių darbovietėse, mokymo įstaigose ir ginklų parduotuvėje jiems patogiu laiku. Tiriamieji tyrime dalyvavo savanoriškai. Jie buvo supažindinti su tyrimo tikslu ir panaudojimu, taip pat buvo aptarti konfidencialumo klausimai. Pokalbiai, gavus sutikimą, buvo įrašinėjami ranka. Interviu vidutiniškai truko po 20-30 minučių (pokalbio įrašai pateikti 2, 3, 4 prieduose).

Tyrimo dalyviams buvo pateikti klausimai iš tokių klausimų grupių:

1. Kaip Jūs vertinate viešojo saugumo institucijų darbą?
2. Ar teko per paskutinius 12 mėn. susidurti su viena iš viešojo saugumo institucija?
3. Ar Lietuvos piliečiai jaučiasi saugūs?
4. Kokia yra kriminologinė situacija Jūsų artimiausioje aplinkoje, gyvenamojoje aplinkoje?
5. Ar Jūs jaučiatės saugūs?

6. Kaip manote, kokios pagrindinės priežastys lemia nesaugumo jausmą?
7. Ar asmens savigynai skirti šaunamieji ginklai užtikrina piliečio saugumo jausmą?
8. Ar, jūsų nuomone, būtinoji gintis yra kiekvieno prigimtinė teisė?
9. Ką Jūs manote apie būtinąją gintį?
10. Ar galiojantys su ginklu įstatymai, užtikrina teisę į būtinąją gintį?
11. Kas turi didžiausią įtaką piliečių saugumo vertinimui? Sakykim socialinė, politinė ar ekonominė situacija Lietuvoje?
12. Šiandieniniame gyvenime gana dažnai mes susiduriame su agresyviai nusiteikusiais žmonėmis. Tai ypač ryškiai pasireiškia jaunimo tarpe ir ne tik. Ar jums teko susidurti su tokiais žmonėmis?
13. Ar tai paskatino susimąstyti apie ginklo įsigijimą?
14. Ar Jūs turite šaunamąjį ginklą?
15. Su koku tikslu įsigijote arba žadate įsigyti šaunamąjį ginklą?

Duomenų analizės metodas. Interviu metu gauti duomenys buvo analizuojami taikant kokybinės turinio analizės (*content*) metodą, apimantį tokius etapus: daugkartinį teksto skaitymą, kategorijų išskyrimą remiantis raktiniais žodžiais; kategorijų turinio skaidymą į subkategorijas, kategorijų ir subkategorijų interpretavimą ir pagrindimą iš teksto paiimtais įrodymais.⁴⁴ Pasirinktas duomenų analizės metodas leidžia rasti ir identifikuoti svarbiausius tekste dalykus išvengiant paviršutiniškumo.

⁴⁴ Bitinas B., Rupšienė L., Žydžiūnaitė V. Kokybinių tyrimų metodologija, Vilnius: Socialinių mokslų kolegija, 2008, p. 35-55.

3.2. Kokybinio tyrimo analizė

3.2.1. Pirmos kartos atstovų kokybinio tyrimo analizė

Tyrimu buvo siekta išsiaiškinti kaip jaunoji karta (toliau 1 informantų grupė) **vertina viešojo saugumo institucijų darbą, ir ar teko su jomis susidurti per paskutinius 12 mėnesių.**

1 lentelė. Viešųjų institucijų darbo vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Viešųjų institucijų darbo vertinimas	Teigiamai vertina	<Palankiai.> (J1) <Teigiamai, dirba nepastebimai, reiškia gerai.> (J3) <Galėtų būti atliekamas geriau, tačiau atsižvelgiant į esamą situaciją Lietuvoje nestebina esama tvarka, abejingumas ir nenoras atlikti savo pareigą.> (J4) <Vertinu teigiamai, kadangi pats neatsiduriu pavojingoje aplinkoje.> (J5)
	Sunku vertinti	<Atsižvelgiant į pastarojo laiko, viešojoje erdvėje minimus skandalus, vertinti labai sunku.> (J2)
	Teko kreiptis	<Teko naktį kviesti policiją tramdyti triukšmaujančius kaimynus. Likau patenkinta greitu ir operatyviu policijos darbu.> (J1)
	Neteko kreiptis	<Ne.> (J2) <Ne.> (J3) <Ne.> (J4) <Neteko.> (J5)

Tyrimu nustatyta, kad 1 grupės informantai, atstovaujantys jaunąją kartą, viešųjų institucijų darbą vertina palankiai ir teigiamai: <Palankiai.> (J1), <Teigiamai, dirba nepastebimai, reiškia gerai.> (J3), <Vertinu teigiamai, kadangi pats neatsiduriu pavojingoje aplinkoje.> (J5), tačiau vienas informantų pažymi, kad viešųjų institucijų darbas galėtų būti atliekamas geriau, kita vertus vertindamas minėtų institucijų darbą jis pažymi, kad atsižvelgiant į esamą situaciją Lietuvoje, nestebina esama tvarka, abejingumas ir nenoras atlikti savo pareigas: <Galėtų būti atliekamas geriau, tačiau atsižvelgiant į esamą situaciją Lietuvoje nestebina esama tvarka, abejingumas ir nenoras atlikti savo pareigą.> (J4).

Vienas iš informantų teigia, kad jam yra sunku vertinti viešųjų institucijų darbą, nes pastaruoju metu, viešoje erdvėje minimi skandalai, trukdo objektyviai įvertinti minėtų institucijų darbą: *<Atsižvelgiant į pastarojo laiko, viešoje erdvėje minimus skandalus, vertinti labai sunku.>* (J2).

Analizuojant informantų atsakymus, matome, kad dažniausiai informantams netekdavo per paskutinius 12 mėnesių kreiptis į viešąsias institucijas: *<Ne.>* (J2, J3, J4 ir J5).

Vienas informantas pasakojo, kad teko naktį kviesti policijos pareigūnus tramdyti triukšmaujančius kaimynus. Informantas pareigūnų darbą ir operatyvumą įvertino teigiamai: *<Teko naktį kviesti policiją tramdyti triukšmaujančius kaimynus. Likau patenkinta greitu ir operatyviu policijos darbu.>* (J1).

Apibendrinus galima teigti, kad 1 grupės informantai viešųjų institucijų darbą vertina teigiamai.

Toliau tyrimu buvo siekta išsiaiškinti, **ar informantai jaučiasi saugūs Lietuvoje.**

2 lentelė. Saugumo vertinimas Lietuvoje

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Saugumo vertinimas Lietuvoje	Saugu	<Manau, kad taip.> (J2) <Manau, kad taip.> (J3)
	Nesaugu	<Nemanau, kad saugiai, jeigu vidury dienos žmonės yra apiplėšiami.> (J1) <Remiantis apklausomis žmonės labiausiai pasitiki gaisrininkais, tai matyt kad nesijaučia saugūs.> (J4) <Manau, kad nemaža dalis piliečių jaučiasi nesaugiai, nes policija dirba gana prastai, ten dirbantys žmonės neturi motyvacijos tinkamai atlikti savo pareigas.> (J5)

Analizuojant informantų atsakymus, matome, kad du informantai teigia, kad Lietuvoje yra saugu: *<Manau, kad taip>* (J2 ir J3). Tačiau daugiau informantų teigia, kad Lietuvos piliečiai greičiausiai nesijaučia saugūs, nes policija dirba gana prastai, žmonės labiau pasitiki gaisrininkais nei pareigūnais, kurie privalo užtikrinti saugą: *<Remiantis apklausomis žmonės labiausiai pasitiki gaisrininkais, tai matyt kad nesijaučia saugūs.>* (J4), *<Manau, kad nemaža dalis piliečių jaučiasi nesaugiai, nes policija dirba gana prastai, ten dirbantys žmonės neturi motyvacijos tinkamai atlikti savo pareigas.>* (J5). Taip pat informantas pažymi, kad Lietuvos piliečiai negali jaustis saugūs,

jeigu vidury dienos žmonės yra apiplėšiami: <Nemanau, kad saugiai, jeigu vidury dienos žmonės yra apiplėšiami.> (J1).

Apibendrinant galima teigti, kad 1 grupės informantų nuomone, Lietuvoje nėra saugu.

Toliau informantų buvo prašoma įvertinti savo artimiausios, gyvenamosios aplinkos kriminologinę situaciją.

3 lentelė. Savo artimiausios, gyvenamosios aplinkos kriminologinės situacijos ir saugumo jausmo vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Savo artimiausios, gyvenamosios aplinkos kriminologinės situacijos ir saugumo jausmo vertinimas	Saugu	<Mano gyvenamoji vieta- nedidelė gyvenvietė, bent dienos metu tenai ramu, o naktimis nevaikštau.> (J1) <Nėra, jokios. Saugu.> (J3) <Saugu. Šalia namų – taip.> (J4) <Šiuo metu gyvenu viename iš didmiesčio miegamųjų rajone kuriame nesu girdėjęs apie nusikaltimus.> (J5)
	Pasitaiko smulkūs chuliganizmo atvejai	<Netenka girdėti sunkių kriminogeninių situacijų mūsų aplinkoje. Tačiau smulkūs chuliganizmo atvejai pasitaiko. Iš esmės taip. Tačiau tamsiu paros metu, nėra visiškai jauku.> (J2)
	Saugu, bet esant reikalui gali apsiginti pats	<Taip, esu tokio amžiaus kad galiu esant reikalui apsiginti pats, esu medžiotojas ir be to turiu ginklą savigynai.> (J5)
	Saugumas priklauso nuo gyvenimo būdo	<Tai priklauso nuo gyvenimo būdo.> (J1)

Tyrimu nustatyta, kad informantai teigia, kad jų artimiausioje, gyvenamojoje aplinkoje saugu ir jie patys jaučiasi saugūs: <Mano gyvenamoji vieta- nedidelė gyvenvietė, bent dienos metu tenai ramu, o naktimis nevaikštau.> (J1), <Nėra, jokios. Saugu.> (J3), <Saugu. Šalia namų – taip.> (J4) ir <Šiuo metu gyvenu viename iš didmiesčio miegamųjų rajone, kuriame nesu girdėjęs apie nusikaltimus.> (J5).

Tačiau informantas pabrėžia, jog nors ir jaučiasi saugus, bet esant reikalui gali apsiginti pats: <Taip, esu tokio amžiaus kad galiu esant reikalui apsiginti pats, esu medžiotojas ir be to turiu

ginklą savigynai.> (J5) kitas informantas pažymi, kad saugumas priklauso nuo gyvenimo būdo: <*Tai priklauso nuo gyvenimo būdo.*> (J1).

Apibendrinus galima teigti, kad informantai savo gyvenamojoje vietoje jaučiasi saugūs.

Tęsiant tyrimą, informantų buvo prašoma įvardinti pagrindines priežastis lemiančias nesaugumo jausmą.

4 lentelė. Priežastys lemiančios nesaugumo jausmą

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Priežastys lemiančios nesaugumo jausmą	Aplinka ir elgesys	<Netinkamos kompanijos, [...] naktinis gyvenimas.> (J1) <Kiekvieno žmogaus sukurta aplinka ir jo elgesys.> (J3) <Patys žmonės turi stengtis neatsidurti pavojingose situacijose.> (J5)
	Alkoholis	<[...] alkoholis [...].> (J1)
	Neigiamos informacijos gausa žiniasklaidoje	<Žmogus nesijaučia saugus, nes nėra užtikrintas ar pakankamai greitai sulauktų pagalbos. Taip pat nuolat neramina informacijos gausa apie kriminogenines situacijas per visuomenės informavimo priemones, kuri iš principo labiausiai formuoja žmogaus požiūrį į teisėsaugą ir žmogaus artimiausią aplinką.> (J2) <Antraštės žiniasklaidoje, TV laidos.> (J4)

Informantai kaip pagrindines priežastis lemiančias nesaugumo jausmą įvardina aplinką ir elgesį: <*Netinkamos kompanijos, [...] naktinis gyvenimas.*> (J1), <*Kiekvieno žmogaus sukurta aplinka ir jo elgesys.*> (J3), <*Patys žmonės turi stengtis neatsidurti pavojingose situacijose.*> (J5), dar įvardijamas alkoholis: <*[...] alkoholis [...].*> (J1).

Taip pat informantai viena pagrindinių priežasčių lemiančių nesaugumo jausmą, įvardina neigiamos informacijos gausą žiniasklaidoje, kas jų manymu, labiausiai formuoja žmogaus požiūrį šį teisėsaugą ir žmogaus artimiausią aplinką: <*Žmogus nesijaučia saugus, nes nėra užtikrintas ar pakankamai greitai sulauktų pagalbos. Taip pat nuolat neramina informacijos gausa apie kriminogenines situacijas per visuomenės informavimo priemones, kuri iš principo labiausiai formuoja žmogaus požiūrį į teisėsaugą ir žmogaus artimiausią aplinką.*> (J2) ir <*Antraštės žiniasklaidoje, TV laidos.*> (J4)

Apibendrinus galima teigti, kad informantai pagrindinėmis priežastimis lemiančias nesaugumo jausmą įvardina: aplinką ir elgesį, alkoholių ir neigiamos informacijos gausą

žiniasklaidoje, kas jų manymu, labiausiai formuoja žmogaus požiūrį šį teisės saugą ir žmogaus artimiausią aplinką.

Toliau informantų buvo prašoma įvardinti, **kas jų nuomone, turi didžiausią įtaką piliečių saugumui.**

5 lentelė. Piliečių saugumo jausmo įtakos veiksniai

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Piliečių saugumo jausmo įtakos veiksniai	Socialinė situacija	<Socialinė [...].> (J1) <Manau, kad didžiausią įtaką turi socialinė situacija.> (J2) <Mano nuomonė socialinė situacija.> (J4) <Manyčiau, kad socialinė ir ekonominė.> (J5)
	Ekonominė situacija	< [...] ekonominė.> (J1) <Manyčiau, kad [...] ir ekonominė.> (J5)
	Visos išvardintos	<Didžiausią įtaką turi visos: Socialinė, politinė ir ekonominė situacijos.> (J3)

Informantų nuomone, piliečių saugumo jausmą labiausiai įtakoja socialinė situacija Lietuvoje: <Socialinė [...].> (J1), <Manau, kad didžiausią įtaką turi socialinė situacija.> (J2), <Mano nuomonė socialinė situacija.> (J4), <Manyčiau, kad socialinė ir ekonominė.> (J5). Taip pat ekonominė situacija: < [...] ekonominė.> (J1), <Manyčiau, kad [...] ir ekonominė.> (J5) ir vienas informantų teigia, kad visos: socialinė, ekonominė ir politinė situacijos Lietuvoje: <Didžiausią įtaką turi visos: Socialinė, politinė ir ekonominė situacijos.> (J3).

Apibendrinant galima teigti, kad socialinė situacija labiausiai įtakoja piliečių saugumo jausmą Lietuvoje.

Toliau tyrimu siekiama išsiaiškinti **ar ginklas gali būti priemonė, kuri užtikrintų saugumo jausmą.**

Vienas informantas teigia, kad ginklas, kaip priemonė užtikrinti saugumo jausmą gali: <Manau, kad taip.> (J2). Kito informanto nuomone, ginklas neužtikrina saugumo jausmą: <Čia kiekvieno asmeninė nuomone, man neužtikrina saugumo.> (J3).

Tačiau dviejų informantų nuomone, tai psichologinio faktoriaus įtaka. Žmogus gali jaustis saugus ir lazda turėdamas: <Bent jau psichologiškai užtikrina, pvz. žmogus net lazda turėdamas drąsiau jausis eidamas mišku.> (J5) ir <Tai priklauso nuo piliečio savimonės.> (J1).

6 lentelė. Ginklo, kaip priemonės užtikrinti saugumo jausmą vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Ginklo, kaip priemonės užtikrinti saugumo jausmą vertinimas	Užtikrintu	<Manau, kad taip.> (J2)
	Neužtikrintu	<Čia kiekvieno asmeninė nuomone, man neužtikrina saugumo.> (J3)
	Sunku pasakyti	<Neturiu, tai negaliu atsakyt.> (J4)
	Psichologinis faktorius	<Tai priklauso nuo piliečio savimoneš.> (J1) <Bent jau psichologiškai užtikrina, pvz. žmogus net lazda turėdamas drąsiau jausis eidamas mišku.> (J5)

Apibendrinus galima teigti, kad informantų nuomone, ginklas, kaip priemonė užtikrinti saugumo jausmą – neužtikrintu, tam daugiau įtakos turi žmogaus psichologinis nusiteikimas.

Toliau informantų buvo **prašoma įvertinti būtinąją gintį**.

Analizuojant būtiniosios ginties vertinimą, matome, kad informantai būtinąją gintį įvardina kaip prigimtine teise, jeigu gintis neperžengia ribų: <Jeigu būtinoji gintis neperžengia ribų.> (J1), <Taip. Kiekvieno asmens prigimtine teise.> (J3), <Taip, ir ji yra įtvirtinta įstatymuose. Tai manau prigimtine žmogaus teise.> (J5). Kito informanto nuomone, visuomenei agresyvėjant, ypač jaunajai kartai, būtinoji gintis tampa vis reikalingesnė priemonė: <Taip. Manau, kad visuomenei agresyvėjant, ypač jaunajai kartai, būtinoji gintis tampa vis reikalingesne priemone, tramdyti visų pirma psichologiškai šėlstantį jaunimą.> (J2).

Dar vienas informantas pažymi, kad būtinoji gintis yra prigimtine teise, nes valstybė nors apibrėždama žmogaus teises garantuoja jų apsaugą, tačiau ne visada gali apsaugoti. Todėl žmogus pats turi turėti teisę apsiginti prieš pavojingą kėsimąsi: <Taip. Valstybė, apibrėždama žmogaus teises, garantuoja ir jų apsaugą. Tačiau žmogaus teises apginti valstybinių institucijų turimomis priemonėmis ne visada galima, todėl baudžiamieji įstatymai suteikia žmogaus teisę pačiam gintis veiksmai, padaryti esant būtinajai ginčai, yra socialiai vertingi, nes nukreipti prieš pavojingą kėsimąsi.> (J4).

Tačiau vieno iš informantų nuomone, būtinoji gintis ginklo turėjimo kontekste nėra prigimtine teise, nes: <Jeigu kalbama apie būtinąją gintį kaip ginklo turėjimą, tai nekiekvieno. Manau, kad ginklą gali turėti tik psichiškai ir emociškai stabilūs žmonės.> (J1).

7 lentelė. Būtiniosios ginties vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Būtiniosios ginties vertinimas	Prigimtinė teisė	<p><Jeigu būtinoji gintis neperžengia ribų.> (J1)</p> <p><Taip. Manau, kad visuomenei agresyvėjant, ypač jaunajai kartai, būtinoji gintis tampa vis reikalingesne priemone, tramdyti visų pirma psichologiškai šėlstantį jaunimą.> (J2)</p> <p><Taip. Kiekvieno asmens prigimtinė teisė.> (J3)</p> <p><Taip. Valstybė, apibrėždama žmogaus teises, garantuoja ir jų apsaugą. Tačiau žmogaus teises apginti valstybinių institucijų turimomis priemonėmis ne visada galima, todėl baudžiamieji įstatymai suteikia žmogaus teisę pačiam gintis veiksmai, padaryti esant būtinajai ginčai, yra socialiai vertingi, nes nukreipti prieš pavojingą kėsinimąsi.> (J4)</p> <p><Taip, ir jį yra įtvirtinta įstatymuose. Tai manau prigimtinė žmogaus teisė.> (J5)</p>
	Ginklo turėjimo kontekste – neprigimtinė teisė	<p><Jeigu kalbama apie būtinąją gintį kaip ginklo turėjimą, tai nekiekvieno. Manau, kad ginklą gali turėti tik psichiškai ir emociškai stabilūs žmonės.> (J1)</p>

Apibendrinant galima teigti, kad informantai būtinąją gintį įvardina kaip prigimtine teise, jeigu gintis neperžengia ribų. Visuomenei agresyvėjant, ypač jaunajai kartai, būtinoji gintis tampa vis reikalingesnė priemonė apginti save ir artimuosius. Būtinoji gintis yra prigimtinė teisė, nes valstybė nors apibrėždama žmogaus teises garantuoja jų apsaugą, tačiau ne visada gali jas apsaugoti. Todėl žmogus pats turi turėti teisę apsiginti prieš pavojingą kėsinimąsi. Tačiau, būtinoji gintis ginklo turėjimo kontekste nėra prigimtinė teisė, nes ginklą gali turėti tik psichiškai ir emociškai stabilūs žmogus.

Tęsiant tyrimą, informantų buvo prašoma įvertinti, **ar su ginklu galiojantys įstatymai užtikrina teisę į būtinąją gintį.**

Informantų teigimu, su ginklu galiojantys įstatymai negali užtikrinti teisę į būtinąją gintį. Jų manymu, žmogui privalu atsiminti labai daug dalykų, kad neperžengti būtiniosios ginties ribų: *<Manau, kad ne. Labai daug ribojimų ir tuo pat metu žmogus, esant grėsmei, privalo labai daug dalykų atsiminti, kad nenusižengti įstatymams ir iš besiginančio netapti nusikaltėliu.>* (J2), taip pat

teigiama, kad įstatymais netobuli ir galimas jų traktavimas užpuoliko naudai: <Įstatymai netobuli ir galimas jų traktavimas užpuoliko naudai, būtina geresnė įstatymų bazė.> (J3).

Kiti informantai nežino šių įstatymų bei teigia, kad nesidomi ginklais: <Nežinau šių įstatymų.> (J1) ir <Nesidomiu ginklais.> (J4). Taip pat teigia, kad negali tiksliai atsakyti į šį klausimą, nes pačiam neteko susidurti su situacija, kurioje reiktų naudoti ginklą savigynai: <Negaliu tiksliai atsakyti į pateiktą klausimą, nes pačiam neteko susidurti su situacija, kurioje reiktų naudoti ginklą savigynai.> (J5).

8 lentelė. Su ginklu galiojančių įstatymų vertinimas užtikrinant teisę į būtinąją gintį

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Su ginklu galiojančių įstatymų vertinimas užtikrinant teisę į būtinąją gintį	Ne	<Manau, kad ne. Labai daug ribojimų ir tuo pat metu žmogus, esant grėsmei, privalo labai daug dalykų atsiminti, kad nenusižengti įstatymams ir iš besiginančio netapti nusikaltėliu.> (J2) <Įstatymai netobuli ir galimas jų traktavimas užpuoliko naudai, būtina geresnė įstatymų bazė.> (J3)
	Nežinau	<Nežinau šių įstatymų.> (J1) <Nesidomiu ginklais.> (J4) <Negaliu tiksliai atsakyti į pateiktą klausimą, nes pačiam neteko susidurti su situacija, kurioje reiktų naudoti ginklą savigynai.> (J5)

Apibendrinant galima teigti, kad su ginklu galiojantys įstatymai negali užtikrinti teisę į būtinąją gintį. Žmogui privalo atsiminti labai daug dalykų, kad neperžengti būtiniosios ginties ribų. Pažymėtina, kad įstatymai netobuli ir galimas jų traktavimas užpuoliko naudai.

Šiandieniniame gyvenime gana dažnai susiduriama su agresyviai nusiteikusiais žmonėmis. Tai ypač ryškiai pasireiškia jaunimo tarpe ir ne tik. Todėl informantų buvo klausama, **ar teko susidurti su agresyviais žmonėmis ir ar tai gali paskatinti įsigyti ginklą.**

Analizuojant tyrimo duomenis, matome, kad kai kuriems informantams asmeniškai ir ne tik, teko susidurti su agresyviais žmonėmis: <Taip.> (J2), ir pažymima, kad yra tai yra tiek socialinė, tiek ekonominė problema, nes nemaža dalis jaunų žmonių auga be tėvų, kurie visą dėmesį sutelkę į tai kaip uždirbti pinigų, taip neskirdami deramo dėmesio augančių vaikų auklėjimui: <Man neteko, bet pažįstu žmonių kuriems teko, ir manau, kad tai yra tiek socialinė, tiek ekonominė

problema, nes nemaža dalis jaunų žmonių auga be tėvų, kurie visą dėmesį sutelkę į tai kaip uždirbti pinigų, taip neskirdami deramo dėmesio augančių vaikų auklėjimui.> (J5).

Kiti informantai teigia, kad jiems neteko susidurti su agresyviais žmonėmis: <Ne neteko.> (J1), <Asmeniškai ne. Ir tikiuosi, kad neteks.> (J4). Informantas pažymi, kad stengiasi išvengti įvairių situacijų, kuriose gali pasireikšti agresyvumas:<Ne, neteko stengiuosi išvengti įvairių situacijų.> (J3).

9 lentelė. Agresyvumo visuomenėje vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Agresyvumas visuomenėje	Teko susidurti su agresyviais žmonėmis	<Taip.> (J2) <Man neteko bet pažįstu žmonių kuriems teko ir manau, kad tai yra tiek socialinė tiek ekonominė problema nes nemaža dalis jaunų žmonių auga be tėvų kurie visą dėmesį sutelkę į tai kaip uždirbti pinigų, taip neskirdami deramo dėmesio augančių vaikų auklėjimui.> (J5)
	Neteko susidurti su agresyviais žmonėmis	<Ne neteko.> (J1) <Ne, neteko stengiuosi išvengti įvairių situacijų.> (J3) <Asmeniškai ne. Ir tikiuosi, kad neteks.> (J4)

Apibendrinant galima teigti, kad agresyvumas visuomenėje yra tiek socialinė, tiek ekonominė problema, nes nemaža dalis jaunų žmonių auga be tėvų, kurie visą dėmesį sutelkę į tai kaip uždirbti pinigų, taip neskirdami deramo dėmesio augančių vaikų auklėjimui. Informantai pažymi, kad stengiasi išvengti įvairių situacijų, kuriose gali pasireikšti agresyvumas.

Toliau tyrimu siekiama išsiaiškinti **ar agresyvumas visuomenėje skatina ketinimą įsigyti ginklą savigynai.**

Du informantai teigia, kad taip: <Taip> (J2), ginklą jau yra įsigiję dėl saugumo, tuomet kai Lietuvoje verslą turėti buvo pavojinga dėl to meto buvusio nusikalstamumo: <Ginklą esu įsigijęs jau senai ir jo įsigijimą lėmė laikotarpis kai Lietuvoje verslą turėti buvo pavojinga dėl tuo metu buvusio nusikalstamumo.> (J5).

Kiti informantai teigia, kad agresyvumas visuomenėje neįtakoja jų ketinimui įsigyti ginklą: <Ne.> (J3), <Ne.> (J4) ir vienas iš informantų apie tai net negalvojo: <[...] negalvoju.> (J1).

10 lentelė. Agresyvumo visuomenėje įtaka ketinimui įsigyti ginklą

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Agresyvumo visuomenėje įtaka ketinimui įsigyti ginklą	Įtakoja	<Taip, tikiuosi įsigyti savigynai> (J2) <Ginklą esu įsigijęs jau senai ir jo įsigijimą lėmė laikotarpis kai Lietuvoje verslą turėti buvo pavojinga dėl tuo metu buvusio nusikalstamumo.> (J5)
	Neįtakoja	<Ne.> (J3) <Ne.> (J4) <[...] negalvoju.> (J1)

Apibendrinus galima teigti, kad kai kurių informantų nuomone, agresyvumas visuomenėje įtakoja ketinimui įsigyti ginklą savigynai, tačiau kita dalis informantų mano, kad agresyvumas visuomenėje jų ketinimui įsigyti ginklą neįtakoja.

3.2.2. Antros kartos atstovų kokybinio tyrimo analizė

Tyrimu buvo siekta išsiaiškinti kaip vidurinioji karta (toliau 2 informantų grupė) vertina viešojo saugumo institucijų darbą, ar teko su jomis susidurti per paskutinius 12 mėnesių ir ar apskritai jaučiasi saugūs.

Tyrimu nustatyta, kad 2 grupės informantai, atstovaujantys viduriniajai kartai, viešųjų institucijų darbą vertina teigiamai: <Vertinu teigiamai, nes paskutinius tris metus nebuvo su tuos susidūrusi, neteko nukentėti.> (V1), <Teigiamai, dirba nepastebimai, reiškia gerai.> (V3) ir <Gerai.> (V5).

Kai kurie informantai viešųjų institucijų darbą vertina vidutiniškai: <Vidutiniškai.> (V2), arba vertina kiekvienos institucijos darbą atskirai: <Viešojo saugumo institucijų darbą vertinu skirtingai, priklausomai nuo pačios institucijos. Policijos darbą vertinu greičiau teigiamai nei neigiamai, FNNT – neigiamai, VSAT – greičiau teigiamai nei neigiamai, PAGD – teigiamai, VAD – teigiamai.> (V4).

Vienas informantas teigia, jog teko per paskutinius 12 mėnesių kreiptis į viešąją instituciją: <Taip.> (V2), o kiti informantai teigia, kad neteko: <Ne neteko.> (V1), <Neteko.> (V3), <Per paskutiniuosius 12 mėn. man asmeniškai neteko susidurti su nė viena iš viešojo saugumo institucija.> (V4) ir <Neteko.> (V5).

11 lentelė. Viešųjų institucijų darbo vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Viešųjų institucijų darbo vertinimas	Teigiamai vertina	<Vertinu teigiamai, nes paskutinius tris metus nebuvo su tuos susidūrusi, neteko nukentėti.> (V1) <Teigiamai, dirba nepastebimai, reiškia gerai.> (V3) <Gerai.> (V5)
	Vidutiniškai arba skirtingai	<Vidutiniškai.> (V2) <Viešojo saugumo institucijų darbą vertinu skirtingai, priklausomai nuo pačios institucijos. Policijos darbą vertinu greičiau teigiamai nei neigiamai, FNTT – neigiamai, VSAT – greičiau teigiamai nei neigiamai, PAGD – teigiamai, VAD – teigiamai.> (V4)
	Teko kreiptis	<Taip.> (V2)
	Neteko kreiptis	<Ne neteko.> (V1) <Neteko.> (V3) <Per paskutiniuosius 12 mėn. man asmeniškai neteko susidurti su nė viena iš viešojo saugumo institucija.> (V4) <Neteko.> (V5)

Apibendrinant galima teigti, kad 2 grupės informantai viešųjų institucijų darbą vertina teigiamai ir per paskutinius 12 mėnesių jiems neteko kreiptis į jas.

Toliau tyrimu buvo siekta išsiaiškinti, **ar informantai jaučiasi saugūs ir kaip vertina saugumą Lietuvoje.**

Du informantai teigia, jog jaučiasi saugūs Lietuvoje: <Manau kad saugiai, jeigu patys nori būti saugūs.> (V1) ir <Aš jaučiuosi saugus.> (V3).

Tačiau kiti informantai teigia, kad Lietuvoje jie nesijaučia saugūs, nes valstybė neužtikrina savo piliečių saugumo, žmonės patys nelabai suvokia to saugumo jausmo, nemato realios situacijos ir per daug klauso įvairių gandų: <Nelabai.> (V2), <Buvo daryta ne viena apklausa ir rezultatai kalba patys už save – Lietuvos piliečiai nesijaučia visiškai saugūs, valstybė neužtikrina savo piliečių saugumo.> (V4) ir <Pagal statistinius duomenis – ne. Bet manau, tai kad žmonės patys nelabai suvokia tą saugumo jausmą, nemato realios situacijos ir per daug klausosi paistalų.> (V5).

12 lentelė. Saugumo vertinimas Lietuvoje

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Saugumo vertinimas Lietuvoje	Saugu	<Manau kad saugiai, jeigu patys nori būti saugūs.> (V1) <Aš jaučiuosi saugus.> (V3)
	Nesaugu	<Nelabai.> (V2) <Buvo daryta ne viena apklausa ir rezultatai kalba patys už save – Lietuvos piliečiai nesijaučia visiškai saugūs, valstybė neužtikrina savo piliečių saugumo.> (V4) <Pagal statistinius duomenis – ne. Bet manau, tai kad žmonės patys nelabai suvokia tą saugumo jausmą, nemato realios situacijos ir per daug klausosi paistalų.> (V5)

Apibendrinant galima teigti, kad informantai Lietuvoje nesijaučia saugūs, nes valstybė neužtikrina savo piliečių saugumo, žmonės patys nelabai suvokia kas tai yra - saugumo jausmas.

Toliau informantų buvo **prašoma įvertinti savo artimiausios, gyvenamosios aplinkos kriminologinę situaciją.**

Trys informantai savo artimiausioje, gyvenamojoje aplinkoje kriminologinę situaciją vertina kaip saugią, tačiau tamsios paros metu nevaikšto gatvėmis: <Situacija gera, saugu, po vidurnakčio nevaikštau.> (V1), <Nieko neteko girdėti.> (V3). Vienas informantas teigia, kad savo artimiausios, gyvenamosios aplinkos kriminologinę situaciją vertina neutraliai, teigdamas, kad neturi jokių priežasčių būti nesaugus: <Neutrali, netenka susidurti su agresyviai nusiteikusia užpuolikais, vagimis ir t.t. Taip, neturiu jokių priežasčių būti nesaugus.> (V5).

Kiti informantai savo artimiausios, gyvenamosios aplinkos kriminologinę situaciją ir saugumo jausmą vertina kaip nesaugią, nes jų teigimu, lyginant su kitomis aplinkomis, gyvenamojoje aplinkoje kriminologinė situacija yra labai prasta – yra daug nusikaltėlių, bedarbių, narkomanų, alkoholikų. Teigia, kad vakare visiškai nesaugu vaikščioti, anksčiau nuolatos patruliuodavo pareigūnai, tačiau jų nebėra. Situacija tik prastėja, tačiau niekas nesiima jokių priemonių tam sustabdyti: <Lyginant su kitomis aplinkomis, mano gyvenamojoje aplinkoje kriminologinė situacija yra labai prasta – yra daug nusikaltėlių, bedarbių, narkomanų, alkoholikų. Vakare visiškai nesaugu vaikščioti. Anksčiau nuolatos patruliuodavo pareigūnai, tačiau šiais metais jų nebėra. Situacija tik prastėja, tačiau niekas nesiima jokių priemonių tam sustabdyti. Ne, aš nesijaučiu saugi. Mūsų šalyje yra labai prasta ekonominė situacija, kuri tik dar labiau paskatina kerotis įvairiam nusikalstamumui.> (V4) ir <Nelabai saugu.> (V2).

13 lentelė. Savo artimiausios, gyvenamosios aplinkos kriminologinės situacijos ir saugumo jausmo vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Savo artimiausios, gyvenamosios aplinkos kriminologinės situacijos ir saugumo jausmo vertinimas	Saugu	<Situacija gera, saugu, po vidurnakčio nevaikštau.> (V1) <Nieko neteko girdėti.> (V3) <Neutrali, netenka susidurti su agresyviai nusiteikusiais užpuolikais, vagimis ir t.t. Taip, neturiu jokių priežasčių būti nesaugus.> (V5)
	Nesaugu	<Nelabai saugu.> (V2) <Lyginant su kitomis aplinkomis, mano gyvenamojoje aplinkoje kriminologinė situacija yra labai prasta – yra daug nusikaltėlių, bedarbių, narkomanų, alkoholikų. Vakare visiškai nesaugu vaikščioti. Anksčiau nuolatos patruliuodavo pareigūnai, tačiau šiais metais jų nebėra. Situacija tik prastėja, tačiau niekas nesiima jokių priemonių tam sustabdyti. Ne, aš nesijaučiu saugi. Mūsų šalyje yra labai prasta ekonominė situacija, kuri tik dar labiau paskatina kerotis įvairiam nusikalstamumui.> (V4)

Apibendrinus galima teigti, kad nors ir informantų teigimu Lietuvoje piliečiai nesijaučia saugūs, nors savo artimiausios, gyvenamosios kriminologinę situaciją vertina kaip saugią. Tačiau pažymėtina, kad nevisose gyvenamosiose vietose kriminologinė situacija yra saugi, nes yra daug nusikaltėlių, bedarbių, narkomanų, alkoholikų. Teigia, kad vakare visiškai nesaugu vaikščioti, anksčiau nuolatos patruliuodavo pareigūnai, tačiau jų nebėra. Situacija tik prastėja, tačiau niekas nesiima jokių priemonių tam sustabdyti.

Tęsiant tyrimą, informantų buvo **prašoma įvardinti pagrindines priežastis lemiančias nesaugumo jausmą.**

Informantų teigimu, priežastys lemiančios nesaugumo jausmą yra aplinka ir elgesys, t.y. netinkami draugai ir asmeninis žmogaus elgesys: <Netinkami draugai, vaikščiojimas po vidurnakčio.> (V1), <Asmeninis žmogaus nusistatymas, jo elgesys.> (V3).

Tačiau dauguma informantų, kaip priežastį nulemiančią nesaugumo jausmą įvardina prastą viešųjų institucijų darbą. Jų teigimu, skiriama mažai dėmesio gyventojų saugumui užtikrinti, šiuo metu nėra stabili VRM darbuotojų padėtis, paviršutiniškai vykdomi tyrimai paprastų gyventų atžvilgiu: <Skiriama mažai dėmesio gyventojų saugumui, nėra stabili VRM darbuotojų padėtis,

paviršutiniškai vykdomi tyrimai ypač paprastų gyventojų atžvilgiu.> (V2), taip pat pažymima, kad šalyje yra nemažas nusikalstamumo lygis, o priemonių jų mažinti nesiimama: <[...] mūsų šalyje yra nemažas nusikalstamumo lygis ir nesiimama priemonių, kad kaip nors pagerinti šią padėtį. Daug narkomanų. Kasdien daugėja bedarbių, iš kurių ne vienas, taip pat griebiasi nusikalstamos veikos. [...]> (V4), dar pažymima, kad nesaugumo jausmą nulemianti priežastis yra nepasitekėjimas policijos pareigūnais: <[...] Nepasitikėjimas policijos pareigūnais ar kitais už viešąjį saugumą atsakingais asmenimis. [...]> (V5).

14 lentelė. Priežastys lemiančios nesaugumo jausmą

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Priežastys lemiančios nesaugumo jausmą	Aplinka ir elgesys	<Netinkami draugai, vaikščiojimas po vidurnakčio.> (V1) <Asmeninis žmogaus nusistatymas, jo elgesys.> (V3)
	Prastas viešųjų institucijų darbas	<Skiriama mažai dėmesio gyventojų saugumui, nėra stabili VRM darbuotojų padėtis, paviršutiniškai vykdomi tyrimai ypač paprastų gyventojų atžvilgiu.> (V2) <[...] mūsų šalyje yra nemažas nusikalstamumo lygis ir nesiimama priemonių, kad kaip nors pagerinti šią padėtį. Daug narkomanų. Kasdien daugėja bedarbių, iš kurių ne vienas, taip pat griebiasi nusikalstamos veikos. [...]> (V4) <[...] Nepasitikėjimas policijos pareigūnais ar kitais už viešąjį saugumą atsakingais asmenimis. [...]> (V5)

Apibendrinant galima teigti kad priežastys lemiančios nesaugumo jausmą yra aplinka ir elgesys, prastas viešųjų institucijų darbas. Mažai skiriama dėmesio gyventojų saugumui užtikrinti. Šiuo metu nėra stabili VRM darbuotojų padėtis, todėl paviršutiniškai vykdomi tyrimai paprastų gyventojų atžvilgiu. Šalyje yra nemažas nusikalstamumo lygis, o priemonių jų mažinti nesiimama. Taip pat tyrimu nustatyta, kad nesaugumo jausmą nulemia ir nepasitikėjimas policijos pareigūnais.

Toliau informantų **buvo prašoma įvardinti, kas jų nuomone, turi didžiausią įtaką piliečių saugumui.**

Informantų teigimu, piliečių saugumo jausmui įtakojantys veiksniai yra asmeninis piliečio elgesys: <[...] asmeninis piliečio elgesys.> (V3), taip pat teigiama, kad kuo labiau smunka ekonomika, tuo labiau blogėja socialinė padėtis, kas savo ruožtu įtakoja piliečių saugumo jausmui:

<Manau kad turi įtakos tiek socialinė, tiek ekonominė situacija. Kuo labiau smunka ekonomika, tuo blogėja socialinė situacija.> (V1).

Tačiau trijų informantų nuomone, piliečių saugumo jausmui įtakoja socialinė, ekonominė ir politinė situacija Lietuvoje, nes socialinės padėtis priklauso nuo visuomenės išsilavinimo lygio, ekonominė situacija priklauso nuo pragyvenimo lygio, o politinė – gali įtakoti bendram visos šalies saugumui: <Visi išvardinti aspektai įtakoja piliečių saugumą. Socialinė padėtis, tai priklauso nuo visuomenės išsilavinimo lygio, kultūros paveldo ir bendro supratimo. Iš ekonomines pusės irgi, nes žemas pragyvenimo lygis skatina vagysčių skaičių ir kėsiniąsi į kito žmogaus turtą. Politika irgi turi nemaža įtaka šioje sferoje. Viena iš baisiausių politinių situacijų, kurios dėka kyla grėsmė saugumui, tai yra karas.> (V5), <Socialinė, ekonominė situacija.> (V2) ir <Manau, kad tiek socialinė, tiek politinė, tiek ir ekonominė situacija Lietuvoje turi didelę įtaką piliečių saugumo vertinimui. Jos neišvengiamai susijusios tarpusavyje.> (V4).

15 lentelė. Piliečių saugumo jausmui įtakoiantys veiksniai

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Piliečių saugumo jausmui įtakoiantys veiksniai	Kuo labiau smunka ekonomika, tuo blogėja socialinė situacija	<Manau kad turi įtakos tiek socialinė, tiek ekonominė situacija. Kuo labiau smunka ekonomika, tuo blogėja socialinė situacija.> (V1)
	Asmeninis piliečio elgesys	<[...] asmeninis piliečio elgesys.> (V3)
	Visos išvardintos (socialinė, politinė, ekonominė) situacijos	<Socialinė, ekonominė situacija.> (V2) <Manau, kad tiek socialinė, tiek politinė, tiek ir ekonominė situacija Lietuvoje turi didelę įtaką piliečių saugumo vertinimui. Jos neišvengiamai susijusios tarpusavyje.> (V4) <Visi išvardinti aspektai įtakoja piliečių saugumą. Socialinė padėtis, tai priklauso nuo visuomenės išsilavinimo lygio, kultūros paveldo ir bendro supratimo. Iš ekonomines pusės irgi, nes žemas pragyvenimo lygis skatina vagysčių skaičių ir kėsiniąsi į kito žmogaus turtą. Politika irgi turi nemaža įtaka šioje sferoje. Viena iš baisiausių politinių situacijų, kurios dėka kyla grėsmė saugumui, tai yra karas.> (V5)

Apibendrinus galima teigti, kad piliečių saugumo jausmui įtakojantys veiksniai yra asmeninis piliečio elgesys, taip pat teigiama, kad kuo labiau smunka ekonomika, tuo labiau blogėja socialinė padėtis. Dar piliečių saugumo jausmui įtakoja socialinė, ekonominė ir politinė situacija Lietuvoje, nes socialinės padėtis priklauso nuo visuomenės išsilavinimo lygio, ekonominė situacija priklauso nuo pragyvenimo lygio, o politinė – gali įtakoti bendram visos šalies saugumui.

Toliau siekiama tyrimu išsiaiškinti **ar ginklas gali būti priemonė, kuri užtikrintų saugumo jausmą.**

16 lentelė. Ginklo, kaip priemonės užtikrinti saugumo jausmą vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Ginklo, kaip priemonės užtikrinti saugumo jausmą vertinimas	Neužtikrintu	<Ne.> (V2) <Ne, tas gali suteikti asmeniui savotiška saugumo jausmą, bet pasitaikius pavojingai situacijai šaunamasis ginklas gali kaip tik pakenkti, o ne apsaugoti. Ypač jeigu asmuo neturi daug patirties su šaunamuoju ginklu.> (V5)
	Psichologinis faktorius	<Pilietis turėdamas šaunamąjį ginklą jaučiasi saugus, kadangi aš jo neturiu šio jausmo nežinau.> (V1) <Šaunamasis ginklas turėtų užtikrinti piliečio saugumo jausmą, tik kažin ar iš tiesų visada taip yra. Turint ginklą reikia mokėti gerai juo naudotis, turėti puikią reakciją, nes priešingu atveju, jis gali būti panaudotas prieš patį savininką.> (V4) <Šaunamasis ginklas suteikia per didelį pasitikėjimą savo jėgomis, tai pavojinga.> (V3)

Informantų nuomone, ginklas negali užtikrinti saugumo jausmą, nes pasitaikius pavojingai situacijai šaunamasis ginklas gali kaip tik pakenkti, o ne apsaugoti: <Ne.> (V2) ir <Ne, tas gali suteikti asmeniui savotiška saugumo jausmą, bet pasitaikius pavojingai situacijai šaunamasis ginklas gali kaip tik pakenkti, o ne apsaugoti. Ypač jeigu asmuo neturi daug patirties su šaunamuoju ginklu.> (V5).

Taip pat informantai teigia, kad ginklas yra pavojinga priemonė, nes žmogus gali pervertinti pavojingoje situacijoje savo psichologinę būseną ir ginklas gali tapti pavojinga priemone siekiant užtikrinti saugumą: <Šaunamasis ginklas turėtų užtikrinti piliečio saugumo jausmą, tik kažin ar iš tiesų visada taip yra. Turint ginklą reikia mokėti gerai juo naudotis, turėti puikią

reakcija, nes priešingu atveju, jis gali būti panaudotas prieš patį savininką.> (V4), <Šaunamasis ginklas suteikia per didelį pasitikėjimą savo jėgomis, tai pavojinga.> (V3). Ir vienas informantas teigia, kad negali vertinti ar ginklas užtikrina saugumo jausmą, nes neturi ginklo: <Piliietis turėdamas šaunamąjį ginklą jaučiasi saugus, kadangi aš jo neturiu šio jausmo nežinau.> (V1).

Apibendrinus galima teigti, kad ginklas negali užtikrinti saugumo jausmą, nes pasitaikius pavojingai situacijai šaunamasis ginklas gali kaip tik pakenkti, o ne apsaugoti. Ginklas yra pavojinga priemonė, nes žmogus pavojingoje situacijoje gali pervertinti savo psichologinę būseną ir ginklas gali tapti pavojinga priemone siekiant užtikrinti saugumą.

Toliau informantų buvo **prašoma įvertinti būtinąją gintį**.

Nors informantai ginklą kaip priemonę užtikrinti saugumo jausmą vertina kaip pavojinga, tačiau jie teigia, kad būtinoji gintis yra kiekvieno piliečio prigimtine teisė nuo kėsینimosi, tačiau pažymi, kad būtinoji gintis galima ne prieš visus veiksmus, o tik prieš pavojingus, nukreiptus prieš žmogaus gyvybę: <Taip, būtinoji gintis yra prigimtine žmogaus teisė gintis nuo kėsینimosi. Būtinoji gintis susijusi su žalos padarymu užpuolikai. Būtinoji gintis galima ne prieš visus veiksmus, o tik prieš tuos kurie yra pavojingi, kurie nukreipti prieš piliečio gyvybę, sveikatą ir t.t..> (V1).

Taip pat informantas teigia, kad pats žmogus turi ir privalo apginti savo turtą ir šeimą: <Taip. Privalome patys ginti savo interesus, turtą, rūpintis savo ir vaikų saugumu.> (V2), <Taip. Kiekvieno asmens teisė.> (V3).

Kitas informantas teigia, kad būtinoji gintis yra prigimtine teisė, nes saugumo institucijų turimos priemonės ne visada gali apginti žmogaus teises: <Taip, būtinoji gintis yra kiekvieno žmogaus prigimtine teisė. Saugumo institucijų turimomis priemonėmis ne visada galima apginti žmogaus teises. Žmogus turi teisę gintis pats ir jo veiksmai yra socialiai vertingi. Būtinoji gintis yra kiekvieno žmogaus prigimtine teisė.> (V4).

Dar vienas informantas pažymi, kad būtinoji gintis yra prigimtine, nes reikia save ginti visomis išgalėmis, jo manymu, be priežasties žmogaus neužsipulsi, bet jeigu jau taip atsitiko – reikia gintis: <Taip, jeigu gresia pavojus gyvybei ar sveikatai, tai kiekvienas žmogus gali ir privalo bet kokiomis išgalėmis save ar kita žmogų apginti. Be priežasties žmogaus neužsipulsi, bet jeigu į tave kažkas kėsینasi, tai nestovėsi vietoje rankų sudėjęs ir ginsiesi kaip išmanydamas.> (V5).

17 lentelė. Būtinosis ginties vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Būtinosis ginties vertinimas	Prigimtinė teisė	<p><Taip, būtinoji gintis yra prigimtinė žmogaus teisė gintis nuo kėsینimosi. Būtinoji gintis susijusi su žalos padarymu užpuolikai. Būtinoji gintis galima ne prieš visus veiksmus, o tik prieš tuos kurie yra pavojingi, kurie nukreipti prieš piliečio gyvybę, sveikatą ir t.t.> (V1)</p> <p><Taip. Privalome patys ginti savo interesus, turtą, rūpintis savo ir vaikų saugumu.> (V2)</p> <p><Taip. Kiekvieno asmens teisė.> (V3)</p> <p><Taip, būtinoji gintis yra kiekvieno žmogaus prigimtinė teisė. Saugumo institucijų turimomis priemonėmis ne visada galima apginti žmogaus teises. Žmogus turi teisę gintis pats ir jo veiksmai yra socialiai vertingi. Būtinoji gintis yra kiekvieno žmogaus prigimtinė teisė.> (V4)</p> <p><Taip, jeigu gresia pavojus gyvybei ar sveikatai, tai kiekvienas žmogus gali ir privalo bet kokiomis išgalėmis save ar kita žmogų apginti. Be priežasties žmogaus neužsipulsi, bet jeigu į tave kažkas kėsینasi, tai nestovėsi vietoje rankų sudėjęs ir ginsiesi kaip išmanydamas.> (V5)</p>

Apibendrinus galima teigti, kad nors informantai ginklą kaip priemonę užtikrinti saugumo jausmą vertina kaip pavojinga, tačiau jie teigia, kad būtinoji gintis yra kiekvieno piliečio prigimtinė teisė nuo kėsینimosi, tačiau pažymi, kad būtinoji gintis galima ne prieš visus veiksmus, o tik prieš pavojingus, nukreiptus prieš žmogaus gyvybę. Žmogus turi ir privalo apginti savo turtą ir šeimą. Būtinoji gintis yra prigimtinė teisė, nes saugumo institucijų turimos priemonės ne visada gali apginti žmogaus teises. Be priežasties žmogaus neužsipulsi, bet jeigu jau taip atsitiko – reikia gintis.

Tęsiant tyrimą, informantų buvo prašoma įvertinti, **ar su ginklu galiojantys įstatymai užtikrina teisę į būtinąją gintį.**

Informantų manymu, su ginklu galiojantys įstatymai Lietuvoje gali užtikrinti teisę į būtinąją gintį: *<Taip, manau, kad tokie įstatymai užtikrina teisę į būtinąją gintį. [...] Lietuvos Respublikos įstatymai neįpareigoja asmens gelbėtis nuo pavojingo kėsینimosi pabėgant, pasislepiant ar kitais būdais, tiesiogiai nenukreiptais grėsmei atremti.>* (V4), *<Taip, bet tik tuo*

atveju, kai tas yra neišvengiama ir gresia pavojus žmogaus sveikatai ar gyvybei.> (V5) ir <Manau kad užtikrina, bet tuo nesidomėjau, [...] Šiai dienai man jie nebūtini.> (V1).

Tačiau kai kurie informantai teigia, kad su ginklu galiojantys Lietuvoje įstatymai ne visada gali užtikrinti teisę į būtinąją gintį, nes įstatymai netobuli ir galimas jų traktavimas užpuoliko naudai: <Įstatymai netobuli ir galimas jų traktavimas užpuoliko naudai, būtina geresnė įstatymų bazė.> (V3) ir <Ne visada.> (V2).

18 lentelė. Su ginklu galiojančių įstatymų vertinimas užtikrinant teisę į būtinąją gintį

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Su ginklu galiojančių įstatymų vertinimas užtikrinant teisę į būtinąją gintį	Taip	<p><Manau kad užtikrina, bet tuo nesidomėjau, [...] Šiai dienai man jie nebūtini.> (V1)</p> <p><Taip, manau, kad tokie įstatymai užtikrina teisę į būtinąją gintį. [...] Lietuvos Respublikos įstatymai neįpareigoja asmens gelbėtis nuo pavojingo kėsینimosi pabėgant, pasislepiant ar kitais būdais, tiesiogiai nenukreiptais grėsmei atremti.> (V4)</p> <p><Taip, bet tik tuo atveju, kai tas yra neišvengiama ir gresia pavojus žmogaus sveikatai ar gyvybei.> (V5)</p>
	Ne visada	<p><Įstatymai netobuli ir galimas jų traktavimas užpuoliko naudai, būtina geresnė įstatymų bazė.> (V3)</p> <p><Ne visada.> (V2)</p>

Apibendrinus galima teigti, kad informantų teigimu su ginklu galiojantys įstatymai Lietuvoje gali užtikrinti teisę į būtinąją gintį, tačiau nes įstatymai netobuli ir galimas jų traktavimas užpuoliko naudai.

Šiandieniniame gyvenime gana dažnai susiduriama su agresyviai nusiteikusiais žmonėmis. Tai ypač ryškiai pasireiškia jaunimo tarpe ir ne tik. **Todėl informantų buvo klausama, ar teko susidurti su agresyviais žmonėmis ir ar tai gali paskatinti įsigyti ginklą.**

Informantai teigia, kad jiems tenka susidurti su agresyviais žmonėmis, tačiau stengiasi išspręsti taikiai susidariusią situaciją: <Taip, labai dažnai.> (V2), <Teko, bet išsisprendė taikiai tokios situacijos.> (V5).

Tačiau dauguma informantų teigia, kad jiems neteko susidurti su tokiais piliečiais: <Ne neteko susidurti su tokiais piliečiais.> (V1), taip pat teigia, kad nesusiduria, nes neprovokuoja ir specialiai neieško konfliktų: <Nesusidūriau, nes neprovokuoju ir specialiai neieškau konfliktų.>

(V3), ir vengia agresyviai nusiteikusių žmonių: *<Vengiu agresyviai nusiteikusių žmonių ir kiek įmanoma stengiuosi su tokiais nesusidurti.>* (V4).

19 lentelė. Agresyvumo visuomenėje vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Agresyvumas visuomenėje	Teko susidurti su agresyviais žmonėmis	<Taip, labai dažnai.> (V2) <Teko, bet išsprendė taikiai tokios situacijos.> (V5)
	Neteko susidurti su agresyviais žmonėmis	<Ne neteko susidurti su tokiais piliečiais.> (V1) <Nesusidūriau, nes neprovokuoju ir specialiai neieškau konfliktų.> (V3) <Vengiu agresyviai nusiteikusių žmonių ir kiek įmanoma stengiuosi su tokiais nesusidurti.> (V4)

Apibendrinus galima teigti, kad informantams tenka susidurti su agresyviais žmonėmis, tačiau jie stengiasi vengti konfliktinių situacijų bei tokios aplinkos.

Toliau tyrimu siekiama išsiaiškinti, **ar agresyvumas visuomenėje skatina ketinimą įsigyti ginklą savigynai.**

Vienas informantas teigia, kad agresyvumas visuomenėje skatina ketinimą įsigyti ginklą savigynai ir jau turi išsigijęs ginklą savigynai: *<Taip, tai viena iš priežasčių, skatinančių susimąstyti apie ginklo įsigijimą. Turiu dujinį pistoletą. Dujinis pistoletas buvo įsigytas savigynos tikslais.>* (V4).

Tačiau dauguma informantų teigia, kad pasitaikantis agresyvumas jų neskatina ketinimo įsigyti ginklo savigynai, tačiau jeigu priims tokį sprendimą tai tikrai dėl to, kad apginti save ir savo artimuosius: *<Nemąstau apie ginklo įsigijimą. [...] Neturiu, nereikia. Jai priimsiu tokį sprendimą įsigyti šaunamąjį ginklą, tai tik tam, kad apginti save ir savo artimuosius jai jiems grės pavojus.>* (V1), *<Ne. Nežadu įsigyti.>* (V2). Taip pat informantai teigia, kad šiuo metu pasitaikantis agresyvumas jų nepaskatintų įsigyti ginklo, tačiau pažymi, kad jį jau turi, vienas įsigytas medžioklės tikslams, kitas – savigynai: *<Ne. Bet turiu ginklą. [...] Medžioklei ir asmeninio turto apsaugai.>* (V3), arba įsigytų tik medžioklės tikslams: *<Ne. Neturiu. [...] Medžioklės tikslais.>* (V5).

20 lentelė. Agresyvumo visuomenėje įtaka ketinimui įsigyti ginklą

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Agresyvumo visuomenėje įtaka ketinimui įsigyti ginklą	Įtakoja	<Taip, tai viena iš priežasčių, skatinančių susimąstyti apie ginklo įsigijimą. Turiu dujinį pistoletą. Dujinis pistoletas buvo įsigytas savigynos tikslais.> (V4)
	Neįtakoja	<Nemąstau apie ginklo įsigijimą. [...] Neturiu, nereikia. Jai priimsiu tokį sprendimą įsigyti šaunamąjį ginklą, tai tik tam, kad apginti save ir savo artimuosius jai jiems grės pavojus.> (V1) <Ne. Nežadu įsigyti.> (V2) <Ne. Bet turiu ginklą. [...] Medžioklei ir asmeninio turto apsaugai.> (V3) <Ne. Neturiu. [...] Medžioklės tikslais.> (V5)

Apibendrinus galima teigti, kad pasitaikantis agresyvumas informantų neskatina įsigyti ginklo savigynai, tačiau pažymi, kad jeigu atsirastų rimtas pavojus savo ir artimųjų saugumui - įsigytų ginklą savigynai. Taip pat tyrimu nustatyta, kad kai kurie informantai turi įsigiję ginklus savigynai ir medžioklei.

3.2.3. Trečios kartos atstovų kokybinio tyrimo analizė

Tyrimu buvo siekta išsiaiškinti kaip **pagyvenusi karta (toliau 3 informantų grupė) vertina viešojo saugumo institucijų darbą, ar teko su jomis susidurti per paskutinius 12 mėnesių ir ar apskritai jaučiasi saugūs.**

Tyrimu nustatyta, kad 3 grupės informantai, atstovaujantys pagyvenusiai kartai, viešųjų institucijų darbą vertina tik gana teigiamai ir palankiai, nes informantų nuomone, viešosioms institucijoms reikėtų tobulinti bendradarbiavimo su visuomene sistemą, stiprinti kovą su organizuotu nusikalstamumu, korupcija ir pan.: <Vertinu gana palankiai, tačiau dar reikia tobulinti bendradarbiavimo su visuomene ir kitais socialiniais partneriais sistemą; stiprinti kovą su organizuotu nusikalstamumu, korupcija ir terorizmu; modernizuoti viešojo saugumo institucijas bei jų veiklą.> (P2), <Gyvenu kaime, todėl sunku vertinti viešojo saugumo institucijų darbą. Daugiausiai susiduriu su policijos apylinkės inspektoriumi, tai jo darbą vertinu gerai.> (P5).

Kito informanto, viešųjų institucijų vertinimas svyruoja ties vertinimu – patenkinama: <Penkių balų sistemoje viešojo saugumo institucijų darbą vertinčiau patenkinamai.> (P3).

Panašiai vertina ir informantas P4, jo nuomone institucijų darbą galima vertinti pakankamai gerai, tačiau pažymi, kad nors ir iš žiniasklaidos tenka išgirsti labai neigiamų atsiliepimų apie viešojo saugumo darbą, taip pat nuolat plinta informacija, kad mažinamas policijos finansavimas, todėl šiame kontekste, šis informantas viešojo saugumo darbą vertina pakankamai gerai: *<Institucijų darbą vertinu pakankamai gerai. Nors iš žiniasklaidos tenka išgirsti labai neigiamų atsiliepimų apie viešojo saugumo darbą, bet kartu ir nuolat girdžiu apie mažinamą policijos finansavimą personalo stygiu, todėl pagal tokią situaciją vertinu gerai.>* (P4).

21 lentelė. Viešųjų institucijų darbo vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Viešųjų institucijų darbo vertinimas	Gana teigiamai	<p><Vertinu gana palankiai, tačiau dar reikia tobulinti bendradarbiavimo su visuomene ir kitais socialiniais partneriais sistemą; stiprinti kovą su organizuotu nusikalstamumu, korupcija ir terorizmu; modernizuoti viešojo saugumo institucijas bei jų veiklą.> (P2)</p> <p><Penkių balų sistemoje viešojo saugumo institucijų darbą vertinčiau patenkinamai.> (P3)</p> <p><Institucijų darbą vertinu pakankamai gerai. Nors iš žiniasklaidos tenka išgirsti labai neigiamų atsiliepimų apie viešojo saugumo darbą, bet kartu ir nuolat girdžiu apie mažinamą policijos finansavimą personalo stygiu, todėl pagal tokią situaciją vertinu gerai.> (P4)</p> <p><Gyvenu kaime, todėl sunku vertinti viešojo saugumo institucijų darbą. Daugiausiai susiduriu su policijos apylinkės inspektoriumi, tai jo darbą vertinu gerai.> (P5)</p>
	Neigiamai	<p><Galėtų būti atliekamas geriau, tačiau atsižvelgiant į esamą situaciją Lietuvoje nestebina esama tinkle, abejingumas ir nenoras atlikti savo pareigą.> (P1)</p>
	Teko kreiptis	<p><Tenka kiekvieną mėnesį bendrauti su policijos pareigūnais. Tačiau tai nėra surišta su nusikalstama ar kitokia veikla.> (P2)</p> <p><Taip už kelių eismo taisyklių pažeidimą buvau sustabdytas kelių policijos. Sumokėjau baudą.> (P4)</p>
	Neteko kreiptis	<p><Ne.> (P1)</p> <p><Niekada neteko susidurti nei su viena iš viešojo saugumo institucijų.> (P3)</p> <p><Ne neteko.> (P5)</p>

Apibendrintai galima teigti, kad 3 grupės informantai, atstovaujantys pagyvenusiai kartai, viešųjų institucijų darbą vertina gana teigiamai ir palankiai. Jų nuomone viešosioms institucijoms

reikėtų tobulinti bendradarbiavimo su visuomene sistemą, stiprinti kovą su organizuotu nusikalstamumu, korupcija ir pan. kadangi iš žiniasklaidos tenka išgirsti labai neigiamų atsiliepimų apie viešojo saugumo darbą, tačiau taip pat nuolat plinta informacija, kad mažinamas policijos finansavimas, todėl šiame kontekste, viešojo saugumo darbą taip pat vertinamas pakankamai gerai.

Toliau tyrimu buvo siekta išsiaiškinti, **ar informantai jaučiasi saugūs ir kaip vertina saugumą Lietuvoje.**

22 lentelė. Saugumo vertinimas Lietuvoje

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Saugumo vertinimas Lietuvoje	Saugu	<Mano nuomone – taip. Nėra taip, kad galėčiau teigti, jog esu saugus visu 100 procentų.> (P2) <Galvoju, kad didžioji dalis visuomenės jaučiasi saugūs.> (P5)
	Nesaugu	<Remiantis apklausomis žmonės labiausiai pasitiki gaisrininkais, tai matyt, kad nesijaučia saugūs.> (P1) <Esant dabartinei padėčiai Lietuvoje (ekonominė padėtis, nedarbas, žemas pragyvenimo lygis) piliečiai nesijaučia saugūs.> (P3) <Manau, kad saugūs nesijaučia, žiniasklaidoje nuolat tenka stebėti labai baisių nusikaltimų aprašymus, o tai saugumo jausmo neprideda.> (P4)

Analizuojant informantų atsakymus, matome, kad dalis informantų teigia, kad Lietuvoje nėra pagrindo jaustis nesaugiai: <Galvoju, kad didžioji dalis visuomenės jaučiasi saugūs.> (P5), <Mano nuomone – taip. Nėra taip, kad galėčiau teigti, jog esu saugus visu 100 procentų.> (P2).

Tačiau didesnė dalis informantų teigia, kad esant dabartinei padėčiai Lietuvoje, kuomet prasta ekonominė padėtis, vyrauja nedarbas ir žemas pragyvenimo lygis, žmonės nesijaučia saugūs: <Remiantis apklausomis žmonės labiausiai pasitiki gaisrininkais, tai matyt, kad nesijaučia saugūs.> (P1), <Esant dabartinei padėčiai Lietuvoje (ekonominė padėtis, nedarbas, žemas pragyvenimo lygis) piliečiai nesijaučia saugūs.> (P3). Taip pat pažymi, kad nesaugumo jausmą skatina žiniasklaida skleidama informaciją apie labai baisesius nusikaltimus: <Manau, kad saugūs nesijaučia, žiniasklaidoje nuolat tenka stebėti labai baisių nusikaltimų aprašymus, o tai saugumo jausmo neprideda.> (P4).

Apibendrinus galima teigti, kad kad dalis informantų teigia, kad Lietuvoje nėra pagrindo jaustis nesaugiai, tačiau didesnė dalis informantų teigia, kad esant dabartinei padėčiai Lietuvoje, kuomet prasta ekonominė padėtis, vyrauja nedarbas ir žemas pragyvenimo lygis, žmonės nesijaučia saugūs ir pažymi, kad nesaugumo jausmą skatina žiniasklaida skleidama informaciją apie labai baisius nusikaltimus.

Toliau informantų buvo prašoma **įvertinti savo artimiausios, gyvenamosios aplinkos kriminologinę situaciją.**

23 lentelė. Savo artimiausios, gyvenamosios aplinkos kriminologinės situacijos ir saugumo jausmo vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Savo artimiausios, gyvenamosios aplinkos kriminologinės situacijos ir saugumo jausmo vertinimas	Saugu	<p><Saugu. Šalia namų – taip.> (P1)</p> <p><Kiek žinau kriminogeninė situacija yra nebloga, buvau įsijungęs policijos tinklapį kur žiūrėjau nusikalstamumo žemėlapi, tai mano aplinkoje įpatingų nusikaltimų neužregistruota. Taip, jaučiuosi pakankamai saugus, nors yra tam tikrų niuansų.> (P4)</p> <p><Kiek pasakojo policijos pareigūnas susirinkime, tai mūsų kaimas pakankamai saugus, apart smulkių vagysčių, kitokių nusikaltimų neužregistruota, šiap šeimyniniai barniai, todėl manau, kad situacija yra gera. Taip, jaučiuosi Saugus.> (P5)</p>
	Situacija pakankamai valdoma	<p><Galiu tvirtinti, kad situacija pakankamai valdoma. Tačiau dėl darbo trūkumo, alkoholio vartojimo dažnai tenka būti labai budriam, ypač tamsiu paros metu. Taip. Susiduriu su dauguma negerovių, kurios vargina žmones: vagystėmis, netvirtomis (asocialiomis) šeimomis. Tačiau šios problemos vienaip ar kitaip sprendžiamos.> (P2)</p>
	Nesaugu	<p><Imant miesto mikrorajoną, kuriame gyvenam, galima sakyti, kad kriminologinė padėtis jame viena iš sunkesnių. Priklausomai nuo aplinkybių ir situacijų tenka pasijusti nesaugiam.> (P3)</p>

Analizuojant informantų atsakymus, matome, kad savo artimiausios, gyvenamosios aplinkos kriminologinės situacijos ir saugumo jausmo vertinimas yra teigiamas, t.y. saugu:

<Saugu.> (P1), <Kiek žinau kriminogeninė situacija yra nebloga, buvau išijungęs policijos tinklapi kur žiūrėjau nusikalstamumo žemėlapi, tai mano aplinkoje įpatingų nusikaltimų neužregistruota.> (P4), <Kiek pasakojo policijos pareigūnas susirinkime, tai mūsų kaimas pakankamai saugus, apart smulkių vagysčių, kitokių nusikaltimų neužregistruota, šiap šeimininiai barniai, todėl manau, kad situacija yra gera.> (P5).

Vienas informantų teigia, kad situacija pakankamai valdoma jo gyvenamojo vietoje, tačiau pažymi, kad dėl alkoholio vartojimo ir darbo trūkumo, tenka būti ypač budriam tamsios paros metu: <Galiu tvirtinti, kad situacija pakankamai valdoma. Tačiau dėl darbo trūkumo, alkoholio vartojimo dažnai tenka būti labai budriam, ypač tamsiu paros metu.> (P2).

Tačiau vienas iš informantų teigia, kad vertindamas savo artimiausios, gyvenamosios aplinkos kriminologinės situaciją rajono, kuriame gyvena kontekste, tuomet vertina kaip viena iš sunkesnių, t.y. nesaugiu: <Imant miesto mikrorajoną, kuriame gyvenam, galima sakyti, kad kriminologinė padėtis jame viena iš sunkesnių.> (P3).

Apibendrinus galima teigti, kad informantai savo artimiausios, gyvenamosios aplinkos kriminologinės situaciją ir saugumo jausmą vertina teigiamai. Tačiau pažymima, kad dėl alkoholio vartojimo ir darbo trūkumo, tenka būti ypač budriems tamsios paros metu.

Tęsiant tyrimą, informantų buvo **prašoma įvardinti pagrindines priežastis lemiančias nesaugumo jausmą.**

Analizuojant 3 grupės informantų atsakymus, matome, kad viena iš priežasčių lemiančių nesaugumo jausmą įvardijama žiniasklaida: <Antraštės žiniasklaidoje, TV laidos.> (P1). Taip pat viena iš lemiančių nesaugumo jausmo priežasčių įvardijamas netinkamas policijos darbas, nes kaip teigia informantas, policija retai atvažiuoja, ypač į kaimo vietas: <Nesaugumą lemia tai, kad policija retai atvažiuoja ten kur aš gyvenu (į mano kaimą) papatručiuoti, retai budi jaunimo diskotekose.> (P5).

Tačiau viena pagrindine priežastimi nulemiančią nesaugumo jausmą įvardija dabartinė socialinė padėtis Lietuvoje, nes kaip teigia informantai nedarbas, alkoholio vartojimas ir išsilavinimo stoka nulemia piliečių nenorą dirbti, o skatina naudoti bedarbio statuso ir pašalpomis: <Nedarbas, alkoholis, išsilavinimo stoka. Tai pagrindinės priežastys. Tačiau yra ir pačių piliečių nenoras gyventi, dirbti ir užsidirbti sąžiningai. Naudojamosi pašalpomis, bedarbio statusu, o tokia parama dažniausiai ne padeda, bet tik įpratina nieko neveikti ir reikalauti privilegijų.> (P2), <Manyčiau, kad viena iš pagrindinių priežasčių, lemiančių nesaugumo jausmą, yra socialinė aplinka, kurioje gyvena piliečiai.> (P3) ir <Manau, kad žmonės jaučiasi nesaugūs dėl tamsių gatvių, nemotyvuoto, ciniško jaunimo elgesio na ir kitų vertybių sumenkinimo.> (P4).

24 lentelė. Priežastys lemiančios nesaugumo jausmą

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Priežastys lemiančios nesaugumo jausmą	Žiniasklaida	<Antraštės žiniasklaidoje, TV laidos.> (P1)
	Socialinė padėtis	<Nedarbas, alkoholis, išsilavinimo stoka. Tai pagrindinės priežastys. Tačiau yra ir pačių piliečių nenoras gyventi, dirbti ir užsidirbti sąžiningai. Naudojamasi pašalpomis, bedarbio statusu, o tokia parama dažniausiai ne padeda, bet tik įpratina nieko neveikti ir reikalauti privilegijų.> (P2) <Manyčiau, kad viena iš pagrindinių priežasčių, lemiančių nesaugumo jausmą, yra socialinė aplinka, kurioje gyvena piliečiai.> (P3) <Manau, kad žmonės jaučiasi nesaugūs dėl tamsių gatvių, nemotyvuoto, ciniško jaunimo elgesio na ir kitų vertybių sumenkinimo.> (P4)
	Dėl netinkamo policijos darbo	<Nesaugumą lemia tai, kad policija retai atvažiuoja ten kur aš gyvenu (į mano kaimą) papatručiuoti, retai budi jaunimo diskotekose.> (P5)

Apibendrinant 3 grupės informantų atsakymus, galima teigti, kad viena iš priežasčių lemiančių nesaugumo jausmą įvardijama žiniasklaida ir netinkamas policijos darbas. Tačiau viena pagrindine priežastimi nulemiančią nesaugumo jausmą įvardija dabartinė socialinė padėtis Lietuvoje, nes kaip teigia informantai nedarbas, alkoholio vartojimas ir išsilavinimo stoka nulemia piliečių nenorą dirbti, o skatina naudoti bedarbio statuso ir pašalpomis.

Toliau informantų buvo prašoma įvardinti, **kas jų nuomone, turi didžiausią įtaką piliečių saugumui.**

25 lentelė. Piliečių saugumo jausmui įtakojantys veiksniai

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Piliečių saugumo jausmui įtakojantys veiksniai	Socialinė	<Mano nuomonė socialinė situacija.> (P1) <Žinoma pirmiausia socialinė situacija, kai neturi žmogus už ką valgyti, tai ir eina vogti.> (P5)
	Ekonominė	<Didžiausią įtaką piliečių saugumo vertinimui manyčiau turi ekonominė situacija Lietuvoje.> (P3) <Manau svarbiausia ekonominė situacija Lietuvoje, gal ir socialinė daug įtakos turi bedarbystė.> (P4)
	Visos išvardintos (socialinė, politinė, ekonominė) situacijos	<[...] be abejo, įtakoja ir socialinė, ir politinė, ir ekonominė situacija. Nedarbas, alkoholis, išsilavinimo stoka – pagrindinės priežastys, kurios ne tik sukelia, bet ir daro piliečio gyvenimą nesaugu tiek savo, tiek kitų atžvilgiu.> (P2)

Tyrimu nustatyta, kad informantų nuomone, piliečių saugumo jausmui įtakojantys veiksniai yra socialinė, ekonominė ir politinė situacija Lietuvoje. Tačiau informantų atsakymuose vyrauja kai kurių iš minėtų veiksnių išskyrimas, kitaip tariant du informantai teigia, kad socialinė situacija Lietuvoje vienas pagrindinis veiksnys įtakojantis saugo jausmui: <Mano nuomonė socialinė situacija.> (P1), <Žinoma pirmiausia socialinė situacija, kai neturi žmogus už ką valgyti, tai ir eina vogti.> (P5).

Taip pat pažymima, kad ekonominė situacija taip pat yra svarbus veiksnys galintis įtakoti piliečių saugumą: <Didžiausią įtaką piliečių saugumo vertinimui manyčiau turi ekonominė situacija Lietuvoje.> (P3), <Manau svarbiausia ekonominė situacija Lietuvoje, gal ir socialinė daug įtakos turi bedarbystė.> (P4).

Vienas iš informantų teigia, kad visos paminėtos: socialinė, ekonominė ir politinė, situacijos vienodai įtakoja piliečių saugumo jausmui, nes nedarbas, alkoholio vartojimas, išsilavinimo stoka, daro ne tik savo gyvenimą nesaugiu, bet ir kitų: <[...] be abejo, įtakoja ir socialinė, ir politinė, ir ekonominė situacija. Nedarbas, alkoholis, išsilavinimo stoka – pagrindinės priežastys, kurios ne tik sukelia, bet ir daro piliečio gyvenimą nesaugu tiek savo, tiek kitų atžvilgiu.> (P2).

Apibendrinus galima teigti, kad tiek socialinė, tiek ekonominė ir politinė situacijos Lietuvoje įtakoja piliečių saugumo jausmui, tačiau informantai teigia, kad socialinė situacija Lietuvoje vienas pagrindinis veiksnys įtakojantis saugo jausmui, nes nedarbas, alkoholio vartojimas, išsilavinimo stoka, daro ne tik savo gyvenimą nesaugiu, bet ir kitų.

Toliau tyrimu siekiama išsiaiškinti **ar ginklas gali būti priemonė, kuri užtikrintų saugumo jausmą.**

26 lentelė. Ginklo, kaip priemonės užtikrinti saugumo jausmą vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Ginklo, kaip priemonės užtikrinti saugumo jausmą vertinimas	Užtikrintu	<p><Taip. Tačiau reikia žinoti būtiniosios ginties taisykles. Naudojant šaunamąjį ginklą galima greitai ribą peržengti. Čia būtinas žmogaus psichologinis subrendimas.> (P2)</p> <p><Šaunamieji ginklai, skirti savigynai, manau dalinai užtikrina saugumo jausmą, tuo pačiu reikalaujantys didelės atsakomybės.> (P3)</p> <p><Pats turiu lygiavamzdį šautuvą savigynai, todėl manau, kad asmens savigynai skirti šaunamieji ginklai užtikrina piliečio saugumo jausmą.> (P5)</p>
	Neužtikrintu	<Esu įsitikinęs, kad stipriam ginklas nereikalingas, o silpnam nepadės, todėl saugumo jausmui ginklas įtakos neturi.> (P4)
	Negaliu pasakyti	<Neturiu, tai negaliu atsakyti.> (P1)

Tyrimu nustatyta, kad informantai ginklą, kad priemonę užtikrinti saugumą jausmą vertina teigiamai. Tačiau pažymi, kad reikia žinoti būtiniosios ginties taisykles, nes naudojant ginklą galima greitai peržengti būtiniosios ginties ribą: *<Taip. Tačiau reikia žinoti būtiniosios ginties taisykles. Naudojant šaunamąjį ginklą galima greitai ribą peržengti. Čia būtinas žmogaus psichologinis subrendimas.>* (P2), *<Pats turiu lygiavamzdį šautuvą savigynai, todėl manau, kad asmens savigynai skirti šaunamieji ginklai užtikrina piliečio saugumo jausmą.>* (P5). Taip pat informantas teigia, kad ginklai skirti savigynai užtikrina saugumo jausmą, bet reikalauja didelės atsakomybės iš ginklo savininko: *<Šaunamieji ginklai, skirti savigynai, manau dalinai užtikrina saugumo jausmą, tuo pačiu reikalaujantys didelės atsakomybės.>* (P3).

Vieno iš informantų nuomone, ginklas nereikalingas, kad jaustumėis saugus: *<Esu įsitikinęs, kad stipriam ginklas nereikalingas, o silpnam nepadės, todėl saugumo jausmui ginklas įtakos neturi.>* (P4).

Apibendrinus galima teigti, kad 3 grupės informantai ginklą, kad priemonę užtikrinti saugumą jausmą vertina teigiamai. Tačiau pažymi, kad reikia žinoti būtiniosios ginties taisykles, nes naudojant ginklą galima greitai peržengti būtiniosios ginties ribą.

Toliau informantų buvo **prašoma įvertinti būtinąją gintį**.

27 lentelė. Būtiniosios ginties vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Būtiniosios ginties vertinimas	Prigimtinė teisė	<p><Taip. Valstybė, apibrėždama žmogaus teises, garantuoja ir jų apsaugą. Tačiau žmogaus teises apginti valstybinių institucijų turimomis priemonėmis ne visada galima, todėl baudžiamieji įstatymai suteikia žmogaus teisę pačiam gintis veiksmai, padaryti esant būtinajai ginčai, yra socialiai vertingi, nes nukreipti prieš pavojingą kėsinimąsi.> (P1)</p> <p><Tikrai taip. Tai numato tiek valstybės įstatymai, tiek prigimtinė teisė. Būtinoji gintis galima ne prieš visus veiksmus, o tik prieš tuos, kurie yra pavojingi. Kėsinimosi pavojingumą rodo tai, kad jie nukreipti prieš asmens gyvybę, sveikatą, lytinę laisvę, nuosavybę, būsto neliečiamybę ar kitas teises.> (P2)</p> <p><Mano nuomone, kaip ir kitos teisės, būtinoji gintis yra kiekvieno piliečio prigimtinė teisė. Aš manyčiau, kad būtinoji gintis galima nuo užpuoliko, pasireiškiančio pavojingumu, laikantis tam tikrų įstatymo sąlygų.> (P3)</p> <p><Taip, manau kad tai yra teisė, tačiau gyvename bendruomenėje, kur kai kurios institucijos turi pareigą ginti visuomenę nuo nusikalstamų veikų. Kaip jau sakiau tai kiekvieno teisė, bet teko skaityti, kai asmuo pasipriešina nusikaltimui ir ką nors sužaloja, labai ilgai ir nuobodžiai teismuose įrodinėja savo nekaltumą.> (P4)</p> <p><Taip, tai prigimtinė teisė. Kadangi turiu ginklą savigynai, tai žinau jo panaudojimo sąlygas ir jų laikausi, taip ir suprantu būtinąją gintį.> (P5)</p>

Tyrimu nustatyta, kad informantai būtinąją gintį vertina kaip prigimtine, nes baudžiamieji įstatymai suteikia žmogui teisę pačiam gintis veiksmais ir turimomis priemonėmis: *<Taip. Valstybė, apibrėždama žmogaus teises, garantuoja ir jų apsaugą. Tačiau žmogaus teises apginti valstybinių institucijų turimomis priemonėmis ne visada galima, todėl baudžiamieji įstatymai suteikia žmogaus teisę pačiam gintis veiksmai, padaryti esant būtinajai ginčai, yra socialiai vertingi, nes nukreipti*

prieš pavojingą kėsiniimąsi.> (P1), <Mano nuomone, kaip ir kitos teisės, būtinoji gintis yra kiekvieno piliečio prigimtine teisė. Aš manyčiau, kad būtinoji gintis galima nuo užpuoliko, pasireiškiančio pavojingumu, laikantis tam tikrų įstatymo sąlygų.> (P3) ir <Taip, tai prigimtine teisė. Kadangi turiu ginklą savigynai, tai žinau jo panaudojimo sąlygas ir jų laikausi, taip ir suprantu būtinąją gintį.> (P5).

Informantas pažymi, kad būtinoji gintis netaikoma prieš visus veiksmus, o tik prieš tuos kurie yra pavojingi: pavojus asmens gyvybei, sveikatai, nuosavybei ir pan.: *<Tikrai taip. Tai numato tiek valstybės įstatymai, tiek prigimtine teisė. Būtinoji gintis galima ne prieš visus veiksmus, o tik prieš tuos, kurie yra pavojingi. Kėsinimosi pavojingumą rodo tai, kad jie nukreipti prieš asmens gyvybę, sveikatą, lytinę laisvę, nuosavybę, būsto neliečiamybę ar kitas teises.> (P2).*

Vienas informantų taip pat teigia, kad būtinoji gintis yra kiekvieno žmogaus prigimtine teisė, tačiau pažymi, kad teko susidurti su informacija, kad panaudojus būtinąją gintį tenka ilgai kovoti už savo nekaltumą teismuose: *<Taip, manau kad tai yra teisė, tačiau gyvename bendruomenėje, kur kai kurios institucijos turi pareigą ginti visuomenę nuo nusikalstamų veikų. Kaip jau sakiau tai kiekvieno teisė, bet teko skaityti, kai asmuo pasipriešina nusikaltimui ir ką nors sužaloja, labai ilgai ir nuobodžiai teismuose įrodinėja savo nekaltumą.> (P4).*

Apibendrinus 3 informantų grupės atsakymus, galima teigti, kad informantai būtinąją gintį vertina kaip prigimtine, nes baudžiamieji įstatymai suteikia žmogui teisę pačiam gintis veiksmais ir turimomis priemonėmis.

Tęsiant tyrimą, informantų buvo prašoma įvertinti, **ar su ginklu galiojantys įstatymai užtikrina teisę į būtinąją gintį.**

Tyrimu nustatyta, kad informantų nuomone su ginklu galiojantys įstatymai vertinami kaip galintys užtikrinti teisę į būtinąją gintį, tačiau visgi reikalingas visuomenės švietimas šiuo klausimu: *<Didesne puse – taip. Mano manymu kritinėje situacijoje būtinosios ginties riba gali daugeliu atveju būti suvokiama skirtingai. Kad nekiltų klausimų – reikalingas visuomenės švietimas šiuo klausimu.> (P2), <Ginklą galima panaudoti esant būtinosios ginties sąlygomis. Galiojantys įstatymai užtikrina teisę su ginklu į būtinąją gintį.> (P3) ir <Taip galiojantys įstatymai užtikrina teisę į būtinąją gintį.> (P5).*

Tačiau vienas iš informantų teigia, kad su ginklu galiojantys įstatymai vertinami kaip ne visada galintys užtikrinti teisę į būtinąją gintį, nes labiau ginamas nusikaltėlis, nei asmuo pasipriešinęs kėsiniūmuisi: *<Kiek suprantu tai nevisai, labiau ginamas nusikaltėlis, nei asmuo pasipriešinęs nusikaltimui.> (P4).*

28 lentelė. Su ginklu galiojančių įstatymų vertinimas užtikrinant teisę į būtinąją gintį

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
<p>Su ginklu galiojančių įstatymų vertinimas užtikrinant teisę į būtinąją gintį</p>	<p>Taip</p>	<p><Didesne puse – taip. Mano manymu kritinėje situacijoje būtiniosios ginties riba gali daugeliu atveju būti suvokiama skirtingai. Kad nekiltų klausimų – reikalingas visuomenės švietimas šiuo klausimu.> (P2)</p> <p><Ginklą galima panaudoti esant būtiniosios ginties sąlygomis. Galiojantys įstatymai užtikrina teisę su ginklu į būtinąją gintį.> (P3)</p> <p><Taip galiojantys įstatymai užtikrina teisę į būtinąją gintį.> (P5)</p>
	<p>Ne visada</p>	<p><Kiek suprantu tai nevisai, labiau ginamas nusikaltėlis, nei asmuo pasipriešinęs nusikaltimui.> (P4)</p>

Apibendrinant 3 grupės informantų atsakymus, galima teigti, kad su ginklu galiojantys įstatymai vertinami kaip galintys užtikrinti teisę į būtinąją gintį, tačiau visgi reikalingas visuomenės švietimas šiuo klausimu ir su ginklu galiojantys įstatymai vertinami kaip ne visada galintys užtikrinti teisę į būtinąją gintį, nes labiau ginamas nusikaltėlis, nei asmuo pasipriešinęs kėsinimuisi.

Šiandieniniame gyvenime gana dažnai susiduriama su agresyviai nusiteikusiais žmonėmis. Tai ypač ryškiai pasireiškia jaunimo tarpe ir ne tik. Todėl informantų buvo klausama, **ar teko susidurti su agresyviais žmonėmis ir ar tai gali paskatinti įsigyti ginklą.**

29 lentelė. Agresyvumo visuomenėje vertinimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Agresyvumas visuomenėje	Teko susidurti su agresyviais žmonėmis	<p><Taip. Susidurti tenka praktiškai visur: parduotuvėje, autobuse, kuro kolonėlėje. Žmonės gana dažnai nervingi, nesusivaldantys. Tam reikia nemažų pastangų, kad „maži konfliktai“ neperaugtų į didelius. Tokiose situacijose pirmiausia reikia kantrybės, protingo atsitraukimo, susivaldymo.> (P2)</p> <p><Taip teko prieš kelis metus nukentėjau nuo atvykusio jaunimo, po to nusipirkau ginklą savigynai.> (P5)</p>
	Neteko susidurti su agresyviais žmonėmis	<p><Asmeniškai ne. Ir tikiuosi, kad neteks.> (P1)</p> <p><Susidurti su agresyviais nusiteikusiai žmonėmis neteko. Tokių situacijų stengiuosi vengti.> (P3)</p> <p><Pačiam susidurti neteko, bet apie tokius išpuolis teko girdėti.> (P4)</p>

Tyrimu išsiaiškinta, kad informantams teko susidurti su agresyviais žmonėmis. Informantai pažymi, kad su agresyviais žmonėmis tenka susidurti įvairiose vietose: autobuse, parduotuvėje ir pan., todėl tenka nemažai pastangų bei kantrybės neišvelti į konfliktus: *<Taip. Susidurti tenka praktiškai visur: parduotuvėje, autobuse, kuro kolonėlėje. Žmonės gana dažnai nervingi, nesusivaldantys. Tam reikia nemažų pastangų, kad „maži konfliktai“ neperaugtų į didelius. Tokiose situacijose pirmiausia reikia kantrybės, protingo atsitraukimo, susivaldymo.> (P2).*

Kitas informantas pasakojo, kad pačiam teko nukentėti nuo agresyvaus jaunimo, todėl tai paskatino įsigyti ginklą: *<Taip teko prieš kelis metus nukentėjau nuo atvykusio jaunimo, po to nusipirkau ginklą savigynai.> (P5).*

Tačiau kai kurie informantai teigia, kad jiems neteko susidurti su agresyviais žmonėmis, bet tenka girdėti apie įvairius agresyvių žmonių išpuolius: *<Asmeniškai ne. Ir tikiuosi, kad neteks.> (P1), <Susidurti su agresyviais nusiteikusiai žmonėmis neteko. Tokių situacijų stengiuosi vengti.> (P3), <Pačiam susidurti neteko, bet apie tokius išpuolis teko girdėti.> (P4).*

Apibendrinus galima teigti, kad 3 grupės informantams teko susidurti su agresyviais žmonėmis. Informantai pažymi, kad su agresyviais žmonėmis tenka susidurti įvairiose vietose: autobuse, parduotuvėje ir pan., todėl tenka nemažai pastangų bei kantrybės neišvelti į konfliktus arba tiesiog vengti tokių žmonių bendrijos, aplinkos.

Toliau tyrimu siekiama išsiaiškinti **ar agresyvumas visuomenėje skatina ketinimą įsigyti ginklą savigynai.**

30 lentelė. Agresyvumo visuomenėje įtaka ketinimui įsigyti ginklą

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Agresyvumo visuomenėje įtaka ketinimui įsigyti ginklą	Įtakoja	<Taip, susimąstyti paskatino bet per daug procedūrų gauti ginklą, todėl atsisakiau šios idėjos. Ne neturiu. Ne kol kas neketinu.> (P4) <Taip paskatino ir įsigijau. Taip, turiu. Apsiginti pats ir apginti savo artimuosius nuo chuliganiškų išpuolių ir šiaip ramiau, kai kaime turi šautuvą.> (P5)
	Neįtakoja	<Ne ir neturiu.> (P1) <Ne. Ginklas savigynai turi didelę galią ir grėsmę. Susivaldymas, konflikto nekurstymas, protingas pasitraukimas iš konflikto aplinkos – geriau. Turiu ne vieną ginklą, tačiau tai susiję su pomėgiu medžioklei. Tikrai nenorėčiau turėti ginklo savigynai.> (P2)
	Nežinau	<Apie ginklo įsigijimą savigynai nemasčiau. Šaunamąjį ginklą turiu. Mano šaunamasis ginklas yra vardinis.> (P3)

Tyrimu nustatyta, kad informantams agresyvumas visuomenėje paskatino susimąstyti apie ginklo įsigijimą, tačiau teko atsisakyti šios idėjos dėl per daug esamų procedūrų, kurios reikalingos įsigyti ginklą: <Taip, susimąstyti paskatino bet per daug procedūrų gauti ginklą, todėl atsisakiau šios idėjos. Ne neturiu. Ne kol kas neketinu.> (P4).

Kitas informantas teigia, kad agresyvumas visuomenėje paskatino jį įsigyti ginklą savigynai: <Taip paskatino ir įsigijau. Taip, turiu. Apsiginti pats ir apginti savo artimuosius nuo chuliganiškų išpuolių ir šiaip ramiau, kai kaime turi šautuvą.> (P5).

Dviejų informantų teigimu, agresyvumas visuomenėje neįtakoja jų įsigyti ginklą savigynai: <Ne ir neturiu.> (P1). Kito informanto manymu, ginklas turi didelį galią ir grėsmę, todėl susivaldymas, konflikto nekurstymas yra protingas pasitraukimas iš agresyvos aplinkos: <Ne. Ginklas savigynai turi didelę galią ir grėsmę. Susivaldymas, konflikto nekurstymas, protingas pasitraukimas iš konflikto aplinkos – geriau. Turiu ne vieną ginklą, tačiau tai susiję su pomėgiu medžioklei. Tikrai nenorėčiau turėti ginklo savigynai.> (P2).

Apibendrinus 3 informantų grupės atsakymus, galima teigti, kad agresyvumas visuomenėje paskatino juos susimastyti apie ginklo įsigijimą, tačiau teko atsisakyti šios idėjos dėl per daug esamų procedūrų, kurios reikalingos ginklui įsigyti. Tačiau vienas informantas teigia, kad tai visgi paskatino įsigyti ginklą savigynai. Informantų teigimu, agresyvumas visuomenėje neįtakoja jų įsigyti ginklą savigynai, nes ginklas turi didelį galią ir grėsmę, todėl susivaldymas, konflikto nekurstymas yra protingas pasitraukimas iš agresyvios aplinkos.

3.3. Kokybinio tyrimo ir teorinės dalies apibendrinimas

Šiame etape siekiama gautus empirinius duomenis apibendrinti ir, siejant juos su teorija, aprašyti ginklo kaip būtinosios ginties priemonės trijų kartų vertinimą.

Išnagrinėjus teorinę dalį, galima teigti, kad agresija yra stimuliuojanti emocija galinti paskatinti žmogų padaryti agresyvią veiką prieš kitą asmenį. Tai leido daryti prielaidą aiškintis būtinosios ginties aspektą ir ginklo kaip būtinosios ginties priemonės trijų kartų vertinimą.

Kaip teigta teorinėje dalyje, požiūriai į agresiją, pagrįsti priimtinomis visuomenės normomis ir vertybinėmis orientacijomis, labai skiriasi. Be to, tas pats žalingas veiksmas būna skirtingai vertinamas atsižvelgiant į lytį, amžių, pasaulėžiūrą. Tačiau kaip bebūtų traktuojamas agresyvumas, visgi kiekvieno žmogaus teisė gintis yra labai natūrali, ji galėtų net būti tapatinama, prilyginama prigimtinei teisei, atsiradusiai dar anksčiau nei valstybė. Konstitucijoje įtvirtinta žmogaus teisė į gyvybę (21 str.), į laisvės ir asmens neliečiamybę (20, 21 str.), nuosavybės ir būsto neliečiamybę (23, 24 str.). Būtinoji gintis bendriausia prasme – tai pavojingo kėsینimosi atėmimas padarant žalos tam, kuris kėsinasi. Svarbu pabrėžti, kad būtinoji gintis – tai asmens teisė, bet ne pareiga.

Pirma darbe ginama tezė – *trys kartos, ginklą vertina kaip efektyvią saugumą, šiuolaikinėje visuomenėje, užtikrinančią priemonę – pasitvirtino iš dalies*. 1 grupės informantų teigimu ginklas, kaip priemonė užtikrinti saugumo jausmą – neužtikrintų, tam daugiau įtakos turi žmogaus psichologinis nusiteikimas. 2 grupės informantų teigimu, ginklas negali užtikrinti saugumo jausmą, nes pasitaikius pavojingai situacijai šaunamasis ginklas gali kaip tik pakenkti, o ne apsaugoti. Ginklas yra pavojinga priemonė, nes žmogus pavojingoje situacijoje gali pervertinti savo psichologinę būseną ir ginklas gali tapti pavojinga priemone siekiant užtikrinti saugumą. Tačiau 3 grupės informantai ginklą, kad priemonę užtikrinti saugumą jausmą vertina kaip galinčią užtikrinti saugumą. Bet pažymi, kad reikia žinoti būtinosios ginties taisykles, nes naudojant ginklą galima greitai peržengti būtinosios ginties ribą.

Toliau teorinėje dalyje teigta, kad įgyvendinti teisę į gynybą galima, tuomet kai pavojingas kėsینimasis yra akivaizdus arba dar pripažįstamas tokiu. Svarbu sugebėti nustatyti būtent tą

momentą, kuris laikomas pavojingo kėsिनimosi pradžios ir pabaigos atskaitos tašku. Kėsिनimosi pradžia yra laikoma tiesioginė žala, arba reali, tiesioginė ir neišvengiama tokios žalos grėsmė. Todėl apibendrinus galima daryti dalinę išvadą, jog būtinoji gintis yra efektyvi žmogaus prigimtinių teisių ir laisvių apsaugos ir gynimo priemonė.

Antra tezė - *Būtinoji gintis yra efektyvi žmogaus prigimtinių teisių ir laisvių apsaugos ir gynimo priemonė – pasivirtino*. Jaunąją kartą atstovaujantys informantai, būtinąją gintį įvardija kaip prigimtine teise, jeigu gintis neperžengia ribų. Būtinoji gintis yra prigimtine teisė, nes valstybė nors apibrėždama žmogaus teises garantuoja jų apsaugą, tačiau ne visada gali jas apsaugoti. Todėl žmogus pats turi turėti teisę apsiginti prieš pavojingą kėsिनimąsi. Tačiau, būtinoji gintis ginklo turėjimo kontekste nėra prigimtine teisė, nes ginklą gali turėti tik psichiškai ir emociškai stabilus žmogus. Vidurinėsios kartos atstovai (2 informantų grupė) teigia, kad būtinoji gintis yra kiekvieno piliečio prigimtine teisė nuo kėsिनimosi, tačiau pažymi, kad būtinoji gintis galima ne prieš visus veiksmus, o tik prieš pavojingus, nukreiptus prieš žmogaus gyvybę. Žmogus turi ir privalo apginti savo turtą ir šeimą. Būtinoji gintis yra prigimtine teisė, nes saugumo institucijų turimos priemonės ne visada gali apginti žmogaus teises. Be priežasties žmogaus neužsipulsi, bet jeigu jau taip atsitiko – reikia gintis. Apibendrinus 3 informantų grupės atsakymus, galima teigti, kad informantai būtinąją gintį vertina kaip prigimtine, nes baudžiamieji įstatymai suteikia žmogui teisę pačiam gintis veiksmais ir turimomis priemonėmis.

Taigi tęsiant teorinės ir empirinės dalies apibendrinimą, galima teigti, kad ginklo išradimas reiškia laisvę nuo kitų žmonių fizinės prievartos ir neteisėto kišimosi į privatų gyvenimą. Todėl kiekvieno individo teisė yra laisvai veikti savo paties sprendimu, pagal savo tikslus, savo laisvu, neprievartiniu pasirinkimu. Tačiau kaip bebūtų išvystyta ginklų pramonė, ji ne vien teigiamai veikia žmoniją, bet sudaro galimybę pasinaudoti ginklu ne tik savigynos tikslais.

Trečia ginama tezė - *trijų kartų nuomone ginklas, kaip būtinosios ginties priemonę galima pasinaudoti tik kraštutiniu atveju, nes labai lengva peržengti būtinosios ginties ribas ir galiojantys įstatymai negali užtikrinti teisę į būtinąją gintį – pasivirtino*. Jaunosios kartos atstovai, teigia, kad su ginklu galiojantys įstatymai negali užtikrinti teisę į būtinąją gintį. Žmogui privalu atsiminti labai daug dalykų, kad neperžengti būtinosios ginties ribų. Pažymėtina, kad įstatymai netobuli ir galimas jų traktavimas užpuoliko naudai. 2 informantų grupės teigimu, su ginklu galiojantys įstatymai Lietuvoje gali užtikrinti teisę į būtinąją gintį, tačiau įstatymai netobuli ir galimas jų traktavimas užpuoliko naudai. Apibendrinant 3 grupės informantų atsakymus, galima teigti, kad su ginklu galiojantys įstatymai vertinami kaip galintys užtikrinti teisę į būtinąją gintį, tačiau visgi reikalingas visuomenės švietimas šiuo klausimu ir su ginklu galiojantys įstatymai vertinami kaip ne visada galintys užtikrinti teisę į būtinąją gintį, nes labiau ginamas nusikaltėlis, nei asmuo pasipriešinęs kėsिनimuisi.

Taigi apibendrinus galima daryti išvadą, kad asmuo, įsigydamas ginklą, įgyja ne vien daiktą, jis kartu prisiima ir didelę atsakomybę: įgijęs ginklą, jis privalo užtikrinti, kad su juo bus saugiai elgiamasi, kad ginklas nepateks į svetimas rankas ir, naudojantis įgytu ginklu, bus išvengta nelaimingų atsitikimų. Todėl ginklų ir šaudmenų įgijimas, bet koks disponavimas jais yra griežtai reglamentuoti teisės aktais. Taip pat atlikus tyrimą, nustatytą, kad visų trijų kartų atstovai teigia, kad ginklą gali turėti tik psichologiškai ir emociškai stabilus žmogus, nes kitu atveju ginklas gali būti panaudotas prieš jo pačio šeimą ar aplinkinius. Tai yra labai atsakingas apsisprendimas turėti ar neturėti ginklą savigynai.

Apibendrinus prieita išvados, kad pagrindinis piliečio gyvenamosios aplinkose vertinimas, vertinimo kriterijus šiuolaikinėje valstybėje yra piliečių saugumo pojūtis. Būtinoji gintis yra ne tik efektyvi žmogaus prigimtinių teisių ir laisvių apsaugos ir gynimo priemonė. Kita vertus, būtiniosios ginties nuostatos negali būti ignoruojamos ir tais atvejais, kai žmogaus, visuomenės ir valstybės teisės ir teisėti interesai ginami vykdant profesines pareigas, įsakymą, kitomis teisėtomis priemonėmis, kurios laikomos savarankiškoms aplinkybėms, šalinančiomis veikos pavojingumą ir jos priešingumą teisei. Pažymėtina ir tai, kad būtinoji gintis leidžia save apginti tik ypatingais atvejais, kai pavojus yra pavojingas, akivaizdus ir realus. Tačiau streso atveju, šiuos aspektus turbūt ypatingai sunku atskirti, kai baimė užgožia sveiką protą.

IŠVADOS

1. Agresija yra stimuliuojanti emocija galinti paskatinti žmogų padaryti agresyvią veiką prieš kitą asmenį. Požiūriai į agresiją, pagrįsti priimtinomis visuomenės normomis ir vertybinėmis orientacijomis, labai skiriasi. Be to, tas pats žalingas veiksmas būna skirtingai vertinamas atsižvelgiant į lytį, amžių, pasaulėžiūrą. Tačiau kaip bebūtų traktuojamas agresyvumas, visgi kiekvieno žmogaus teisė gintis yra labai natūrali, ji galėtų net būti tapatinama, prilyginama prigimtinei teisei, atsiradusiai dar anksčiau nei valstybė.
2. Būtinoji gintis bendriausia prasme – tai pavojingo kėsینimosi atrėmimas padarant žalos tam, kuris kėsinas. Svarbu pabrėžti, kad būtinoji gintis – tai asmens teisė, bet ne pareiga.
3. Pirma darbe ginama tezė – *trys kartos, ginklą vertina kaip efektyvią saugumą, šiuolaikinėje visuomenėje, užtikrinančią priemonę – pasivirtino iš dalies*. 1 grupės informantų teigimu ginklas, kaip priemonė užtikrinti saugumo jausmą – neužtikrintų, tam daugiau įtakos turi žmogaus psichologinis nusiteikimas. 2 grupės informantų teigimu, ginklas negali užtikrinti saugumo jausmą, nes pasitaikius pavojingai situacijai šaunamasis ginklas gali kaip tik pakenkti, o ne apsaugoti. Ginklas yra pavojinga priemonė, nes žmogus pavojingoje situacijoje gali pervertinti savo psichologinę būseną ir ginklas gali tapti pavojinga priemone siekiant užtikrinti saugumą. Tačiau 3 grupės informantai ginklą, kad priemonę užtikrinti saugumą jausmą vertina kaip galinčią užtikrinti saugumą. Bet pažymi, kad reikia žinoti būtiniosios ginties taisykles, nes naudojant ginklą galima greitai peržengti būtiniosios ginties ribą. Būtinoji gintis yra efektyvi žmogaus prigimtinių teisių ir laisvių apsaugos ir gynimo priemonė.
4. Antra tezė - *Būtinoji gintis yra efektyvi žmogaus prigimtinių teisių ir laisvių apsaugos ir gynimo priemonė – pasivirtino*. Jaunąją kartą atstovaujantys informantai, būtinąją gintį įvardija kaip prigimtine teise, jeigu gintis neperžengia ribų. Būtinoji gintis yra prigimtine teisė, nes valstybė nors apibrėždama žmogaus teises garantuoja jų apsaugą, tačiau ne visada gali jas apsaugoti. Todėl žmogus pats turi turėti teisę apsiginti prieš pavojingą kėsинimąsi. Tačiau, būtinoji gintis ginklo turėjimo kontekste nėra prigimtine teisė, nes ginklą gali turėti tik psichiškai ir emociškai stabilus žmogus. Vidurinėsios kartos atstovai (2 informantų grupė) teigia, kad būtinoji gintis yra kiekvieno piliečio prigimtine teisė nuo kėsинimosi, tačiau pažymi, kad būtinoji gintis galima ne prieš visus veiksmus, o tik prieš pavojingus, nukreiptus prieš žmogaus gyvybę. Žmogus turi ir privalo apginti savo turtą ir šeimą. Būtinoji gintis yra prigimtine teisė, nes saugumo institucijų turimos priemonės ne visada gali apginti žmogaus teises. Be priežasties žmogaus neužsipulsi, bet jeigu jau taip atsitiko – reikia gintis. Apibendrinus 3 informantų grupės atsakymus, galima teigti, kad informantai

būtinąją gintį vertina kaip prigimtine, nes baudžiamieji įstatymai suteikia žmogui teisę pačiam gintis veiksmais ir turimomis priemonėmis.

5. Ginklo išradimas reiškia laisvę nuo kitų žmonių fizinės prievartos ir neteisėto kišimosi į privatų gyvenimą. Todėl kiekvieno individo teisė yra laisvai veikti savo paties sprendimu, pagal savo tikslus, savo laisvu, neprievartiniu pasirinkimu. Tačiau kaip bebūtų išvystyta ginklų pramonė, ji ne vien teigiamai veikia žmoniją, bet sudaro galimybę pasinaudoti ginklu ne tik savigynos tikslais.
6. Trečia ginama tezė - *trijų kartų nuomone ginklas, kaip būtiniosios ginties priemonę galima pasinaudoti tik kraštutiniu atveju, nes labai lengva peržengti būtiniosios ginties ribas ir galiojantys įstatymai negali užtikrinti teisę į būtinąją gintį – pasitvirtino*. Jaunosios kartos atstovai, teigia, kad su ginklu galiojantys įstatymai negali užtikrinti teisę į būtinąją gintį. Žmogui privalu atsiminti labai daug dalykų, kad neperžengti būtiniosios ginties ribų. Pažymėtina, kad įstatymai netobuli ir galimas jų traktavimas užpuoliko naudai. 2 informantų grupės teigimu, su ginklu galiojantys įstatymai Lietuvoje gali užtikrinti teisę į būtinąją gintį, tačiau įstatymai netobuli ir galimas jų traktavimas užpuoliko naudai. Apibendrinant 3 grupės informantų atsakymus, galima teigti, kad su ginklu galiojantys įstatymai vertinami kaip galintys užtikrinti teisę į būtinąją gintį, tačiau visgi reikalingas visuomenės švietimas šiuo klausimu ir su ginklu galiojantys įstatymai vertinami kaip ne visada galintys užtikrinti teisę į būtinąją gintį, nes labiau ginamas nusikaltėlis, nei asmuo pasipriešinęs kėsiniuisi.
7. Asmuo, įsigydamas ginklą, įgyja ne vien daiktą, jis kartu prisiima ir didelę atsakomybę: įgijęs ginklą, jis privalo užtikrinti, kad su juo bus saugiai elgiamasi, kad ginklas nepateks į svetimas rankas ir, naudojantis įgytu ginklu, bus išvengta nelaimingų atsitikimų. Todėl ginklų ir šaudmenų įgijimas, bet koks disponavimas jais yra griežtai reglamentuoti teisės aktais. Taip pat atlikus tyrimą, nustatytą, kad visų trijų kartų atstovai teigia, kad ginklą gali turėti tik psichologiškai ir emociškai stabilus žmogus, nes kitu atveju ginklas gali būti panaudotas prieš jo pačio šeimą ar aplinkinius. Tai yra labai atsakingas apsisprendimas turėti ar neturėti ginklą savigynai.
8. Būtinoji gintis leidžia save apginti tik ypatingais atvejais, kai pavojus yra pavojingas, akivaizdus ir realus. Tačiau streso atveju, šiuos aspektus turbūt ypatingai sunku atskirti, kai baimė užgožia sveiką protą.

LITERATŪRA

1. Babachinaitė G. *Saugumo jausmo ir nusikaltimų baimės raida Lietuvoje* // Jurisprudencija. Vilnius: MRU, 2006, Nr. 79, p. 27.
2. Baršauskienė V., Leliūgienė I. *Sociokultūrinis darbas bendruomenėje*. Kaunas, 2001, p. 22.
3. Bebrauskas R. *Pistoletų ir revolverių raidos istorija*, 2008. [žiūrėta 2011-10-22] Prieiga per internetą: <<http://www.suvioakademija.lt/ru/ginklu-apzvalga/pistoletu-ir-revolveriu-raidos-istorija.html>>.
4. Bitinas B., Rupšienė L., Žydžiūnaitė V. *Kokybinių tyrimų metodologija*, Vilnius: Socialinių mokslų kolegija, 2008.
5. Bortkevič, A. *Mokyklos kaip institucijos įtaka smurtui*, Magistro darbas, Vilnius: VPU, 2005, p. 15.
6. Buzan B. *Žmonės, valstybės ir baimė (tarptautinio saugumo studijos po šaltojo karo)*. - Vilnius: Eugrimas, 1997, p. 71.
7. ES Konstitucija. [žiūrėta 2011-11-15] Prieiga prie interneto: <<http://www.ic.lt/labaseuropa/default.asp?DL=L&TopicID=39>>.
8. Gaižutis A. *Daugiaveidis elitas*, Vilnius: VPU, 2008, p. 54-61.
9. Jovaišas K. *Būtiniosios ginties indentifikavimas. Teisės institutas*. [žiūrėta 2011-11-25] Prieiga per internetą: <<http://www.teise.org/admin/docs/upload/2003%203%20Karolis.DOC>>.
10. Kalesnykas R., Meškauskas V. *Vaizdo stebėjimo kamerų (CCTV) panaudojimas užtikrinant visuomenės saugumą: teisiniai ir organizaciniai aspektai* // Jurisprudencija, 2002, t. 36 (28), p. 59.
11. Leliūgienė I. *Socialinio pedagogo žinynas*. Kaunas: Technologija, 2003.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 1997 m. birželio 13 d. nutarimas Nr. 4 „Dėl teismų praktikos taikant įstatymus dėl būtiniosios ginties ir jos ribų peržengimo“ // Teismų praktika: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis Nr. 7, Vilnius, 1997.
13. *Lietuvos gyventojų požiūris į viešojo saugumo institucijas, visuomenės saugumą ir prekybos žmonių problemą*, VRM: „Spinter tyrimai“, 2005, p. 5.

14. Lietuvos Respublikos ginklų fondas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos. *Bendrosios sąvokos*. [žiūrėta 2012-01-05] Prieiga per internetą: <<http://www.lgf.lt/index.php?-87903733>>.
15. LR Ginklų ir šaudmenų kontrolės Įstatymas, Žin., 2002, Nr. 13-467; 2007, Nr. 135-5452. [žiūrėta 2012-01-15] Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=388004>.
16. LR Prokuratūra. *Ginklo įsigijimas*, 2009. [žiūrėta 2012-01-17] Prieiga prie interneto: <<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:E8Dwbet7SHYJ:www.prokuraturos.lt/Naujienos/Prokurorokomentaras/tabid/69/ItemID/2786/Default.aspx+&cd=5&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>>.
17. LR VRM *Įsakymas dėl viešojo saugumo plėtros iki 2010 metų strategijos patvirtinimo* 2003 m. liepos 2 d. Nr. 1V-250, Vilnius. [žiūrėta 2012-01-25] Prieiga per internetą: <<http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=E44043EA-FE78-44B1-B593-3921F1909CB2>>.
18. Mayhew P., van Dijk J.M. *Criminal Victimization in Eleven Industrialised Countries, Key Findings from 1996 International Crime Victims Survey*. Netherlands, WODC Onderzoek en beleid (Research and Policy) // Justitie, 1997, No. 162.
19. Meškauskas V., 2000, Visuomenės poreikiai bendruomenės teisėtvarkeje: Sociologinio tyrimo rezultatų apžvalga, *Bendruomenės teisėtvarkos mokymo Lietuvoje poreikiai*. V., 2000, 37-38.
20. Palujanskienė A. ir kt. *Agresija ir konfliktai mokykloje*, p. 124. [žiūrėta 2012-03-23] Prieiga per internetą: <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2004/73/Palujanskiene_Uzdila.pdf>.
21. Palujanskienė A., Uzdila, J. V. *Agresija ir konfliktai mokykloje*. Pedagogika: mokslo darbai, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.2004, p. 124-127.
22. *Pistoletų raidos istorija*. [žiūrėta 2012-03-30] Prieiga per internetą: <http://www.ginklai.net/index.php?module=publications&view=publication&publication_id=56&PHPSESSID=f89c47878759b455e643341d2d6c0dde>. Bebrauskas R. Pistoletų ir revolverių raidos istorija, 2008. Prieiga per internetą: <<http://www.suvioakademija.lt/ru/ginklu-apzvalga/pistoletu-ir-revolveriu-raidos-istorija.html>>.

23. Prieiga per internetą: <<http://submit.library.lt/ETD-afiles/VPU/etd-LABT20050614-143310-99393/unrestricted/aurelijabortkevic.pdf>>.
24. Rumpf, J. (2004). *Rėkia, pešasi, viską gadina: kaip elgtis su agresyviai vaikais*. Kaunas: Šviesa.
25. Suslavičius, A., Valickas, G. *Socialinė psichologija teisėtvarkos darbuotojams*. Vilnius: LTA leidybos centras, 1999.
26. Šakočius A., 2002, *Gyvenamosios aplinkos saugumas ir šiuolaikinės policijos sampratos problema*, - Jurisprudencija, t. 35 (27), p. 15-25.
27. V. Pavilionis, R. Merkevičius. *Būtinoji gintis*. Vilnius, 1999, p. 82.
28. Zippelius R. *Grundbegriffe der Rechts-und Staatssoziologie*. München,, 1991, p. 65.

SANTRAUKA

Paskačius I. Ginklas kaip būtinosios ginties priemonė (trijų kartų vertinimas) / magistro baigiamasis darbas. Vadovas akad., prof. dr. A. Gaižutis. – Vilnius: Lietuvos Edukologijos universitetas, Socialinių mokslų fakultetas, 2012. – 93 p.

Valstybė, vykdydama nusikaltimų kontrolės ir prevencijos funkcijas, nepajėgi numatyti ir užkardyti kiekvieną konkretų nusikaltimą, taip pat negali padaryti to, kas neįmanoma – apsaugoti kiekvieną individą kiekvienu jo gyvenimo momentu.

Asmens teisė į būtinąją gintį yra išvestinė iš Konstitucijoje įtvirtintų žmogaus teisių į gyvybę (21 str.), į laisvės ir asmens neliečiamybę (20, 21 str.), nuosavybės ir būsto neliečiamybę (23, 24 str.), kitų prigimtinių teisių ir yra šių teisių gynimo priemonė. Taip pat teigiama ir Europos Konstitucijoje įtvirtintų žmogaus teisių į gyvybę (2 str.), kiekvienas turi teisę į pagarbą jo fizinei ir protinei neliečiamybei (3 str.), kiekvienas turi teisę į laisvę ir asmens saugumą (6 str.).

Kiekvienas mūsų, nepaisant socialinės padėties, esame suinteresuoti gyventi saugioje visuomenėje. Nusipirkti ginklą šiandien nėra labai sudėtinga. Vertinant ginklų gausą, nesunku nuspėti, kad ne visi jų savininkai supranta atsakomybę. Ginklavimasis visų asmens ir turto saugumo problemų neišsprendžia, nors turi neabejotiną prevencinę naudą. Asmuo, įsigydamas ginklą, įgyja ne vien daiktą, jis kartu prisiima ir didelę atsakomybę: įgijęs ginklą, jis privalo užtikrinti, kad su juo bus saugiai elgiamasi, kad ginklas nepateks į svetimas rankas ir, naudojantis įgytu ginklu, bus išvengta nelaimingų atsitikimų. Todėl ginklų ir šaudmenų įgijimas, bet koks disponavimas jais yra griežtai reglamentuoti teisės aktais.

Tyrimo problema: dabartinėje Lietuvoje nemažėja agresyvumo, smurto atvejų jaunimo tarpe ir netgi paauglių tarpe. Būsimieji mokytojai turėtų žinoti kokios teisinės prielaidos ir įstatymai susiję su žmogaus teise į savyginą ir jos ribas.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti trijų kartų požiūrį į ginklą, kaip būtinosios ginties priemonę, bei jo naudojimo galimybių bei efektyvumo vertinimą. Darbo uždaviniai: išsiaiškinti būtinosios ginties reglamentavimą bei teorines prielaidas; išanalizuoti ginklo naudojimo asmens saugumo užtikrinimui socialinį aspektą; pateikti ginklo kaip būtinosios ginties priemonės raidą; apibendrinti kai kuriuos saugumo jausmo tyrimus ES ir Lietuvoje ir atlikti tyrimą, leidžiantį išsiaiškinti ginklo kaip būtinosios ginties priemonės asmens saugumo užtikrinimui vertinimą jaunimo tarpe. Tyrimo objektas: ginklo, kaip būtinosios ginties priemonės trijų kartų vertinimas. Tyrimo dalykas: trijų kartų požiūris į ginklą, kaip būtinosios ginties priemonę užtikrinančią asmens saugumo efektyvumą ir jo naudojimo galimybes.

Darbe ginamos tezės: trys kartos, ginklą vertina kaip efektyvią saugumą, šiuolaikinėje visuomenėje, užtikrinančią priemonę; būtinoji gintis yra efektyvi žmogaus prigimtinių teisių ir laisvių apsaugos ir gynimo priemonė; trijų kartų nuomone ginklas, kaip būtinosios ginties priemonė

galima pasinaudoti tik kraštutiniu atveju, nes labai lengva peržengti būtinios gintis ribas ir galiojantys įstatymai negali užtikrinti teisę į būtinąją gintį.

Darbo metodai: Mokslinės, socialinės, teisinės ir kt. literatūros analizė; statistinių duomenų analizė; kokybinis tyrimas.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas; du teoriniai skyriai. Pirmajame skyriuje analizuojama agresyvumo sąvoka, būtinios ginties reglamentavimas, ištakos bei būtinios ginties ribos. Antrame skyriuje – ginklo kaip būtinios ginties priemonės ypatumai bei vaidmuo visuomenėje, ginklo raida. Tiriamojoje dalyje, remiantis empirinio tyrimo rezultatų analize, nagrinėjamas trijų kartų vertinimas apie ginklą kaip būtinios ginties priemonę bei efektyvumą saugumo jausmo užtikinimui. Magistrinis darbas baigiamas išvadomis, literatūros sąrašu, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, priedais.

Raktiniai žodžiai: agresyvumas, ginklas, būtinoji gintis.

SUMMARY

Paskačius I. A Gun as the Means of Mandatory Defence (Evaluation of Three Generations) / Master's Thesis. Head prof. dr. A. Gaižutis. – Vilnius: Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Social Sciences, 2012. – 93 p.

Executing the functions of control and prevention of crimes the state is not able to foresee and prevent each certain crime as well as to do what is impossible, i.e. to protect each individual at each moment in his life.

A person's right to mandatory defence is a derivative from the human right to life (art. 21), freedom and personal immunity (art. 20, 21), property and home immunity (art. 23, 24) established in the Constitution, other natural rights and is the means of defence of these rights. It is also stated by the human rights to life established in the European Constitution (art. 2), that everybody has a right to respect of his physical and mental immunity (art. 3), everybody has a right to freedom and personal safety (art. 6).

Regardless of the social status each of us is interested in living in a safe society. To buy a gun nowadays is not very complicated. Evaluating the abundance of guns it is not very difficult to guess that not all of their holders understand the responsibility. The armament does not solve all the personal and property safety problems even though it has undeniable preventive benefit. A person obtaining a gun obtains not only a thing, he also takes a great responsibility: obtaining a gun he must ensure that it shall be used safely, the gun does not get into the other hands and using a gun accidents shall be avoided. Therefore, acquisition of guns and ammunition, any disposal of them is strictly regulated by the legislation.

The problem of the analysis is that currently in Lithuania the cases of aggressiveness and violence among youth and even teenagers is not decreasing. Future teachers must know what the legal means and laws relating to human right to defence and its limits are.

The aim of the analysis is to find out the attitude of the Evaluation of Three Generations towards a gun as the mandatory means of defence and the possibilities of its usage and evaluation of its effectiveness. The goals of the thesis are to find out the regulation of mandatory defence and theoretical assumptions; to analyze the social aspect of the usage of the gun for ensuring personal safety; to introduce the development of the gun as the means of mandatory defence; to generalize some researches of safety sense in the EU and Lithuania and to make a research to find out the evaluation of the gun as the means of mandatory defence to ensure personal safety among the youth. The object of the analysis is the evaluation of the gun as the means of mandatory defence among of Evaluation of Three Generations. The subject of the analysis is the point of view of Evaluation of Three Generations towards the gun as the means of mandatory defence ensuring effectiveness of personal safety and the possibilities of its usage.

The theses defended are that three generations evaluate the gun as effective means ensuring safety in the modern society; mandatory defence is the effective means of safety and defence of human's natural rights and freedom; in the opinion of three generations a gun as the means of mandatory defence can be used only as the last case because it is very easy to overstep the limits of the mandatory defence and the applicable laws cannot ensure the right to mandatory defence.

The methods of the thesis are analysis of scientific, social, legal and other literature, analysis of statistical data; qualitative research.

The structure of the thesis. The thesis comprises of introduction and two theoretical sections. In the first section there is analyzed the concept of aggressiveness, regulation, origin and limits of the mandatory defence. In the second section there are analyzed peculiarities of the gun as the means of mandatory defence and the role in the society, the development of the gun. In the research section, referring to the analysis of the results of empirical research, there is analyzed the evaluation of the three generations on the gun as the means of mandatory defence and the effectiveness to ensure the sense of security. The Master's thesis is finished with the conclusion, references, summary in Lithuanian and English as well as annexes.

Key words: aggressiveness, gun, mandatory defence.

PRIEDAI

1 priedas

Kokybinio tyrimo klausimai:

1. Kaip Jūs vertinate viešojo saugumo institucijų darbą?
2. Ar teko per paskutinius 12 mėn. susidurti su viena iš viešojo saugumo institucija?
3. Ar Lietuvos piliečiai jaučiasi saugūs?
4. Kokia yra kriminologinė situacija Jūsų artimiausioje aplinkoje, gyvenamojoje aplinkoje?
5. Ar Jūs jaučiatės saugus?
6. Kaip manote, kokios pagrindinės priežastys lemia nesaugumo jausmą?
7. Ar asmens savigynai skirti šaunamieji ginklai užtikrina piliečio saugumo jausmą?
8. Ar, jūsų nuomone, būtinoji gintis yra kiekvieno prigimtinė teisė?
9. Ką Jūs manote apie būtinąją gintį?
10. Ar galiojantys su ginklu įstatymai, užtikrina teisę į būtinąją gintį?
11. Kas turi didžiausią įtaką piliečių saugumo vertinimui? Sakykim socialinė, politinė ar ekonominė situacija Lietuvoje?
12. Šiandieniniame gyvenime gana dažnai mes susiduriame su agresyviai nusiteikusiais žmonėmis. Tai ypač ryškiai pasireiškia jaunimo tarpe ir ne tik. Ar jums teko susidurti su tokiais žmonėmis?
13. Ar tai paskatino susimąstyti apie ginklo įsigijimą?
14. Ar Jūs turite šaunamąjį ginklą?
15. Su koku tikslu įsigijote arba žadate įsigyti šaunamąjį ginklą?
16. Jūsų amžius?